

Muharem Omerdić
IMAMI ŠEHIDI - MONOGRAFIJA

Izdavač:
Udruženje ilmijje Islamske zajednice u BiH

Za Izdavača:
Muharem Hasanbegović

Glavni urednik:
Dževad Hodžić

Lektura:
mr. Ismail Palić

Korektura:
Rifat Fetić

Likovno rješenje korica i DTP:
Senada Hasanbašić

Slika sa naslovne strane:
"Marš šehida", Seid Hasaneffendić

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

355.293 (497.6) "1992/1995":929:28-726
929:28-726:355.293 (497.6) "1992/1995"
28-726:929:355.293 (497.6) "1992/1995"

OMERDIĆ, Muharem
Imami šehidi : monografija / Muharem Omerdić. -
Sarajevo : Udruženje ilmijje Islamske zajednice u
BiH, 2005. - 119 str. : ilustr. ; 30 cm

ISBN 9958-801-06-X

COBISS.BH-ID 14408198

Na osnovu prijedloga Federalnog ministarstva kulture i sporta broj: 03-15-2655/05 od
05.09.2005. godine ovaj proizvod može se svrstati u proizvode na čiji se promet ne plaća
porez na promet proizvoda.

IMAMI ŠEHIDI

MONOGRAFIJA

MUHAREM OMERDIĆ

Ovo je knjiga u kojoj su upisana imena šehida iz reda Ilmijje. Oni su rizik svoje slobode platili svojim životom. Mi danas preuzimamo rizik njihove i naše slobode. Oni koji će doći poslije nas mogu slobodno čitati povijest koja će biti pamćena po šehidima koji su hrabro ustali i kazali « Naš Gospodar je Gospodar Nebesa i Zemlje. Mi se nismo nikom osim Njemu klanjali!» Oni su trajni podsjetnik našem narodu da se ne boji svoje slobode i da ne pristaje na ucjenu iza koje dolazi laž i prijevara.

Ne, oni nisu mrtvi, oni su živi. Oni su živi jer smrt nije kraj.

Riječ izdavača

Islam već pet stoljeća u značajnoj mjeri prožima povijesni život i određuje povijesnu sudbinu Bošnjaka. U svojoj modernoj povijesti, nakon odlaska Osmanske carevine, Bošnjaci su, ne prihvatajući ideju seobe (hidžre), potvrdili svoju privrženost Bosni i otvorenost da u evropskoj civilizacijskoj perspektivi grade svoju političku budućnost ali i svoj islamski identitet. Bosanski muslimani, iako s velikim žrtvama, odoljeli su velikim iskušenjima i vitalno odgovorili na složene izazove u toku Prvog svjetskog rata, hegemonijske vlasti Kraljevine Jugoslavije, Drugog svjetskog rata i komunističke diktature. Dvadeseto stoljeće za Bosanske muslimane bilo je stoljeće biološkog, ekonomskog i duhovnog stradanja, ali i stoljeće stalnih otpora, borbi i obnavljanja. Na tom trnovitom putu Bošnjaci su cijelo jedno stoljeće sa začuđujućom energijom i kreativnošću ustrajavali u iskušavanju i svjedočenju mogućnosti za koju su se opredjelili - da povezuju dvoje: Bosnu i islam, zemlju i vjeru, partikularno i univerzalno.

Kraj dvadesetog stoljeća Bošnjacima je donio najveće iskušenje u njihovoј povijesti. Na Bosnu i Hercegovinu, sada, nakon raspada Jugoslavije, međunarodno priznatu državu izvršena je agresija. Bošnjaci postaju žrtvom genocida, najvećom žrtvom u Evropi nakon Drugog svjetskog rata.

Islamska zajednica i njeni službenici, imami, muallimi, muallime, učenici, nastavnici i profesori dijele sudbinu svoga naroda. Zatečeni agresijom, vezanih ruku od strane međunarodne zajednice, dočekuju dželate i stradaju na zvјerski način. Ipak, brzo se organiziraju i odupiru agresoru. U neravnopravnoj ali pravednoj i herojskoj borbi za odbranu svoje zemelje i naroda mnogi od njih polažu svoje živote kao šehidi.

Udruženje ilmijje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini ovu monografiju o imamima, muallimima, muallimama, učenicima medresa, nastavnicima i profesorima koji su u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu poginuli kao šehidi objavljuje kao znak zahvalnosti za ono što su oni učinili za našu budućnost, kao prilog našem kolektivnom pamćenju, kao još jedno svjedočenje naše bosanske i islamske povijesne sudsbine, kao opomenu, podsjećanje i uputu.

UVOD

I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: "Mrtvi su!" – Naprotiv, oni su živi, ali vi to ne osjećate. (Kur'an: El-Bekara, 154)

U povijesti dužoj od pola milenija zacijelo je svaki naraštaj Bošnjaka iskušavao poruke ovog časnog kur'anskog ajeta. No, koliko god u njemu ima poticajne snage za muslimane, toliko ima i upozorenja na dramatične povjesne prilike u kojima će oni živjeti i kušnje kojima će biti izloženi.

Mnogi će se svjesno odricati prava na ostatak života zarad najviših i najuzvišenijih vrijednosti islama, što predstavlja vrhunac samožrtvovanja i ljudskog dostojanstva, zalog za osiguranje trajnog života i neprekinute počasti, ovdje na tlu povjesne zbilje i onamo na ahiretu. Tako će to biti s onima koji budu odlikovani šehidskim odličjem od Uzvišenog Boga. Oni koji ih ispraćaju u vječni svijet trpe bol, ali ne običnu bol, već onu koja u sebi nosi čast, ponos i istinsko poštovanje. Njihovo fizičko odsustvo kao i ono u čemu su se svakodnevno oslikavali njihovi plemeniti i uzoriti likovi čine njima bliske i najdraže tužnima; ali činjenica da njihovi plemeniti likovi nikada ne mogu isčeznuti u ljudskim sjećanjima potiče sve nas na dostojanstvo i ponos.

Ova monografija o bosanskim imamima šehidima samo je jedna stranica teške i goleme knjige o sudbini muslimana, islama i Bošnjaka u Bosni i Hercegovini. U njoj se govori o onima koji su slika i prilika svoga naroda, iz kojeg su potekli, s kojim su živjeli i radili, o ljudima koji su svoj narod učili islamu, ljubavi, toleranciji i dobroti.

Tekstovi koji slijede više su šutnja i uzdah mučenih, ranjenih, poniženih i često na neshvatljivo jeziv način ubijenih pravednika. Njihovi su likovi junaci koji su mirno i sigurno zalede zamijenili borbom za opstanak svoga naroda i svoje domovine, s čežnjom iščekujući najveći dar što ga smrtni čovjek može dobiti – šehidsko odličje.

Imami, učenici medresa, studenti Fakulteta islamskih nauka, profesori i saradnici muslimanskih kulturno-obrazovnih ustanova u Bosni i Hercegovini te ostali službenici Islamske zajednice dali su nemjerljiv doprinos otporu i borbi protiv agresora, ne žaleći svoje živote za odbranu jedine im domovine Bosne i Hercegovine. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini upregnula je sve svoje duhovne i materijalne snage težeći tome cilju. Sve što je učinila činila je za dobrobit svoga naroda i svoje zemlje.

Strateški cilj agresora na Bosnu i Hercegovinu bio je uništenje bošnjačkog naroda i njegove duhovne i materijalne kulture te podjela ove suverene države između Srbije i Hrvatske. U beogradskom fašističkom projektnom centru, u kome se godinama planirala metodologija, sredstva i dinamika agresije na Bosnu i Hercegovinu, kao primarna odrednica ovoga plana bio je i ostao genocid nad Bošnjacima, u kojem su fašisti vidjeli najkraći i najefikasniji put do cilja. Ohrabreni ogromnom nesrazmjerom vojne moći u odnosu na Bošnjake, a usto zaraženi i opijeni mitomanskom mržnjom prema islamu i muslimanima, agresori su planski i žestoko udarili po svim vitalnim i strateškim tačkama države Bosne i Hercegovine i svim zasadama bošnjačke duhovne i materijalne kulture: po džamijama, tekijama, bibliotekama, institutima, školama, spomenicima, mezaristanima i dr. Ubijali su i progonili sve Bošnjake odreda, a kad bi red došao na imama ili nekog drugog službenika Islamske zajednice, tad su bili posebno svirepi, vjerujući da će tako zadati posebno težak udarac svim žrtvama.

Kao samo bilo svoga naroda, u presudnim trenucima borbe za opstanak, imami nisu ni na trenutak pomicali da napuste svoju zemlju i svoj narod. Naprotiv, preuzimajući ogromnu odgovornost pred Bogom, narodom i povješću, oni su svojim ličnim primjerom pokazivali da je otpor zlu jedini ispravan odgovor agresoru i agresiji kojoj je suverena država Bosna i Hercegovina bila izložena od 1992. do 1995. godine. Budući da je takvo njihovo držanje ohrabrujuće djelovalo na bošnjački narod, imami su na sebe navukli još veći bijes rušitelja Bosne i Hercegovine.

Započelo je uništavanje svega što ima ikakvu vezu s islamom. Paljene su stare čaršijske četvrti s prepoznatljivom muslimanskom arhitekturom, a u novijoj povijesti ne pamti se tako stravičan progon i pogrom nad imamima.

U toku agresije na Bosnu i Hercegovinu svakodnevno su na slobodna područja stizale potresne vijesti o teškom stradanju imama i drugih službenika Islamske zajednice. Svjedočenja očevidaca i preživjelih imama koji su prošli kroz islijedivanja i logorska mučenja otkrivaju bolesnu surovost i neobjasnivu mržnju agresora prema ovim nevinim ljudima. Nezapamćena stradanja preživjeli su imami u Bosanskoj krajini, istočnoj Bosni, u Srebrenici, u Hercegovini... Cijeli svoj život imami su posvetili miru, njegovanju ljubavi među ljudima, održavanju i širenju ideje međusobne trpeljivosti i suživota, ali za njih nije bilo ni poštovanja ni razumijevanja ni milosti. Unatoč tome što su posebno zaštićeni međunarodnim konvencijama, uključujući i one najvažnije, oni su bili prvi ciljevi agresora.

Počinjeni zločini nad ovim časnim ljudima još jednom potvrđuju do čega može dovesti radikalna nacionalistička ideologija, a – neka mi bude dopušteno reći – i radikalna “teologija”, koja je svoj nakazni lik dokraja pokazala u militantnom svetosavskom pravoslavlju i četništvu. Žrtve nisu samo ubijane; one su često do neshvatljive granice ponižavane kako bi počele osjećati stid zbog svega za šta su se cijeli svoj život zalagale. Istrajavajući u tom neviđenom zločinu, zločinci su imame nagonili da uče ezan i Kur'an pred svojim krvnicima, da klanjaju, da piju alkohol i jedu svinjetinu i čine druge stvari koje zdrav ljudski um ne može ni pojmiti. Prisiljavali su ih da se krste i izgovaraju tuđe molitve. Ucjenvivali su ih djecom i ženom, roditeljima; prijetili im ubistvom većeg broja logoraša – njihovih džematlija i sapatnika.

Imami koji su odlučili ostati do kraja sa svojim džematlijama bili su od zločinaca smatrani najvećim neprijateljima. Zarobljeni u svojim stanovima, kućama, pa čak i u džamijama, optuživani su za oružanu pobunu, za rasturanje oružja i za političko djelovanje u pravcu raspirivanja mržnje prema Srbima, odnosno Hrvatima. Tako su pripadnici Hrvatskog vijeća obrane imama u džematu Buna pred grupom prestravljenih žena prisiljavali da klanja, a nakon toga ga mučki ubili. Također, hrvatske okupacione vlasti tzv. Herceg-Bosne u Prozoru natjerale su glavnog imama prijetnjama njegovoj porodici da pred TV-kamerama hvali vlast tzv. Herceg-Bosne u jeku najvećih zločina nad prozorskim muslimanima, što je bio i uzrok njegove naprásne smrti. Zvjerstva počinjena nad imamima od srpskog agresora takva su da se teško mogu zamisliti gora.

Crkveni velikodostojnici ni prstom nisu maknuli da pomognu u spašavanju zatočenih imama, premda su to mogli i premda se to od njih očekivalo. Upućivani su im apeli, poruke, molbe, pisma... Sva zalaganja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bila su nedovoljna da se probudi savjest vođstva Srpske pravoslavne crkve, kako bi se oslobodili imami koji su bili zatočeni u zločinačkim koncentracionim logorima, ili kako bi se barem saznalo nešto o sudbini onih koji su nestali. Reisul-ulema Islamske zajednice dva je puta slao pismene apele patrijarhu Srpske pravoslavne crkve (SPC) Pavlu za spašavanje pojedinih imama koji su bili u zatočeništvu u srpskim koncentracionim logorima, ali nikada nije bilo nikakva odgovora.

Nažalost, prave osude zločina i kažnjavanja njihovih počinilaca nismo vidjeli ni do danas. Preko toga se prelazi šutke, kao da se to događalo negdje daleko, u nekoj drugoj zemlji, kao da se to ne tiče ni ove zemlje ni ovih ljudi, ni njihove prošlosti ni njihove budućnosti.

Danas ove naše šehide više nikakva patnja ni strah ne dotiču; oni su u dobru kod svoga Gospodara. Ali ostaje dug živih da govore o njima, da njihova imena budu svjetionici u olujama koje često posjećuju Bosnu i Hercegovinu. Stoga i mi želimo slovima urezati u papir njihova časna imena, svako ponaosob, jedno po jedno, od sudbine do sudbine, od događaja do događaja, s nakanom da javnost bude upoznata s njihovim stradanjem i da im se ni ime ni žrtva nikad ne zaborave, da trajno postanu dio naše historije, da postanu međaši i zalog našoj budućnosti.

Ovom monografijom o šehidima Islamske zajednice želimo na svjetlo dana iznijeti makar djelić istine o užasu koji su, zajedno sa svojim narodom, pretrpjeli njezini čestiti službenici. Također, o onim imamima koji su herojski stali u zaštitu svoga naroda, nisu sjedili skrštenih

ruk u već su kao pravi heroji stali u odbranu svoje Domovine, naroda, svoje Vjere i na tom putu dali život kao šehidi za ove uzvišene i neprevaziđene vrijednosti.

Neka kazivanja o ovim časnim ljudima bude i ostane svjetlo opomene, danju i noću, u sadašnjosti i budućnosti; neka onemogući zaborav; neka u njoj ostanu zabilježene subbine onih imama, učenika medresa, profesora i drugih službenika Islamske zajednice koje su agresori ponižavali, progonili, zatvarali u koncentracione logore, mrcvarili i ubijali, skrivajući njihova mrtva i unakažena tijela po vrletima, bacajući ih u duboke i mračne pećine i zakopavali ih rovokopačima u masovne grobnice, o onima koji su bez svoje krivice ubijeni na ulici, u bašti ili kući, kao i o onima koji su kao gorostasi neustrašivo ušli u borbu protiv agresora i iz nje izašli kao pravi šehidi.

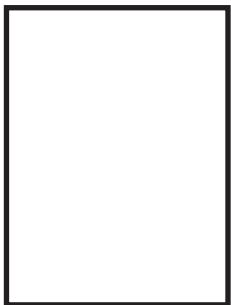
Neko je već rekao: što nije zapisano nije se ni dogodilo. Nama se to dogodilo, i ja to ovdje zapisujem. Nastojao sam zabilježiti što više detalja o sudbinama naših šehida. Brižljivo sam prikupljao podatke o svakom šehidu koji je ostao sa svojim narodom na milost i nemilost svakojakim zločincima, bandama, vojskama i paravojskama bosanskih Srba i njihove braće iz Kninske krajine i iz Srbije, pripadnicima zločinačke Jugoslovenske narodne armije (JNA), te Hrvatskoga vijeća obrane (HVO) i njihovim pomagačima iz redova Vojske Republike Hrvatske (HV). Namjera mi je bila zabilježiti svako mučenje, progon, zatvaranje i ubistvo ovih časnih šehida. Ali da sam to sve saznao i zabilježio, ovo bi bila knjiga od više tomova. O nekim od šehida, osim osnovnih podataka, ništa drugo nisam mogao zapisati, pa čak ni navesti mjesto njihovih mezara. Njihova je sudbina ostala obavijena velom tajne. Dakle, unatoč velikom trudu koji sam uložio, ostalo je još dosta toga što se mora istražiti i zabilježiti. Zato ovu knjigu smatram tek uvodom u rasvjetljavanje užasnog zločina koji je izvršen nad imamima i drugim službenicima Islamske zajednice, i, u konačnici, prinosom izučavanju genocida nad Bošnjacima u razdoblju od 1992. do 1995. godine.

I pored brojnih nedostataka, kojih sam kao autor potpuno svjestan, ova je knjiga – istina, skromna i nedostojna – ali ipak opomena na žrtve što su ih podnijeli ljudi koji su bili duhovno vođstvo svoga naroda. Čitaocu će možda ponekad zastati dah dok bude čitao retke o stradanju pravednika i šehida čije se subbine ovdje iznose – nažalost, oni su sušta istina.

Neka ova knjiga bude moj glas i poziv da ne zaboravimo ove čestite ljude s kojima smo živjeli i radili, da pamtimo njihovu žrtvu i da njihova časna imena ostanu trajni spomenik, opomena i pouka nama, našoj djeci i svim dobrim ljudima.

U Sarajevu, jula 2005.
Autor

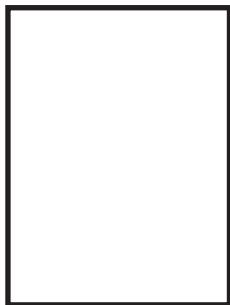
ALEKIĆ, HASAN

Hasan Alekić rođen je 1952. godine u Hanifićima kod Kotor-Varoša. Osnovnu školu završio je u svome rodnom selu, a potom se upisao u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu i završio je 1972. godine. Jedno vrijeme radio je kao imam u svome rodnom mjestu, a nakon završene više škole nastavnog smjera počeo je predavati kao nastavnik u Vrbanjcima kod Kotor-Varoša. Ali i dalje je tjesno surađivao s imamom u Hanifićima, posebno mu pomažući u radu s mektepskom djecom, vođenju džematskog hora i dr. Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je u rodnim Vrbanjcima. Znajući za njegove aktivnosti i opredjeljenje, srpski ga je agresor, nakon zarobljavanja, ubio u nepoznatim okolnostima i na nepoznatom mjestu.¹

¹ Prema kazivanju njegove supruge Semine.

ALJOVIĆ, AMIR

Amir-ef. Aljović, sin uglednog imama Vejsil-efendije, rođen je 1965. godine u Tušlima kod Trnova.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu.

Imamsku službu započeo je obavljati u Skucanom Vakufu, Odbor Islamske zajednice Sanski Most, gdje se i oženio.

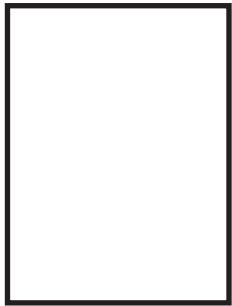
Kasniji njegov radni angažman bio je povremen, na određeno vrijeme, zbog bolesti koja ga je na mahove pritiskala.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu zatječe ga na području Odbora Islamske zajednice Mostar.

Nakon napada srpskih agresorskih snaga na podveleška sela, iznad Mostara, u proljeće 1993. godine Amir-ef. zatekao se na tom području. Bio je zarobljen i ubijen.²

² Izvještaj Ureda muftije mostarskog, akt br. 233/95, od 21.09.1995; čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

ATIĆ, HAŠIM

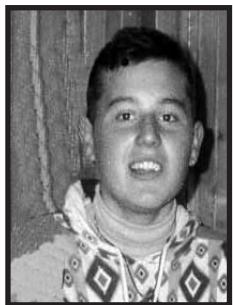

Hašim-ef. Atić rođen je 1936. godine u Srebrenici.

Obavljao je dužnost drugog imama u Dobroševićima, u džematu Potočari kod Srebrenice.

Kad je Srebrenica s okolinom okupirana od srpskog agresora 11.07.1995. godine, Hašim-efendiji gubi se trag.

BAJRAMOVIĆ, ADEM

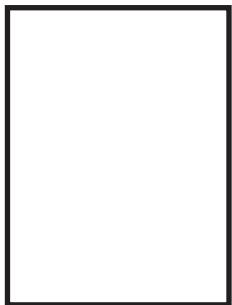

Adem Bajramović rođen je u Sarajevu 1978. godine. U Medresu Osman-ef. Redžović u Velikom Čajnu kod Visokog upisao se školske 1993/94. godine. Poginuo je 24.06.1995. godine u Brezi od gelera granate ispaljene sa srpskih agresorskih položaja.

Mezar mu se nalazi u Gradskom groblju u Visokom.³

³ Prema informacijama njegovih roditelja.

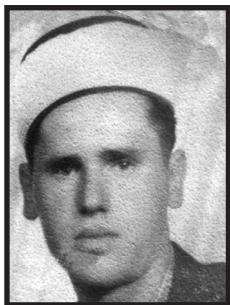
BAJRIĆ, SAKIB

Sakib-ef. Bajrić rođen je 1967. godine u Donjoj Kamenici kod Zvornika. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1986. godine.

U napadima srpskoga agresora na džemat Klisu (Odbor Islamske zajednice Zvornik) to je naselje palo u potpuno okruženje, nakon čega je 1.6.1992. i okupirano. Srpski zločinci zarobili su imama Sabiba-ef. i 700 njegovih džematlija, odveli ih i pobili, a njihova tijela zakopali u masovnu grobnicu.

BALAGIĆ, FIKRET

Fikret-ef. Balagić, sin Arifov, rođen je 1940. godine u Biljanima kod Ključa. Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1963. godine.

Nakon odsluženog vojnog roka radio je kao imam u dva ključka džemata: u Ramićima i Hrustovu.⁴

Godine 1966. upisao se na Pravni fakultet u Ljubljani. Po završetku prve godine studij prava nastavlja na Pravnom fakultetu u Beogradu i okončava ga 1970. godine.

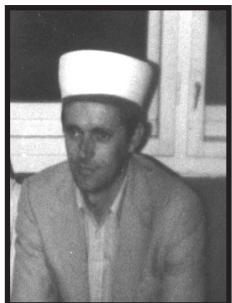
U jutarnjim satima 10.7.1992. godine zarobljen je od srpske agresorske vojske i paravojnih srpskih jedinica. Isti dan, zajedno s još 250 svojih komšija, biva izveden pred Osnovnu školu u Biljanima, gdje su ih srpski zločinci sve pobili. Njihova mrtva tijela odvezena su i bačena u bezdan "Lanište", mjesto na području ključke općine. Nakon oslobođenja Ključa i otkrivanja ove masovne grobnice pronađeni su i identificirani i njegovi posmrtni ostaci.

Dana 23.11.1996. godine klanjana je zajednička dženaza svim ovim šehidima iz navedene masovne grobnice, a potom su ukopani na šehidskom mezarju u Biljanima.⁵

4 Dosje Fikret-efendije pohranjen je u arivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

5 Prema podacima Medžlisa Islamske zajednice Ključ, Izvještaj br. 134/04, od 8.12.2004; u potpisu: Muharem Medanović.

BAŠČELIĆ, OSMAN

Osman-ef. Baščelić, sin Hakijin i Nurin, rođen je 10.4.1954. godine u Kamenici kod Zvornika.

Četvrti razred Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu završio je 20.6.1974. godine. Stručni imamski ispit položio je 17.3.1977. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 3469/74, od 5.2.1975, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Kamenica Gornja, u Odboru Islamske zajednice Zvornik.⁶

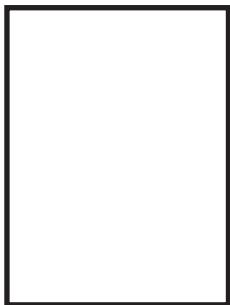
Nakon okupacije njegovog džemata od srpskog agresora prešao je na slobodno područje u Srebrenicu.

Nakon pada Srebrenice pod kontrolu srpske agresorske vojske 11.7.1995. godine gubi mu se svaki trag.

Iza njega je ostala supruga i troje djece.

⁶ Dosje Osman-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

BEĆIREVIĆ, MUŠAN

Mušan-ef. Bećirević, sin Muhamedovi Nazin, rođen je 1.5.1939. u Neđeljištima kod Vlasenice.

Položio je imamski ispit 13.10.1959, a stručni imamski ispit 22.09.1972. u Sarajevu.

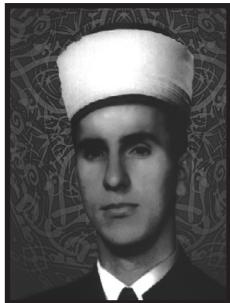
Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, br. 5540/61, od 15.12.1961. godine, postavljen je za imama u džematu Rotimlja, u Oboru Islamske zajednice Mostar. Na dužnost je stupio 15.10.1961. godine. Hatibskim ovlaštenjem Vrhovnog islamskog starještinstva br. 2738/61, od 21.12.1962. godine, Mušan-ef. dobio je od reisul-uleme *muraselu* za obavljanje hatipske dužnosti.⁷

Živio je u džematu Buna kod Mostara, gdje je imao i porodičnu kuću.

Dana 15. augusta 1993. godine pripadnici Hrvatskog vijeća obrane, pod čijom je okupacijom bio njegov džemat, maltretirali su Mušan-efendiju i prisiljavali ga da pred njima klanja, a potom su ga zaklali u džamiji naočigled više njegovih prestravljenih i bespomoćnih džematlja.

⁷ Dosje Mušan-efendije čuva se u arivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

BEHAR, ALE

Ale-ef. Behar, sin Šabanov i Šećin, rođen je 15.07.1965. u mjestu Kamičak kod Ključa.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1984. godine.

Po izlasku iz Medrese do odlaska na odsluženje vojnog roka radio je kao imam pripravnik u džematu Ramići kod Ključa.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1212/89, od 7.9.1989. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Hrustovo, u Odboru Islamske zajednice Sanski Most.⁸

U ovom džematu ostao je sve do agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Jedan je od osnivača Teritorijalne odbrane Kamička i Hrustova i pripadnik oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine do okupacije ovih džemata.⁹

Nakon okupacije džemata Hrustova kod Sanskog Mosta i Kamička kod Ključa od srpskih agresorskih snaga, Ale-efendiju su nenaoružana zarobili u kući njegovog brata Junuza. Njegov brat i snaha sjećaju se imena naoružanih Srba koji su ga odveli 10.7.1992. godine; to su: Marko (Miloš) Pauković, Dragan (Boro) Bajić i Nenad (Mirko) Kaurin. Od tada se Ale-efendiji gubi svaki trag.¹⁰

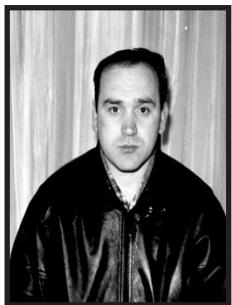
Iza njega je ostala supruga i dvoje djece.

⁸ Dosje Ale-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

⁹ Rješenje Uprave za odbranu, Bihać, Odjel za odbranu, Ključ, br. 21-11/4-41.1-169-2/00, od 12.12.2000. godine. Fotokopija Rješenja pohranjena je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

¹⁰ Izjava Junuza Behara pohranjena je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

BEŠLIJA, HASAN

Hasan-ef. Bešlija, sin Ćamilov i Semijin, rođen je 1.4.1960. godine u Goraždu.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1989. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1990/85, od 4.11.1985. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Bišćani, u Odboru Islamske zajednice Prijedor.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 595/89, od 18.4.1989. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Šehovci, Odbor Islamske zajednice Sanski Most.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 691/89, od 18.5.1988. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džemat glavne džamije u Livnu.

Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 2362/91, od 17.12.1991. godine, Hasan-ef premješten je na dužnost imama i vjerskoprosjetnog referenta Odbora Islamske zajednice Ljubija. Na dužnost je stupio 1.12.1991. godine. Na toj je dužnosti radio do sredine juna 1992. godine, kad je od Srba zarobljen i odveden u koncentracioni logor "Omarska" kod Prijedora; od tada mu se gubi svaki trag.¹¹

Hasan-ef. Bešlija bio je poznati učač Kur'ana, otac dvoje malodobne djece.

Naoružani Srbi su ga privodili u više navrata u kasarnu JNA u Prijedoru, počevši od 5.6.1992, potom na fudbalski stadion u Ljubiji sa ostalim muslimanima, da bi 25. juna 1992. godine bio nepovratno odveden u koncentracioni logor "Keraterm, a potom u zloglasni koncentracioni logor "Omarska" kod Prijedora gdje mu se gubi svaki trag.¹²

11 Dosje Hasan-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

12 Prema izjavi Amine Bešlije, supruge Hasan-efendije, uzeta 25.3.1994, a čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

ČLEBIĆ, ABDULAH

Abdulah-ef. Čelebić, sin Ahmed-efendije i Ćamile, rođen je 10.7.1961. godine u Donjem Kaknju kod Kaknja. Nakon završene Gazi Husrev-begove medrese 1979. upisao se na Islamski teološki fakultet u Sarajevu i diplomirao 26.4.1984. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1187/84, od 01.01. 1984. godine, postavljen je na dužnost nastavnika arapskog jezika u Gazi Husrev-begovoj medresi. Pored ovog predmeta predavao je akaid i kaligrafiju. Rješenjem Vrhovnog islamskog starještinstva br. 573/89, od 26.04.1989. godine, po potrebi službe upućen je za imama u Islamski centar u Luksemburgu. Rješenjem Rijaseta Islamske zajednice br. 225/91, od 12.03.1991. godine, razriješen je ove dužnosti. Rješenjem Mešihata IZ BiH br. 685/91, od 13.03.1991. godine, raspoređen je na poslove rukovodioca vjerskoprosvjetne službe Mešihata.

Na osnovu Naredbe o proglašenju javne mobilizacije na teritoriji RBiH br. 1200/91, od 20.6.1992, a u skladu s Odlukom Rijaseta IZ br. 296/91, od 22.6.1992. godine, Mešihat IZ, cijeneći potrebe rada ovoga organa, donio je Rješenje br. 742/92 da se Abdullah-ef. postavi za predsjednika Rukovodeće radne grupe radi vršenja radne obaveze u ratnim uvjetima.¹³ Pored ovih poslova, imao je vojni raspored službene osobe za suradnju između Armije R BiH i ekipatskog bataljona UNPROFOR-a u Sarajevu. Prilikom svoga odlaska na zadatak, izlazeći iz kuće, poginuo je od granate ispaljene sa srpskih položaja 10.10.1992. godine. Tada su mu kćerka i supruga bile ranjene.¹⁴

“Bio je sjajan teolog, učitelj, odličan pedagog i izvanredan saradnik. Služeći se arapskim, engleskim i francuskim jezikom, dao je ogroman doprinos plodotvornoj saradnji Mešihata sa mnogim značajnim islamskim institucijama u svijetu”, napisali su u posmrtnom slovu njegovi prijatelji.¹⁵ Također je bio vrstan kaligraf i orator. Objavio je više naučnih radova, prijevoda i knjiga.

13 Dosje Abdulah-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

14 “Poginuo imam Abdulah Čelebić”, *Oslobodenje*, 11.10.1992.

15 Jusuf Ramić, “Prof. Abdulah ef. Čelebić”, *Preporod*, 23/1992, br. 18-19/529-530, str. 10; Adnan M. Bevrnja, “Abdullah”, *Preporod*, 23/1992, br. 18-19/529-530, str. 10; Ahmed Mehmedović, “Ko bi pomislio...”, *Preporod*, 23/1992, br. 18-19/529-530, str. 11.

ĆEMAN, RASIM

Rasim-ef. Ćeman, sin Mehmed-efendijin i Hanin, rođen je 30.10.1937. god. u Miljanovcima kod Tešnja.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 21.02.1981. godine. Stručni imamski ispit položio 19.3.1973. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 3334/67, od 7.9.1967. godine, postavljen je za imama u džematu Došći, u Odboru Islamske zajednice Sanski Most. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 886/71, od 2.3.1971. godine, premješten je za imama u džemat Pobrižje, u Odboru Islamske zajednice Sanski Most. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 54/82, od 11.1.1982, premješten je u džemat Donja Puharska, u Odboru Islamske zajednice Prijedor. Rješenjem Starještva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1359/91, od 18.06.1991. godine, razriješen je dužnosti zbog odlaska u mirovinu.¹⁶

Međutim, honorarno je nastavio raditi i dalje na području Prijedora u džematu Zecovi, da bi ga 24.7.1992. godine agresorske snage bosanskih Srba odvele u koncentracioni logor "Keraterm" kod Prijedora, a 5. augusta iste godine prebačen je u koncentracioni logor "Omarska" kod Prijedora, otkad mu se izgubio svaki trag. Otkrivanjem masovne grobnice na mjestu Hrastova glava u Podvidači kod Sanskog Mosta. Njegova kćerka Sabaheta, učenica Gazi Husrev-begove medrese, u toku identifikacije, po odjeći i nekim predmetima, prepoznala je zemne ostatke svoga oca. Identifikacija je izvršena 6.2.1999. godine. Zločinci su ga ubili rafalima iz vatrene oružja, a stručna identifikacijska komisija utvrdila je više prostrelnih rana na njegovoj glavi i grudnom košu. U toj masovnoj grobnici pronađene su 144 nevine žrtve.

Dženaza mu je klanjana 11.4.1999. godine u Sanskom Mostu, a potom, isti dan, i druga u rodnim Miljanovcima kod Tešnja. Kabur mu se nalazi u porodičnom mezarju u Miljanovcima.¹⁷

¹⁶ Dosje Rasim-efendije pohranjen je u arivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

¹⁷ Ahmet Rahmanović, "H. Rasim-ef. Ćeman", *Preporod*, XXIX/1999, br. 10/659, str. 27.

CVRČAK, AHMET

Ahmet-ef. Cvrčak, sin Mehin i Hanin, rođen je 13.7.1922. godine u mjestu Strupina kod Novog Šehera (u općini Maglaj).

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim rješenjem br.1998/44, od 30.7.1945. godine, postavio ga je na dužnost imama i muallima u selu Kamenica, u srežu Teslić, počevši od 30.7.1945. godine. Na dužnosti je ostao do 1.3.1951. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske vjerske zajednice u NR Bosni i Hercegovini br. 856/61, od 11.2.1961. godine, postavljen je u džemat Domislica kod Novog Šehera. Rješenjem Starještinstva Islamske vjerske zajednice u SR Bosni i Hercegovini br.1558/65, od 6.4.1965. godine, premješten je u džemat Kamenica, u Odbor Islamske vjerske zajednice Teslić. Rješenjem Starještinstva Islamske vjerske zajednice u SR Bosni i Hercegovini br. 4605/67, od 14.11.1968. godine, postavljen je za vjerskoprosvjetnog referenta Odbora Islamske vjerske zajednice Novi Šeher. Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2041/87, od 17.12.1987. godine, Ahmet-ef. je penzioniran.¹⁸

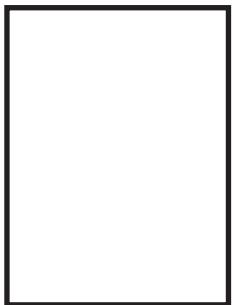
Dvadeset petog juna 1993. pripadnici HVO-a napali su Novi Šeher i okolna bošnjačka naselja. Prva zolja ispaljena je na kuću penzioniranog imama Ahmet-efendije Cvrčka, koji je tada nastradao. Usljed teškog granatiranja i zajedničkog napada od HVO-a i srpske agresorske vojske mnogo je stanovništva ranjeno, a petero je poginulo. Tijela ubijenih pripadnici HVO-a kriomice su dali zakopati na jednom mjestu u Ljubatoviću. Mnogobrojni razgovori i prepiske s lokalnim hrvatskim vlastima u vezi s otkrivanjem mjesta ukopa ubijenih ostali su bez rezultata. Stjecajem okolnosti jedan od zarobljenika Bošnjaka koji je prisilno ukopao ove šehide uspio je pronaći to mjesto. Prilikom iskopa poginulih Anto Maričić, predsjednik HDZ-a Žepča i tadašnji parlamentarac, silom je pokušao spriječiti Bošnjake u toj njihovoј nakani.

Dana 24. maja 1997. godine klanjana je dženaza Ahmet-efendiji pred Kuršumlijom džamijom u Maglaju, a potom i u mjesnom mezarju u džematu Strupina kod Novog Šehera. Dolazak na dženazu ometala je lokalna hrvatska policija. Također je bilo provokacija od mještana Hrvata u Novom Šeheru.¹⁹

18 Dosje Ahmet-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

19 Muharem Omerdić, "Tri dženaze u Novom Šeheru", *Preporod*, 1.6.1997, br. 11/613, str. 27.

DELIĆ, MEHMED

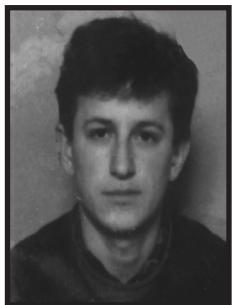
Mehmed-ef. Delić, sin Selmanov, rođen je 5.6.1940. godine.

Bio je imam u Slapovićima kod Srebrenice.

Nakon okupacije Srebrenice od srpskog agresora 11.7.1995. godine posljednji je put viđen u Potočarima kod Srebrenice; od tada mu se gubi svaki trag.²⁰

²⁰ Izvještaj Ureda muftije tuzlanskog, akt br. 265/96, od 4.6.1996; čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

DIZDAREVIĆ, FIKRET

Fikret Dizdarević, sin Ibrahimov, rođen je 1971. godine. U Gazi Husrev-begovu medresu upisao se 1989. godine. Kao učenik trećeg razreda Medrese upućen je na ramazansku praksu. Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je na području Bosanske krajine. Kao dobrovoljac stupio je u redove Armije RBiH. Poginuo je šehidskom smrću decembra 1994. godine kao poručnik 505. viteške brigade 5. korpusa Armije RBiH u borbama protiv autonomaša Fikreta Abdića.²¹ On je mlađi brat šehida imama Sulejman-efendije Dizdarevića.

²¹ Izvještaj Ureda muftije bihaćkog, akt br. 119/96, od 11.4.1996; čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

DIZDAREVIĆ, SULEJMAN

Sulejman-ef. Dizdarević, sin Ibrahimov, rođen je 6.3.1962. godine u Bužimu. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1983. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 56/85, od 14.1.1985. godine, postavljen ja na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Čirkići, u Odboru Islamske zajednice Sanski Most. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.1.1985. godine. Na dužnosti u džematu Čirkići ostao je do kraja februara 1987. godine. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 767/87, od 4.5.1987. godine, premješten je u džemat Čarakovo, u Odbor Islamske zajednice Prijedor, gdje je započeo sa službom 1.3.1987. godine. U džematu Čarakovo na dužnosti je ostao do izbijanja agresije na Bosnu i Hercegovinu.²²

Sulejman-efendiju i 19 njegovih džematlja 23.07.1992. godine srpski agresorski vojnici dotjerali su pod silom oružja u harem džamije u Čarakovu, postrojili ih uza zid, a onda iz automatskog oružja pucali na njih. Potom su na njih bacili džamijске ćilime i zapalili njihova tijela i džamiju.²³

Ovaj pokolj i zločin preživjela su dvojica od tih džematlja koji su prenijeli istinu o šehidskoj smrti Sulejman-efendije i njegovih 17 džematlja.²⁴

Nagorena tijela Sulejmana-ef. i njegovih pobijenih džematlja pred džamijom su ležala od četvrtka do subote. Na pokušaj nekoliko žena da ih sahrane, agresorski vojnici su ih odvezli sa tog mjeseta ispričala je Safija, imamova supruga.²⁵

Iza Sulejman-efendije ostala je supruga i troje malodobne djece.

22 Dosje Sulejman-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

23 "Zločini", *Ljiljan*, 6.4.1994, str. 35.

24 Izvještaj Medžlisa Islamske zajednice Prijedor. Fotokopija je pohranjena u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Također vidjeti: Vildana Selimbegović, "Živi spaljeni u seoskoj džamiji", *Večernje novine*, Sarajevo, 9.11.1994, str. 9.

25 Munir Makić, "Rahm. Sulejman ef. Dizdarević", *Delil*, Godišnjak Odbora Islamske zajednice u Bužimu, Bužim, 1994, str. 65-66. Izjava iz knjige: *Tiše – ubijaju*, Udruženje za istraživanje ratnih zločina u Zenici, Zenica, str. 83.

DRKIĆ, OMER

Omer-ef. Drkić, sin Halilov i Salihin, rođen je 11.5.1958. godine u Kramarima kod Trnova.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1979. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 419/81, od 17.2.1982, postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Pijesci, u Odboru Islamske zajednice Mostar. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.1.1982. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 567/88, od 25.2.1988, po potrebi službe premješten je u džemat Han-Ploča, u Odbor Islamske zajednice Kiseljak, a na tu je dužnost stupio 1.3.1988. godine.²⁶

Hrvatsko vijeće obrane Kiseljaka ovaj je džemat držalo u okruženju. Dana 16.6.1993. godine jakim vojnim snagama napali su ovo selo. Imama Omer-efendiju i 39 njegovih džematlija zatvorili su u garažu Ahmeda Duharkića i zapalili ih. Mario Ilijašević više je dana nosao imamovu ahmediju i ponosio se zločinom koji su počinili on i njegovo društvo iz jedinice "Maturice", zbog čega su ga njegovi prozvali nadimkom "Fes".²⁷ Zločinac je na ahmediji nacrtao križ.²⁸

Zemni ostaci Omer-ef. i ostalih šehida koji su ubijeni s njim sklonjeni su na nepoznatom mjestu.

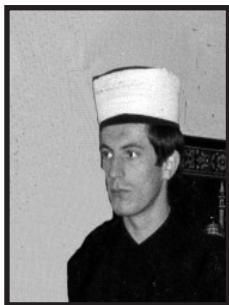
Iza njega je ostala supruga s četvero malodobne djece.

26 Dosje Omer-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

27 R.I., "Jeziva svjedočenja preživjelih iz Han-Ploče kod Kiseljaka", *Oslobodenje*, 16.12.2002, str. 6.; R.I., "Ko krije ratni zločin u Han-Ploči kod Kiseljaka?", *Oslobodenje*, 15.12.2002, str. 7.

28 Salih Smajlović, "Ovo ne smijemo nikada ni zaboraviti, ni oprostiti", *Preporod*, 15. juni 1999, br. 12/661, str. 13.

DUPOVAC, HAJRUDIN

Hajrudin-ef. Dupovac, sin Muhamedov i Dervišin, rođen je 9.6.1956. godine u Dupovcima kod Hadžića.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1975. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, br. 3589/77, od 6.10.1977. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Lokve, u Odboru Islamske zajednice Sarajevo.²⁹

Nakon odsluženja vojnoga roka 1979. godine Hajrudin-ef. odlazi u Palestinu, gdje se stavlja u odbranu golorukog palestinskog naroda i učestvuje u brojnim bitkama na jugu Libana. Kao odgovor na iskazanu hrabrost, Hajrudin-efendija je proizведен u oficira palestinske armije s činom poručnika.

Poslije više mjeseci provedenih na ratištu vratio se u Bosnu i Hercegovinu, gdje nastavlja svoj životni put u ulozi imama, hatiba i muallima u džematu Lokve, u Odboru Islamske zajednice Sarajevo.

Svoju patriotsku svijest Hajrudin-ef. potvrđuje i u podizanju i pripremi snaga za odbranu od agresora 1992. godine, u čemu dolazi do izražaja njegovo borbeno znanje i iskustvo. Njegovo borbeno iskustvo pokazalo se već u maju 1992. godine, kad je svojim umijećem s grupom boraca zaustavio napredovanje srpskog agresora na linijama u njegovim rodnim Dupovcima. U tom događaju Hajrudin-ef. zadobija prve rane, koje nisu bile zapreka da svoj doprinos odbrani dadne i na drugim ratištima. Postavljen je za komandira grupe u Pazarićkom odredu, s kojim učestvuje u borbama za Igman.

Poginuo je 4.9.1992. godine na padinama Igmana u području visa Golo brdo.³⁰

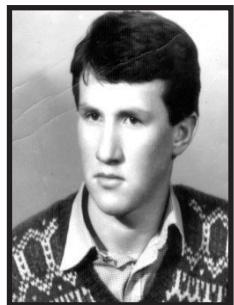
Mezar mu se nalazi u harem džamije u Pazariću.

Iza njega je ostala supruga i dva malodobna sina.

29 Dosje Hajrudin-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

30 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Hajrudin ef. Dupovac", *Preporod*, 1.7.1997, br. 13/615, str. 27 (petogodišnjica preseljenja na ahiret).

DURAKOVIĆ, AMIR

Amir-ef. Duraković, sin Alijin i Fatimin, rođen je 29.7.1966. godine u Šaševcima kod Olova.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1985, a Filozofski fakultet u Prištini (Odsjek orijentalistike) 1989. godine.

Po odsluženju vojnog roka stavlja se na raspolaganje Islamskoj zajednici.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1992/90, od 25.10.1990. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Miljevići – Gurdići kod Olova, u Odboru Islamske zajednice Sarajevo.³¹

Od prvog dana agresije na R Bosnu i Hercegovinu bio je aktivni borac Armije RBiH. U mirnim danima vršio je svoju imamsku dužnost i obilazio porodice poginulih i ranjenih boraca.

Ubijen je u Zagrebu 24.6.1993. godine za vrijeme obavljanja službenog zadatka u nerazjašnjениm okolnostima i od nepoznatih osoba.³²

Posmrtno je odlikovan najvišim vojnim odlikovanjem "Zlatni ljiljan".

Ukopan je u džematskom mezarju u Gunji u Hrvatskoj.

31 Dosje Amir-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

32 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Amir Duraković", *Preporod*, 1.7.1997, br.13/615, str. 27 (petogodišnjica preseljenja na ahiret).

DŽAFICA, SMAIL

Smail-ef. Džafica, sin Bekirov, rođen je 1958. godine u Orašcu kod Bihaća. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1979. godine. Stručni imamski ispit položio je 1982. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 3100/79, od 1.8.1979. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Orašac – Duljci – Čukovi, u Odboru Islamske zajednice Bihać. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.6.1979. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 3261/82, od 27.12.1982. godine, premješten je u džemat Zaglavica – Orašac, u Odboru Islamske zajednice Bihać.³³

Od samog početka agresije na R Bosnu i Hercegovinu stupio je u redove Armije RBiH kao aktivni borac.

Zarobljen je kao pripadnik Armije RBiH 12.6.1992. godine na bihaćkom ratištu u borbama protiv srpske vojske. Ubijen je kao zarobljenik. Tijelo mu je bačeno u jamu "Bezdana" duboku 40 metara na Hrgaru kod Bihaća.³⁴

Njegovi posmrtni ostaci pronađeni su 2003. godine. Nakon identifikacije klanjana mu je dženaza. Kabur mu je u šehidskom mezarju "Duluba" u Orašcu kod Bihaća.³⁵

Iza njega je ostala supruga sa dvoje malodobne djece.

33 Dosje Smail-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

34 Hamdija Nesimović, "Žrtvovao sebe da bi spasio druge – Smail ef. Džafica 1958.-1992., jedna od žrtava genocida nad Bošnjacima", *Preporod*, 33/2003, br. 21/767, str. 43.

35 Iz vještaj Ureda muftije bihaćkog, februar 2005; čuva se u arhivu Rijasta Islamske zajednice u BiH.

ĐOZIĆ, TEUFIK

Teufik-ef. Đozić, sin Seidov i Eminin, rođen je 9.10.1946. godine u Bajramovićima kod Srebrenice.

Završio je treći razred Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu 31.5.1974. godine. Stručni imamski ispit položio je 23.12.1980. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2131/74, od 12.9.1974. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Sniježnica, u Odboru Islamske zajednice Teočak. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 14.7.1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice u SR Bosni i Hercegovini br. 772/79, od 14.2.1979. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džemat Sućeska, u Odbor Islamske zajednice Srebrenica. Ovom džematu pripadala su sela: Podgaj, Opeci, Žedanjsko, Podosoje, Bektići, Staroglavice, Bućinovići, Bostahovine, Brakovci, Bulogovina i Slatina.³⁶

Zarobljen je od srpske vojske 11.7.1995. godine, otkad mu se gubi svaki trag.

36 Dosje Teufik-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

EFENDIĆ, REDŽO

Redžo-ef. Efendić, sin Mujagin i Hamidin, rođen je 17.3.1956. u Balačićima kod Željeznog Polja, u općini Žepče.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1976. godine.

Svoju imamsku službu započeo je u Kaloševiću kod Tešnja.

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1395/79, od 17.04.1979. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Čakići, u Odboru IZ-e Travnik. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 31.12.1978. godine.

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 153/82, od 18.1.1982. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Topčić Polje, u Odboru Islamske zajednice Zenica. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.12.1981. godine.

Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 2168/91, od 5.11.1991. godine, premješten je u džemat Begluci, u Odbor Islamske zajednice Derventa.³⁷

Kad je nastupila agresija na Bosnu i Hercegovinu, Redžo-ef. je s porodicom bio u džematu Begluci. S džematom je ostao do pada cijelog tog područja, kad se vraća u rodno mjesto. Svoju imamsku službu zamijenio je službom svojoj domovini: stao je u redove Armije RBiH.

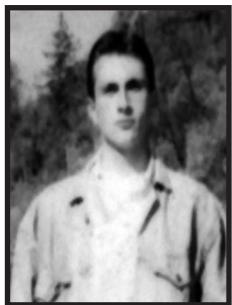
Poginuo je šehidskom smrću kao vojni imam u borbama protiv Hrvatskog vijeća obrane kod Žepča 13.8.1993. godine. Dva dana kasnije klanjana mu je dženaza. Mezar mu je u mjesnom haremaju u rodnim Balačićima.³⁸

Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

37 Dosje Redžo-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

38 Bajro Perva, "Ahmedija na balačićkom šehid-mezaristanu", *Preporod*, XXVI/1993, br. 17-18/552-553, str. 15.

FEJZIĆ, REIF

Reif Fejzić, sin Nazifov i Aišin, rođen je 1.4.1975. godine u Kamenici kod Zvornika.

Upisao je Gazi Husrev-begovu medresu školske 1989/90. godine.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je rasporođenog na ramazanskoj praksi kao učenika trećeg razreda Medrese.

Bio je s roditeljima u Kamenici do 2.2.1993. godine, kad je u napadima JNA i četničkih vojnih i paravojnih jedinica područje Kamenice skoro palo u okruženje. Stanovnici su se počeli povlačiti prema Tuzli, a među njima je bio i Reif. Nedaleko od sela on i njegov otac odustali su od puta u Tuzlu i vratili se kući jer je u njoj ostala njegova nepokretna nena, koja nije mogla s njima krenuti. Nakon pada Kamenice uspjeli su prijeći u Srebrenicu, noseći svoju nenu na leđima.³⁹

Kako pričaju njegovi preživjeli učenici koje je učio u mektebu, Reif je bio aktivan u vršenju vjerskih poslova, radeći s imamima u srebreničkom kraju, i u tim se poslovima veoma isticao.

Posljednji je put viđen u Potočarima 11.7.1995. godine, nakon pada Srebrenice. Tada mu je jedan srpski vojnik kazao da "ima dobar vrat". Prema drugom kazivanju, u izbjegličkom konvoju koji su vodile snage holandskog UNPROFOR-a nalazio se i Reif, ali su ga srpski vojnici izdvojili. Od tada mu se gubi svaki trag.

³⁹ Emira Musa, "Srebrenica je rana koja ne može da zaraste", *Preporod*, XXXVI/2005, br. 11/805, str. 17. U ovom tekstu obavljen je razgovor s Rizahom Fejzićem, učenikom Medrese Osman-ef. Redžović, mlađim bratom rahm. Reifa.

GOGA, MENSUR

Mensur-ef. Goga, sin Salemov i Ajšin, rođen je u Doboju kod Kaknja 1972. godine.

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je kao učenika četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu. Učenici starijih razreda upućeni su na ramazansku praksu. Poslije ramazana škola nije nastavila s radom u toj godini. Svim učenicima četvrtog razreda priznat je završni razred, i bili su oslobođeni polaganja mature zbog nastalih ratnih okolnosti.

Mensur je primljen u službu kao drugi imam i muallim u džematu Doboj kod Kaknja.

Mensur-ef. se, u dogovoru sa svojim glavnim imamom, kao pravi rodoljub, dobrovoljno prijavio u jedinice Armije RBiH. Uzeo je oružje i borio se u redovima slavne Sedme muslimanske brigade.

Poginuo je šehidskom smrću na Ovnaku kod Zenice 8.6.1993. godine u borbi protiv pripadnika Hrvatskog vijeća obrane.⁴⁰

Mezar mu je u džematskom haremu džemata Doboj kod Kaknja.

⁴⁰ Izvještaj Odbora Islamske zajednice Kakanj od 30.5.1995. Ovaj dokument čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HABIBOVIĆ, SABAHUDIN

Sabahudin Habibović, sin Ćerimov i Azeminin, rođen je kao blizanac s bratom 22.9.1975. godine u Bartikovcima kod Sanskog Mosta.

Osnovnu školu završio je u Starom Majdanu, a nakon toga školske 1990/91. godine upisuje se u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu.

Kao učenik drugog razreda Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu upućen je na ramazansku praksu u svoje rodno selo. Početak agresije na R Bosnu i Hercegovinu zatekao ga je u Bartikovcima. Dok je kod roditelja boravio na ljetnom raspustu i pripremao se za nastavak svoga školovanja, uslijed napada srpskih četničkih snaga na općinu Sanski Most, ostaje sa svojim mještanima zatočen u selu čekajući svoju sudbinu.

Kako je Sabahudinovo selo u cjelini bilo bošnjačko, u mjesecu aprilu 1993. godine biva potpuno opustošeno i popaljeno. U noći sa 15. na 16. april 1993. godine, poslije ponoći, tačnije u 1.30 sati, u roditeljsku kuću rahmetli Sabahudina upadaju uniformirani četnici. Tada ranjavaju njegovu majku, a iz kuće izvode mladog softu Sabahudina, njegovog amidžu Ahmeta i sina mu Rufada. Pobili su ih nekoliko metara od kuće. Prema kazivanju Sabahudinovih roditelja i njegovog brata blizanca, upad u kuću i svirepo višestruko ubistvo izvršili su Srbi iz okolnih sela.⁴¹

Sutradan je porodica svoje najmilije pokopala u mjesnom mezarju i napustila selo.

41 Izjavu o okolnostima pod kojim je ubijen rahmetli Sabahudin dao je njegov brat Ramiz Habibović. Fotokopija ove izjave pohranjena je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HADŽIABDIĆ, TENZILA

Tenzila Hadžiabdić, kći Naimova i Aišina, rođena je u Donjem Vakufu 12.10.1960. godine.

Bila je kćerka reisul-uleme Islamske zajednice za područje nekadašnje države Jugoslavije Naim-efendije Hadžiabdića. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Sarajevu.

Zaposlila se u "El-Kalemu", izdavačkoj kući Starješinstva Islamske zajednice Bosne i Hercegovine 1.4.1987. godine na poslovima organizacije i administracije.⁴² Brzo je osvojila simpatije svojih saradnika i radnih kolega. Bila je karakterna, ozbiljna, komunikativna i odgovorna osoba. Iz nje je zračila iskrenost, odgovornost, srdačnost i poseban dar za komunikaciju s kolegama, saradnicima i strankama.

Iako je bjesnjela agresija na Bosnu i Hercegovinu, a srpski agresor s brda okolo Sarajeva obrušavao svoju vatrenu mržnju na grad, Tenzila nije izostajala s posla, mada je tada bilo šta normalno bilo teško raditi. Vrativši se s posla 29.8.1992. godine izišla je sa svojim malodobnim bratićem Edinom u zaklonjeno dvorište Rijaseta Islamske zajednice, kad je eksplodirala navođena granata teškog kalibra i napravila pokolj. Među petero poginulih i mnogo ranjenih bila je i ona. Kao šehid otišla je u milost svome Svetosnom Gospodaru na krilima Njegove odredbe. Dženaza joj je klanjana 31.8.1992. godine. Mezar joj se nalazi u haremu na Vrbanjuši, iznad Sinanove tekije u Sarajevu.⁴³

Pored Tenzile, tada su poginuli: Nermina (Džemal) Karović, pastorka Naim-ef. Hadžiabdića, Edin, sin Mehmeda Hadžiabdića a unuk Naim-ef., te mr. Nijaz-ef. Šukrić i njegov sin Muhamed. Tada je teže i lakše ranjeno još šest osoba, među kojima i reisul-ulema.

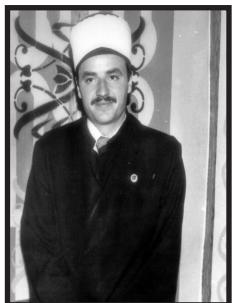
Tenzila je bila plemenita osoba čiji lik ne može iščeznuti, niti ikada može umrijeti u sjećanjima onih koji su je poznavali, zapisano je u posmrtnom slovu njezinih radnih kolega.⁴⁴

42 Tenzilin dosje pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

43 Ahmed Mehmedović, "Granatama na Reisu-l-ulemu", *Preporod*, 23/1992, br. 14-15/525-526, str. 3. (U tekstu autor piše i o pogibiji i dženazi Tenzile Hadžiabdić.)

44 Muhamed Mrahorović, "Sjećanje na El-Kalemove šehide – Čerim i Tenzila", *Preporod*.

HAFIZOVIĆ, MEHMED

Mehmed-ef. Hafizović, sin Kasimov i Hanin, rođen je 13. januara 1957. godine u Potočarima kod Srebrenice.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1978. godine.

Obavljaо je dužnost imama, hatiba i muallima u Malome Zvorniku i bio glavni imam za valjevsko-kolubarsko-užički kraj, Srbija.

Mehmed-ef. bio je izuzetna osoba. Resila su ga svojstva nesvakidašnje lijepa odgoja i duhovnosti.⁴⁵ Njegove su riječi: “*Kad bi se sve prevrnulo i zemlja došla gore, a nebo dolje, meni valja biti musliman!*” Bio je primjeran musliman i imam. Bio je takav da su ga muslimani priznavali i slijedili kao uzora i autoriteta.⁴⁶

Iako je službovao preko Drine, na području Srbije, prvih dana agresije na Bosnu i Hercegovinu smišljeno je i pripremljeno njegovo ubistvo. Ali čovjek snuje, a Allah određuje. Kroz prozor je uspio izmaknuti svojim progoniteljima. Sa svojim džematlijama stigao je, preko Mađarske, u Hrvatsku, odakle je kao dobrovoljac došao u Bosnu i Hercegovinu. Aktivno se uključio u odbranu svoje domovine. S oružjem u ruci potvrđivao je svoju hrabrost i iskrenost. Imenovan je pomoćnikom komandanta za moral u Prvoj podrinjskoj muslimanskoj brigadi, a potom savjetnikom za vjerska pitanja u istoj brigadi. Kasnije je u sastavu ove jedinice osnovan odred s nazivom “Šejh Hasan Kaimija”, i Mehmed-ef. postavljen je za emira.⁴⁷

U ponedjeljak, 2.5.1994. godine, oko 11.00 sati, Mehmed-ef. je na novozaposjednutim linijama jednom nogom stao na minu koja mu je raznijela nogu. On je uzviknuo: *Allahu ekber!*, i pao na zemlju, čime je aktivirao i drugu minu, i njegova je duša zasjala na obecanom mjestu u Džennetu, stječući šehidsku počast.⁴⁸

Mezar mu se nalazu u haremumu “Kula” u Tuzli.

45 “Dva bolna gubitka”, *Šebi arus*, Sarajevo, 1994, XVI, str. 93. (O Mehmed-ef. Hafizoviću i Ahmedu-ef. Mešiću).

46 Sead Seljubac, “Merhum šejh h. Mehmed-ef. Hafizović”, *Hikmet*, Tuzla, VII/1994, 6(78), str. 206.

47 Husein Đogić, “Hadži Mehmed ef. Hafizović - Rahmetlija čiji su kabur rukama zagrnuli”, *Preporod*, 29/1999, br. 10/659, str. 27.

48 Nedžad Latić, “Ljudi ko miševi, novinari ko hijene”, *Ljiljan*, 9.4.1997; Dževad Gušić, “Šejh iz Podrinja hadži Mehmed ef. Hafizović”, *Drina* (nezavisne novine), str. 14.

HAJDAREVIĆ, SENID

Senid-ef. Hajdarević, sin Asimov, rođen je 24.4.1974. godine u Rajčićima kod Visokog.

U Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu upisao se 1989. godine.

Dok je boravio na ramazanskoj praksi kao učenik trećeg razreda Medrese u džematu Bilalovac, zatekla ga je agresija na R Bosnu i Hercegovinu.

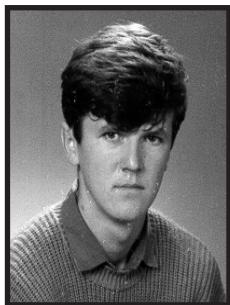
Od prvog dana agresije na njegovu domovinu uključio se kao aktivan borac u redove Armije RBiH. Vrlo brzo istakao se kao srčan borac, te je od svojih nadređenih upućen na školovanje u Ratnu oficirsku školu u Zenici. Završivši školovanje u ovoj školi, istovremeno je završio i četvrti razred Gazi Husrev-begove medrese i primio njezinu diplomu.

Vlastitom željom dobio je borbeni raspored u Odredu "El-Mudžahid", gdje je u svim borbama pokazao veliku hrabrost i odlučnost.

Tokom borbi na ozrenskome ratištu poginuo je od granate ispaljene sa srpskih agresorskih položaja.⁴⁹

⁴⁹ "Uvjerenje", Izvod iz evidencije Trećeg korpusa – Komanda Garnizona Zenica, br. 11/04-2-591, od 6.6.1995. Fotokopija je pohranjena u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HAJRIĆ, MEHMED

Mehmed-ef. Hajrić, sin Idrizov i Havin, rođen je 19.8.1968. godine u Lepenici kod Rogatice. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1987. godine. Rješenjem Starještva IZ SR BiH, Hrvatske i Slovenije br. 1006/89, od 23.8.1989. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Podžeplje, u Odboru IZ Vlasenica.⁵⁰ Po izbijanju agresije na R BiH sa svojim džematlijama je prešao u Žepu, gdje je organizirana herojska odbrana i borba protiv agresora.⁵¹ Imao je čin kapetana. Sredinom aprila 1995. postavljen je za predsjednika Ratnog predsjedništva Žepe. Vjerski život u Žepi tečao je dobro sve do njezinog pada u ruke srpskog agresora. Mehmed-ef. pokrenuo je list "Minaret", štampan na pisaćoj mašini, od kojeg je izišlo nekoliko brojeva.⁵² Iz Žepe je Mehmed-ef., 27. jula 1995, pod zaštitom UNPROFOR-a, otisao u Rogaticu u bazu UN-a na pregovore s predstavnicima srpskog agresora. Na prijevaru predstavnici međunarodne zajednice predali su ga u ruke agresora, koji su ga zatvorili u koncentracioni logor u Rogatici odakle se, posredstvom Međunarodnog crvenog križa, javio pismom svojoj supruzi.⁵³ Državna Komisija za traženje nestalih osoba potvrdom br. 06/5-85/97, od 27.1.1997, potvrdila je da je Mehmed-ef. Hajrić zabilježen kao nestala osoba počev od 26.7.1995 godine. Jedan svjedok koji je Mehmed-efendiju video u zatočeništvu neposredno prije njegove likvidacije izjavio je da je toliko bio premlaćen i izmrcvaren da uopće nije mogao govoriti.⁵⁴ Nažalost, Mehmed-ef. Hajrić nikad nije oslobođen. Tijelo mu je pronađeno u masovnoj grobnici u Vragolovima kod Rogatice 13.11.2001, a identificiran je 2005. godine. Dženaza mu je klanjana 22.07.2005, a ukopan je u mezaru kod Ali-pašine džamije u Sarajevu.⁵⁵ Iza njega je ostala supruga i malodobna kćerka.

50 Dosje Mehmed-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

51 Enver Alić, "Mehmeda ef. Hajrića ne znamo zaboraviti", *Preporod*, XXXIV/2001, br. 18/715, str. 27.

52 Dervišalija Hodžić, "Imam za primjer", *Preporod*, XXVI/1993, br. 11-12/546-547, str. 4; Dervišalija Hodžić, "Ezan se u Žepi neće prekidati", *Preporod*, XXVI/1993, br. 19-20/554-555, str. 5.

53 Obrazac kartice MCK s adresom: "Prihvatni centar – Rogatica", imam Mehmed Hajrić, predsjednik Ratnog predsjedništva Žepe, datum: 30.7.1995. Faksimil u: *Oslobodenje*, 1.8.2001, str. 8.

54 Vidi: Edina Kamenica, "U Rogatici još živi Panto Pantović koji je odveo naše dijete!", *Oslobodenje*, 1.8.2001, str. 8 (razgovor s Hajrićevim roditeljima; oni nisu dočekali da se sazna za sudbinu njihovog sina). Također: Dopis je pohranjen u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH pod djelovodnim brojem 2002/96, od 24.5.1996. U potpisu je Amor Mašović.

55 NHM, "Dženaza namaz šehidima Mehmedu-ef. Hajriću i Amiru Imamoviću, herojima Žepe", *Preporod*, 15.8.2005, br. 16/810, str. 47; *Dnevni avaz*, 27.07.2005., 77. (Oglas o dženazi);

HALILOVIĆ, NERMIN

Nermin Halilović, sin Asima i Šemse, rođen je 05.07.1975. godine u Zavidovićima. Bio je sin jedinac svojih roditelja.

Upisao je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu školske 1991./1992. godine. Završio je drugi razred Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu u godini kad je nastupila agresija na R Bosnu i Hercegovinu.

Zatekao se na ramazanskom odmoru kod svojih roditelja 1992. godine kada je nastupila agresija na R Bosnu i Hercegovinu. Te godine učenicima Gazi Husrev-begove medrese je bio priznat razred jer nisu mogli do kraja odslušati programom predviđene časove zbog nemogućnosti ulaska u Sarajevo.

Nermin je odabrao borbu protiv agresora. Iako mlad, od prvog dana agresije na R Bosnu i Hercegovinu stao je u redove branilaca svoje Domovine.

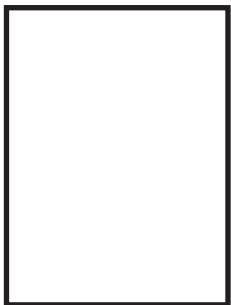
Borio se u Slavnoj 328. brdskoj brigadi armije R Bosne i Hercegovine, u jedinici "Asim Čamđić".

Dao je život kao šehid 27.06 1994. godine na Podcjelovu, zavidovićko područje, u borbama protiv srpskoga agresora u toku izvršavanja svoga borbenog zadatka.⁵⁶

Mezar mu je u Gornjim Kovačima kod Zavidovića.

⁵⁶ Izvještaj Ureda muftije zeničkog br. 322/95. od 10.07.1995. godine, a čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HASANOVIĆ, ESED

Esed-ef. Hasanović, sin Alijin i Beharin, rođen je 13.4.1933. godine u Pirićima kod Bratunca.

Završio je tri razreda Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu 1975. godine, nakon čega se zaposlio.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2443/76, od 30.8.1976. godine, postavljen ja na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Zapolje, u Odboru Islamske zajednice Bratunac.⁵⁷

Po okupaciji njegovog džemata i cijelog bratunačkog kraja sa svojim je džematlijama prešao na područje Srebrenice.

Nestao je 11.7.1995. godine nakon srpske okupacije Srebrenice.

⁵⁷ Dosje Esed-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HASANOVIĆ, SADIK

Sadik-eft. Hasanović, sin Idrisov i Muradijin, rođen je 12.12.1935. godine u Osmačama kod Srebrenice.

Položio je imamski ispit, te je postavljen za imama. Nakon toga položio je 14.10.1971. godine i stručni ispit.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice u NR Bosni i Hercegovini br. 363/63, od 5.9.1963. godine, postavljen je za imama u džematu Osmače, u Odboru Islamske zajednice Srebrenica, i na toj je dužnosti ostao sve do februara 1994. godine. Nakon okupacije područja ovoga džemata od srpskih agresorskih snaga sa svojim je džematlijama prešao u Srebrenicu, gdje je radio kao imam u Petrića-džamiji.⁵⁸

Bio je veoma ugledan i poštovan imam u svome kraju.

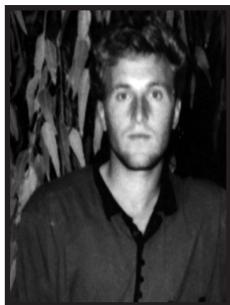
U džematu Osmače, iz porodice Hasanovića, u nizu s oca na sina, smijenilo se jedanaest imama. Sadik-eft. bio je jedanaesti. I njegov je sin Aziz, kao dvanaesti imam iz ove porodice, završio Gazi Husrev-begovu medresu i obavljao dužnost imama u srebreničkom džematu Osat, a sada je glavni zagrebački imam i profesor zagrebačke medrese "Dr. Ahmed Smajlović".

Nakon pada Srebrenice jula 1995. godine gubi mu se svaki trag. Po otkrivanju masovne grobnice u Glumini kod Zvornika, u kojoj je pronađeno 270 tijela ubijenih Srebreničana, pronađeni su i njegovi zemni ostaci. Stručnom analizom utvrđeno je da je ubijen iz vatrenog oružja s više hitaca u grudi. Identifikacija je obavljena u aprilu 2002. u Tuzli.

Sahranjen je 13.4.2002. godine. Mezar mu se nalazi u sarajevskom mezarju "Ravne Bakije".

58 Dosje Sadik-eftendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HERO, HAMED

Hamed Hero, sin Hamdin i Malkin, rođen je 4.11.1963. godine u Herama kod Prozora.

Osnovnu školu završio je u Uzdolu. Nakon odsluženja vojnog roka radio je u Hidrogradnji u Sarajevu. Želja mu je bila upisati se u Medresu, završiti je i posvetiti se imamskome pozivu.

Godine 1990. upisao se u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu i završio dva razreda.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu sprečava ga da nastavi školovanje u Medresi i da je završi, iako je imao veliku želju i jaku volju.

Iz Sarajeva se vratio u Prozor, gdje, u ratnim uvjetima, počinje raditi kao imam i muallim u džematu Klek.

U napadu HVO-a na džemat Here 14.9.1993. godine biva zarobljen. Znajući za njegove imamske aktivnosti, bili su nemilosrdni prema njemu. Ubili su ga u Uzdolu kod Prozora.⁵⁹

Iza njega je ostala supruga i jedno malodobno dijete.

⁵⁹ Prema podacima iz pisma Hasib-efendije Šošića iz Voljevca kod Gornjeg Vakufa, od 8.6.2005. godine, koje je pohranjeno u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HODŽIĆ, EMINA

Emina Hodžić, r. Pašić, rodila se 1963. godine u Srebrenici.

Gazi Husrev-begovu medresu završila je 1982. godine.

Radila je kao muallima u Sarajevu. Nekoliko godina provela je u Kölnu, u Njemačkoj, gdje joj je muž Dževad-ef. radio kao imam; imala je izuzetno dobru saradnju s muslimankama koje su živjele u tom džematu i svome je mužu znatno pomogla u radu.

Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu bila je u Briješću, u Sarajevu, živeći u porodičnoj kući s troje svoje male djece, skoro na prvoj liniji odbrane grada. Dana 8.9.1992. godine u njezinoj neposrednoj blizini pala je granata, i smrtonosni geler zaustavio je jedan plemeniti život. U tom trenutku u naručju je držala sina Hamzu od osam mjeseci, najmlađe dijete, koje je ostalo nepovrijeđeno.

Mezar joj je u haremu džamije na Vrbanuši u Sarajevu.

Iza nje je ostao muž i tri malodobna sina.

HODŽIĆ, HAŠIM

Hašim Hodžić, sin Muhameda i Muške, rođen 11.04.1949. godine u Pobuđu, Vlasenica.

U Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu upisao se 1960. Zadnji razred Medrese je završio 1969. godine.

Nakon odlaska iz Medrese neko vrijeme je radio kao imam na području Odbora Islamske zajednice Zvornik, a potom je pozvan na odsluženje vojnog roka. Hašim-ef. se, nakon vojske, zaposlio kao imam u Rogatici 1.7.1972. godine. Tu se oženio i zasnovao porodicu. Potom je 1.5.1973. prešao u džemat Međuriće, u Odbor Islamske zajednice Čajniče, gdje je ostao do 1.3.1974. godine. Kad je upražnjeno mjesto imama u Konjević-Polju, Hašim-ef. postigao je dogovor o prelasku u taj džemat i podigao dokumentaciju iz Odbora Islamske zajednice u Čajniču.

Međutim, zbog međudžematlijskog nesporazuma u novome džematu početak je njegove službe odgođen. Time je Hašim-efendiji bilo povrijedeno ljudsko dostojanstvo, i nije mogao prihvati takav odnos prema sebi kao imamu. Ostao je bez posla. Vratio se tazbini u Rogaticu, gdje su mu prijatelji pomogli da nađe posao u administraciji "Centrotransove" poslovnice u tom gradu. I dalje je među ljudima bio što i prije: zvali su ga "hodža", a sarađivao je i sa svojim kolegama imamima i pomagao im. U nekoliko saziva bio je član Odbora Islamske zajednice Rogatica i svesrdno podupirao islamski rad na tom području. Zbog toga na poslu nije imao nikakvih poteškoća. Hašim-ef. bio je vedra duha, darežljiv, šaljivdžija, razgovorljiv, spreman pomoći ljudima. Zbog tih svojih osobina bio je poznat i omiljen među ljudima.

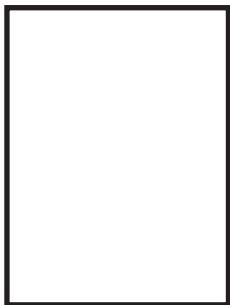
Agresija na R Bosnu i Hercegovinu ga zatiče u Rogatici.

Pouzdano se zna da je Hašima ubio Živko Kulić, prijeratni konobar, zapovjednik odreda smrti u Rogatici tokom rata, prvi njegov komšija. Ovaj ratni zločinac je nakon rata pobegao u Foču i tamo živi.

Postoje dvije informacije gdje se nalazi njegovo tijelo: Jedna je da je ubijen u starom turskom mezarju na Ptičijaku, lijevo na izlazu iz Rogatice prema Goraždu, te da mu je tu ukopano tijelo. Na tom lokalitetu danas je više krečana što je svjesno učinjeno kako bi se skrila ili uništila masovna grobnica tada pobijenih muslimana. Druga verzija je da je Hašim ubijen pored rijeke Rakitnice.⁶⁰

60 Prema kazivanju Sene Hodžić, Hašimove supruge.

HODŽIĆ, MUSTAFA

Mustafa Hodžić, sin Nailov, rođen je 11.11.1953. godine u Džakulama kod Gračanice.

Obavljao je dužnost drugog imama, muallima i mujezina Kuršumli-džamije u Maglaju.

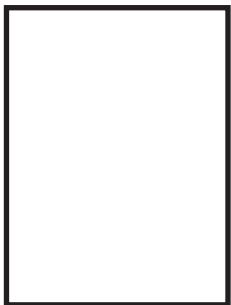
Poginuo je u Maglaju 31.5.1994. godine pred Kuršumli-džamijom od granate ispaljene sa srpskih agresorskih položaja.

Mezar mu je u džamijskom haremu u rodnim Džakulama.⁶¹

Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

⁶¹ Izvještaj Ureda muftije zeničkog, akt br. 322/95, od 10.7.1995. godine; čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HODŽIĆ, SULEJMAN

Sulejman-ef. Hodžić, sin Salihov, rođen je 3.3.1957. u Velikoj Daljegošti kod Srebrenice.

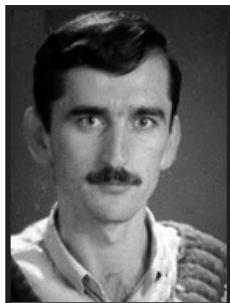
Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1977. godine. Stručni imamski ispit položio je 19.5.1982. godine.

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1014/79, od 5.3.1979. godine, postavljen je za imama i hatiba u džematu koji obuhvaća sela: Biljača, Bjelovac, Zalužje i Voljevica, u Odboru Islamske zajednice Bratunac.⁶²

Sulejman-ef. u ovom je džematu ostao do početka agresije na R Bosnu i Hercegovinu, kada je nastupilo neviđeno stradanje muslimana bratunačkog kraja.

Zarobljen je od srpskih agresorskih vojnika 11.7.1995. godine u Srebrenici i ubijen na nepoznatom mjestu. Nakon pronalaska njegovih zemnih ostataka i identifikacije ukopan je u šehidskome mezarju u Potočarima kod Srebrenice.

HRUSTANBEGOVIĆ, ĆERIM

Ćerim-ef. Hrustanbegović, sin Muhamedov i Najilin, rođen je u Janji 12.9.1960. godine.

Gazi Husrev-begovu medresu završio je 1980. godine. Na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu diplomirao je 1985. godine.

Starještvo Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine postavilo ga je za imama, hatiba i muallima Atik-džamije 1.11.1982. godine, te muallima Džedid-džamije u njegovoj rodnoj Janji svojim Rješenjem br. 2829/82, od 16.11.1982. godine. Nešto kasnije imenovan je i za glavnog imama u Janji.

Starještvo Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine službeno ga 21.8.1987. godine premješta na poslove operatera na fotoslogu u Izdavačkoj djelatnosti "El-Kalem", Rješenjem br. 1439/87, od 15.9.1987. godine. Novim Rješenjem br. 216/90, od 29.3.1990. godine Ćerim-ef. imenovan je za administratora sistema u centralnoj jedinici u Izdavačkoj djelatnosti "El-Kalem".⁶³

Bio je blag, tih, ozbiljan u poslu, nemetljiv i uporan. Njegovim dolaskom u "El-Kalem" izgrađen je kvalitetan radni ambijent, te se novim konceptom ove djelatnosti ušlo u eru elektronske obrade rukopisa i pripremanja knjiga. Ćerim-ef. bio je talentiran informatičar, i dao je snažan poticaj za savremeniji način rada svojim kolegama u "El-Kalemu".⁶⁴

Kad je nastupila agresija na R Bosnu i Hercegovinu, Ćerim-ef. stupio je u redove Armije RBiH. Područje koje je branila njegova jedinica bile su Hladivode i Borije, istočno od Sarajeva. Na radno mjesto navraćao je povremeno jer mu je tada bilo preće biti na drugome mjestu i raditi važniji posao. Dana 22.2.1993. godine, vraćajući se na odmor s borbenog položaja, u neposrednoj blizini Ćerim-efendije eksplodirala je granata ispaljena sa srpskih agresorskih položaja i njezin skoro nevidljivi djelić pogodio ga je i tako zaustavio jedan plamenit i plodan život.⁶⁵ Sutradan mu je na velikom šehidskom mezarju "Kovači" u Sarajevu klanjana dženaza, a mezar su mu iskopale radne kolege.

Iza njega je ostala supruga Aiša i dva malodobna sina.

63 Dosje Ćerim-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamke zajednice u BiH.

64 Muhamed Mrahorić, "Sjećanje na El-Kalemove šehide – Ćerim i Tenzila", *Preporod*.

65 Selim Jarkoč, "Ćerim-ef. Hrustanbegović", *Preporod*, XXVI/1993, br. 7-8/542-543, str. 15.

HUREMOVIĆ, DŽEVAD

Dževad-ef. Huremović, sin Osmanov, rođen je 14.1.1964. u Sapni kod Zvornika.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1983. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2711/83, od 16.11.1983. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Jasikovac, u Odboru Islamske zajednice Teočak. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2072/84, od 13.8.1984. godine, razriješen je dužnosti radi odlaska na odsluženje vojnog roka.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 237/86, od 28.1.1986. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Kraljevice, u Odboru Islamske zajednice Zvornik. Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 2219/90, od 22.12.1990. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Divičani, u Odboru Islamske zajednice Jajce. Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 32/92, od 6.2.1992. godine, premješten je iz Divičana u džemat Sniježnica, u Odbor Islamske zajednice Teočak.⁶⁶

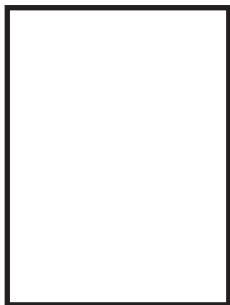
Zbog pokazanih rezultata u imamskom radu Mešihat mu je povjerio i dužnost glavnog imama Odbora Islamske zajednice Teočak.

Početak agresije na R Bosnu i Hercegovinu zatekao ga je na dužnosti imama u Sniježnici i glavnog imama Odbora Islamske zajednice Teočak. Odmah se stavio na raspolaganje Armiji RBiH, u kojoj je vršio dužnost savjetnika za moral i vjerska pitanja. Poginuo je 3.11.1994. godine na području Sapne kod Zvornika.

Iza njega je ostala supruga i četvero malodobne djece.

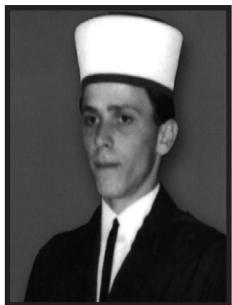
66 Dosje Dževad-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

HUSEJNOVIĆ, EJUB

Ejub-ef. Husejnović, sin Šahinov, rođen je 1960. godine.
Zaposlio se kao imam u džematu Hrnčići kod Bratunca.
Nakon okupacije njegovog džemata prešao je na slobodno područje u
Srebrenicu, gdje ga je zatekla okupacija ovoga grada od srpskog agresora.
Nakon pada Srebrenice u srpske agresorske ruke 11.7.1995. godine o njemu
se više ništa ne zna.
Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

JUSIĆ, HASAN

Hasan-ef. Jusić, sin Fadilov, rođen je 1969. godine u Spahićima kod Bihaća. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1988. godine, nakon čega je otišao je na odsluženje vojnog roka.

U jesen 1989. godine prihvatio se dužnosti imama u džematu Čekrlije kod Bihaća.

Od prvog dana agresije na Bosnu i Hercegovinu dobrovoljno se uključio u redove Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Početkom jula 1992. godine, nakon jedne od akcija na Grmuško-srbljanskom platou kod Bihaća, Hasan-ef. nije se vratio natrag. Prilikom razmjene poginulih sa srpskom agresorskom stranom i njegovo je tijelo predato, ali ga nije bilo moguće prepoznati. Tada je ukopan u harem Humci kod Bihaća pod oznakom N.N.

Godine 2004. obavljena je ekshumacija i DNK-analizom utvrđen je njegov identitet.

Dženaza mu je klanjana u njegovim rodnim Spahićima 27.11.2004. godine, gdje je našao konačni počinak u šehidskom mezarju. Na dženazi mu je pored mnogo muslimana bilo i 46 imama, njegovih školskih i radnih kolega. Sve vrijeme dok mu je klanjana dženaza lila je znakovita rodna kiša.

Iza njega je ostala supruga s jednim malodobnjim djetetom.

KABAŠ, ZAHID

Zahid-ef. Kabaš, sin Eminovi Hasijin, rođen je 9.8.1935. godine u Novoseocima kod Sokoca. Osnovnu školu završio je u Sokocu.

Tečaj za imame pohađao je u Sarajevu. Imamski ispit položio je u Sarajevu 7.9.1965. godine. Rješenjem Starješinstva IZ SR BiH, Hrvatske i Slovenije br. 891/89, od 21.6.1989. godine, priznata mu je srednja stručna spremam.

Rješenjem Starješinstva IZ SR BiH br. 971/66, od 5.3.1966. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džemat u koji spadaju sela: Bogovići, Novoseoci, Podloznik, Zečići i Rakita.⁶⁷

Na početku srpske agresije na R Bosnu i Hercegovinu romanijska i podromanijska muslimanska sela ostala su u neprijateljskom okruženju. Zahid-ef. je s još 47 njegovih džemalija srpska agresorska vojska 22.9.1992. godine zarobila i sprovela u koncentracioni logor kod Rogatice.⁶⁸ Od tada im se gubi svaki trag. Kao nestale osobe vodili su se od 21.9.1992. do 2003. godine. Od Državne komisije za razmjenu ratnih zarobljenika u Sarajevu Rijaset IZ svojim je službenim dopisom br. 20/93, od 27.1.1993, tražio posredovanje kod agresorske strane u cilju spašavanja Zahid-efendije Kabaša i njegovih džemalija. U tom je dopisu pisalo: "Također smo Vas obavijestili u vezi zatvaranja imama iz Novoseoca kod Sokoca, Zahida Kabaša i 47 muslimana iz ovog mjesta i Rogatice. Niko od njih do danas nije razmijenjen, te Vas podsjećamo u vezi s tim kako bi sve poduzeli na njihovom spašavanju."⁶⁹ U odgovoru Komisije br. 02-153-547/93, od 30.1.1993. godine, stoji: "Državna komisija je upoznata i sa odvođenjem 48 lica iz sela Novoseoci i okoline, među kojima je i imam Kabaš Zahid. Uprkos našem višekratnom traženju, agresor nas do danas nije upoznao sa sudbinom tih ljudi te nam preostaje da i dalje istrajavamo na našem traženju."⁷⁰

Nakon završetka rata otkrivena je istina. Srpski je agresor pobjio sve njih. Kad je otkrivena masovna grobnica na gradskoj deponiji smeća kod Sokoca, u njoj su pronađena tijela mnogih ubijenih Bošnjaka, među kojima i zemni ostaci šehida Zahid-efendije.

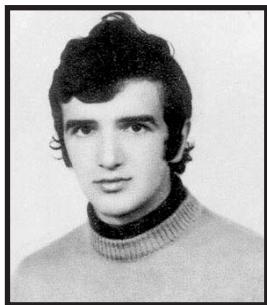
67 Dosje Zahid-efendije Kabaša pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

68 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Zahid-ef. Kabaš", *Preporod*, XXX/1997, br. 13/615, str. 27 (petogodišnjica preseljenja na ahiret).

69 Kopija dopisa čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

70 Kopija dopisa čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice pod protokoliranim brojem 20-1/93, od 4.2.1993.

KADRIĆ, RAIF

Raif Kadrić, sin Fahrudinov i Šuhretin, rođen je 25.9.1952. godine u Brezi. Završio je Fakultet fizičke kulture u Sarajevu.

Bio je zaposlen kao profesor u Gazi Husrev-begovoj medresi od 10.10.1977. godine.⁷¹

Od prvog dana agresije na Bosnu i Hercegovinu svrstao se kao dobrovoljac u redove njezinih branitelja.

Poginuo je na brdu Hrasno u Sarajevu 31.10.1993. godine u borbi s četnicima.

Mezar mu se nalazi u šehidskom mezarju na Kovačima u Sarajevu.

71 Dosije prof. Raifa je pohranjen u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

KALTAK, RASIM

Rasim Kaltak, sin Jahjin i Fikrin, rođen je 24.2.1973. godine u Okreču kod Sanskog Mosta.

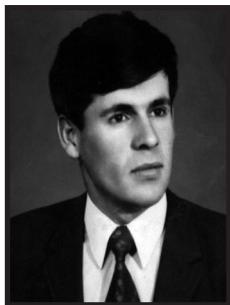
U Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu upisao se školske 1987/88. godine.

Godine 1992, kao učenik trećeg razreda, bio je raspoređen na ramazansku praksu na područje Odbora Islamske zajednice Sanski Most. Agresija na R Bosnu i Hercegovinu zatječe ga kod roditelja u Okreču.

Kad je od agresorske JNA, srpskih vojski i paravojski okupirano cijelo područje Sanskoga Mosta, Rasim, zajedno s još jedanaest mladića, 7.7.1992. godine pokušava iz neprijateljskog okruženja preko Grmeča prijeći na slobodno područje pod kontrolom Petog korpusa Armije RBiH. Na tom opasnom putu bili su zarobljeni.

Prema iskazima svjedoka, nekoliko je dana bio zatočen u Osnovnoj školi u Bosanskoj Krupi, a potom su ga četnici ubili. Njegovo tijelo još nije pronađeno.

KARAMAN, SAFET

Safet-ef. Karaman, sin Mustafin i Bibin, rođen je 29.11.1949. godine u Okrugloj kod Višegrada.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1973. godine. Nakon toga je diplomirao i na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1187/70, od 6.4.1970, postavljen ja na dužnost imama, hatiba i muallima u Bileći. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.11.1969. godine. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 936/71, od 30.3.1971. godine, postavljen je na dužnost vjerskoprosvjetnog referenta u Odboru Islamske zajednice Bileća.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 549/74, od 18.3.1974, premješten je na dužnost imama u Čapljini. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.3.1974. godine. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1250/74. od 16.4.1974. godine, postavljen je za vjerskoprosvjetnog referenta u ovom odboru.

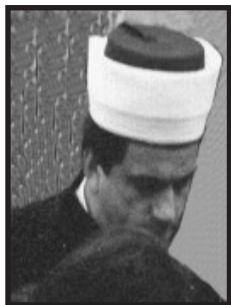
Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 15/87, od 7.1.1987. godine, premješten ja na dužnost imama, hatiba, muallima te vjerskoprosvjetnog referenta u Odbor Islamske zajednice Konjic. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.2.1987. godine.

Mešihat Islamske zajednice Bosne i Hercegovine svojim Rješenjem br.1442/89, od 8.11.1989. godine, premjestio je Safet-efendiju u džemat Višegrad.⁷²

Srpske vojne, paravojne i policijske snage nakon okupacije Višegrada zarobljavale su bošnjačko stanovništvo, odvodile ga u koncentracione logore i ubijale. Dana 7.6.1992. godine odveli su i Safet-efendiju iz njegovog stana u nepoznatom pravcu, i od tada mu se gubi svaki trag.

Bio je vrlo ugledan imam. Odlikovao se ustrajnošću, srpljivošću, lijepim odgojem i pobožnošću. Volio je islam, a tako je odgajao i svoju djecu. Oba su mu sina završila medresu, hifz i fakultet. Bio je dostojan šehidskog odličja kojim ga je odlikovao Uzvišeni Allah.

KASAPOVIĆ, FADIL

Fadil-ef. Kasapović, sin Avdin i Fatimin, rođen je 10.8.1954. u Okrugloj kod Višegrada.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1871/82, od 3.8.1982. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu džamije Hadži Ahmed-bega Lakišića, u Odboru Islamske zajednice Mostar.⁷³

Poginuo je 18.8.1993. godine u Mostaru od granate ispaljene s položaja Hrvatskoga vijeća obrane u trenutku dok je spremao mevludske program.

Mezar mu je u haremu Karađoz-begove džamije u Mostaru.

73 Dosje Fadil-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

KOVAČ, ARMIN

Armin Kovač, sin Ešrefa i Smaile, rođen 23.9.1974. godine u Stranjanima kod Zenice.

Bio je učenik četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu kada je nastupila agresija na R Bosnu i Hercegovinu.

Nakon obavljene ramazanske prakse na koju je bio upućen iz Medrese, više se nije vraćao u školu jer je ulazak u Sarajevo bio onemogućen od strane srpskih agresorskih vojnika.

Kao dobrovoljac stupio je u redove branilaca svoje Domovine.

Preselio je na bolji svijet kao šehid u borbama protiv srpskih agresorskih snaga kod Ilijaša.

Četrdeset dana njegovo je tijelo bilo izloženo suncu, a agresor je odugovlačio s njegovim predavanjem.

Na dan dženaze, njegovo tijelo je bilo očuvano i mirišljivo. Mezar mu se nalazi u džematskom haremu u Stranjanima kod Zenice.

KRAJINA, ZIJAD

Zijad-ef. Krajina, sin Halilov i Aišin, rođen je 1969. u Lukavcu kod Trnova. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1988. godine, a potom, na samom početku agresije na Bosnu i Hercegovinu, počeo raditi kao pomoćni imam u Hrasnici. Još nije bio dobio postavljenje.

Naš narod ima posebno obdarene i čestite ljude. Oni su nenametljivi, tihi i poznati uskom krugu prijatelja, ali svojim djelima poput plime osvajaju mase. Svjetlost njihove mudrosti i plemenitosti blješti, osvjetjava i obogaćuje život ljudi oko njih. "Oni su stup naše duhovnosti i zato se nalaze u njenim temeljima. Sposobni su i posjeduju autoritet da nas upute u znanje. Svojom velikom i beskrajnom mudrošću i strpljivošću lagahno utječu na oblikovanje naše vjerske, nacionalne i građanske svijesti. Uvijek u prvim redovima borbe za ispravljanje historijske greške nametnute našem bošnjačkom narodu, jedan od njih bez dvoumljenja, s mnogo patriotskog žara uključio se u oružanu borbu za fizički spas naroda Hrasnice, Sokolovića, Butmira i naše zemlje."

– Ove riječi napisane su o Zijadu Krajini nakon njegove pogibije.

Zahvaljujući hrabrosti, bez dvoumljenja je stao u odbranu zemlje, uključivši se u prve dobrovolske oružane jedinice. Veoma brzo postao je član "Patriotske lige", a potom borac specijalne jedinice MUP-a, kad se aktivno uključio u rad i organizaciju manevarske jedinice. Njegovo prisustvo u borbenoj jedinici bilo je putokaz mladim ljudima za masovno dobrovoljno uključivanje u borbene redove branilaca BiH. Zijada ništa nije moglo pokolebiti. U tim danima stekao je prva iskustva na ratištu, jer je bio učesnik manjih diverzantskih akcija u zoni odgovornosti svoje brigade.

Početkom septembra 1992. godine u osnovnoj školi u Hrasnici okupljeni su borci. Komandant je tražio dobrovoljce za akciju. Zijad se nije dvoumio. Planirala se prva velika akcija probroja sarajevskog obruča. Noć uoči akcije znali su samo da se ide na nazuži dio okupiranog područja – Kotorac. Ujutro je, kao i obično, krenuo u bitku s abdestom. Poljubio je majku i dobio hajr-dovu. Proučena je i zajednička dova. To je bio dan njegovog šehadeta i odlaska u povijest.⁷⁴

Nosioc je najvišeg vojnog odličja "Zlatni ljiljan".

Mezar mu se nalazi u haremju u Hrasnici kod Sarajeva.

74 Korišteni tekstovi Fadila Udovčića: "Uvijek u prvim redovima" i Vildane Selimbegović: "Nije htio da puzi". Vidi: B. Perva, "Zijo ef. Krajina", *Preporod*, XXVI/1993, br. 19-20/554-555, str. 15.

KUBAT, ABDULAH

Abdulah-ef. Kubat, sin Nazifov i Hasijin, rođen je 14.2.1947. u Crnči kod Kakanja.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1972, a Fakultet arapskog jezika i islamskih znanosti u Bejdi, u Libiji, 1980. godine. Stručni imamski ispit položio je 18.12.1985. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1829/74, od 24.6.1974. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Odžak – Zanesović, u Odboru Islamske zajednice Bugojno.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 718/75, od 8.4.1977. godine razriješen je imamske dužnosti radi odlaska na studije. Nakon završetka studija u Libiji vratio se u zemlju i stavio na raspolaganje Islamskoj zajednici.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 3669/80, od 18.9.1980. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Butmir, Odbor Islamske zajednice Sarajevo.⁷⁵

Bio je izvanredan učač Kur'ana i veoma cijenjen imam.

Tokom rata činio je velike usluge ljudima i dao nemjerljiv doprinos odbrani Sarajeva.⁷⁶

Pod nerazjašnjenim okolnostima koje od nadležnih vojnih organa Armije RBiH nisu predočene njegovoj porodici niti Rijasetu Islamske zajednice, poginuo je 30.1.1994. godine na obroncima Igmana iznad Sarajeva.⁷⁷ Mezar mu je u džamijskom haremu u Butmiru.

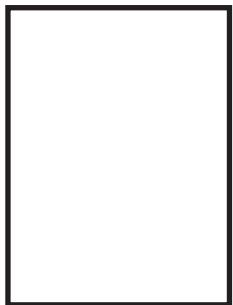
Iza njega je ostala supruga i četvero malodobne djece.

75 Dosje Abdulah-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

76 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Abdulah-ef. Kubat", *Preporod*, 1.7.1997, br.13/615, str. 27.

77 A.T.S., "Hadži Abdulah ef. Kubat - Dovio je da preseli kao šehid", *Preporod*, 15.2.2004, br. 4/774.

KURTOVIĆ, ŠAĆIR

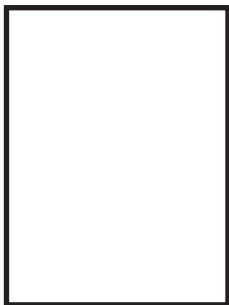

Šaćir-ef. Kurtović rođen je u Humu kod Foče.

Bio je imam u penziji.

Nakon okupacije njegova sela ubijen je od srpskih agresorskih vojnika
8.6.1992. godine.

LIHOVIĆ, AHMET

Ahmet-ef. Lihović, sin Azizov i Fatimin, rođen je 15.2.1949. godine u Dabovcu kod Kotor-Varoša.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1977. godine. Stručni imamski ispit položio je 19.3.1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 93/71, od 14.1.1971, postavljen ja na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Garići, u Odboru Islamske zajednice Kotor-Varoš. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.1.1971. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1719/71, od 12.8.1971. godine, postavljen ja na dužnost vjerskoprosvjetnog referenta u Odboru Islamske zajednice Kotor-Varoš.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 708/86, od 14.4.1986.godine, razriješen je dužnosti vjerskoprosvjetnog referenta od 26.3.1986.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2205/88, od 26.12.1988, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Gornja Puharska, u Odboru Islamske zajednice Prijedor. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.1.1989. godine.

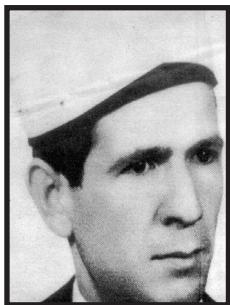
Rješenjem Mešihata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini br. 1328/91, od 14.6.1991, premješten je u džemat Hanifići – Dabovac, u Odbor Islamske zajednice Kotor-Varoš. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.6.1991. godine.⁷⁸

Ubijen je 26.6.1992. godine od srpskih agresorskih vojnika u junu 1992⁷⁹, nakon što je bio prisiljen iskopati veliku grobnicu za četrdeset trojicu svojih džematlja pobijenih u novoj mjesnoj džamiji.

78 Dosje Ahmet-efendije pohranjen je u arivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

79 Ibrahim Halilović, "Bilješke iz dnevnika Banjalučkog muftije", *Preporod*, XXVIII/1998, br. 18/644, str. 11.

MAČKOVIĆ, ISMET

Ismet-ef. Mačković, sin Dervišov, rođen je 15.3.1947. godine u Ulišnjaku kod Maglaja.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br.3643/69, od 5.11.1969. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Vidorija, u Odboru Islamske zajednice Bosanski Novi. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2702/72, od 3.10.1972. godine, premješten je u džemat Vrbanja, u Odbor Islamske zajednice Banja Luka. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 835/74, od 25.3.1974. godine, premješten je u džemat Dera, u Odbor Islamske zajednice Kozarac. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 993/76, od 29.3.1976, premješten je u džemat Otoka – Orašje, u Odbor Islamske zajednice Bosanska Krupa. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2736/81, od 1.6.1981. godine, postavljen je za imama u džematu Urija, u Odboru Islamske zajednice Bosanski Novi. Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 349/92, od 14.2.1992. godine, premješten je u džemat Gornja Vidovska, u Odbor Islamske zajednice Velika Kladuša. Na tu je dužnost stupio 1.1.1992. godine i na njoj ostao do svoje tragične smrti.⁸⁰

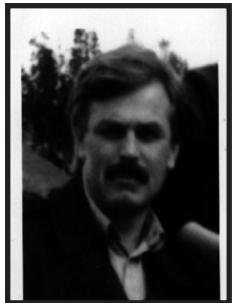
U decembru 1994. godine autonomaška policija Fikreta Abdića uhapsila ga je, zajedno s njegovom porodicom, i prebacila u koncentracioni logor Dubrave. Porodicu su mu pustili poslije dva, odnosno osam dana. Nakon 66 dana logorskog života organizirano mu je suđenje, ali je oslobođen jer mu nije dokazana nikakva krivica. Nekoliko dana poslije tog događaja ponovo su ga odveli u nepoznatom pravcu. Pet dana kasnije pronađen je mrtav. Ukopan je na groblju Grabež kod Velike Kladuše.⁸¹ Prema raspoloživim informacijama, oružane snage tzv. Autonomne pokrajine Zapadna Bosna prisilno su ga odvele na prve linije fronte, gdje je ubijen prilikom kopanja rovova u mjestu Hajrat kod Velike Kladuše 6. aprila 1995. godine.

Iza njega je ostala supruga i troje nezbrinute djece.

80 Dosje Ismet-efendije Mačkovića čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

81 Hasan Hilić, "Najviše mi je žao što ga mrtva nisam vidjela", *Preporod*, XXIX/1999, br. 16/665, str. 14.

MAHMUTOVIĆ, ŠABAN

Šaban Mahmutović, sin Huseinov i Pašin, rođen je 27.4.1953. godine u Sadovačama kod Viteza.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1972. godine.

Nakon Medrese upisao je Pravni fakultet u Sarajevu.

Po okončanju studija i odsluženog vojnog roka zapošljava se kao pravnik u Katastru Općine Vitez.

Po izbijanju agresije na R Bosnu i Hercegovinu, i nakon pokušaja hrvatske strane da se u Vitezu 1992. godine uspostavi policijska uprava "Herceg-Bosne", legalni državni organi imenovali su Šabana načelnikom policije. Zbog stalnih verbalnih sukoba s hrvatskim predstavnicima u policijskoj stanici načelnik Mahmutović svoje komandno sjedište prenosi u Stari Vitez.

Nakon početka sukoba u srednjoj Bosni Šaban je zarobljen od HVO-a: mučili su ga, a potom ubili na najsvirepiji način. Njegovo mrtvo tijelo vezali su za auto i vukli ga cestom, iživljavajući se na taj način nad njim.

Ukopan je u šehidskom mezarju u Starom Vitezu.⁸²

Iza njega je ostala supruga i dvije kćerke.

⁸² Na osnovu podataka iz pisma Mihnet-efendije Mehmedovića, glavnog imama u Vitezu, koje je pohranjeno u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MAKIĆ, ZAHID

Zahid-ef. Makić, sin Avdin, rođen je 23.5.1933. godine u Bučićima kod Jajca.

Položio je imamski ispit.

Ulema-medžlis u Sarajevu Rješenjem br. 1474/59, od 16.7.1959. godine, odborio je Zahid-efendiji vršenje dužnosti imama u džematu Turbe, u Vakufskom povjerenstvu Islamske zajednice Travnik. Na dužnost je stupio 15.10.1959. godine.

Iz Turbeta je nakon dvije godine prešao za imama u jedan od džemata na području Bosanskog Broda. Jedno je vrijeme bio pod suspenzijom.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 66/81, od 9.1.1981. godine, Zahid-efendiji je ukinuta suspenzija i po preporuci muftije banjalučkog Mehmed-efendije Zahirovića postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Grab, u Odboru Islamske zajednice Banja Luka, a na dužnost je stupio 1.12.1980. godine.⁸³

Bio je poznati učač ezana i Kur'ana. Snimio je više gramofonskih ploča i audiokaseta Kur'ana, mevluda, ezana, ilahija i kasida. On je prvi proučio ezan na munari Zagrebačke džamije.⁸⁴

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je na dužnosti imama Mehdi-begove džamije u Banjoj Luci. Prijeteće opasnosti nisu ga ometale da redovno dolazi u džamiju. Dok se vraćao s akšamskog namaza u srijedu, 23.9.1992. godine, ubijen je na ulici iz vatrenog automatskog oružja⁸⁵ od nekoliko srpskih agresorskih vojnika. Dženaza mu je bila 26.9.1992. godine. Usprkos progonima banjalučkih muslimana, posjeta njegovoj dženazi bila je masovna.⁸⁶

Mezar mu se nalazu u haremu Stupničke džamije u Banjoj Luci.

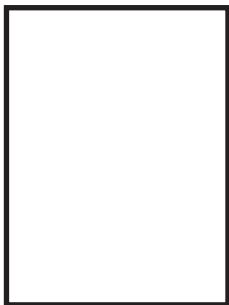
83 Dosje Zahid-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

84 N.N., "Nema više ezana Zahid ef. Makića", *Preporod*, XXVI/1993, br. 17-18/552-553, str. 16.

85 Ibrahim Halilović, "Bilješke iz dnevnika Banjalučkog muftije", *Preporod*, XXVIII/1998, oktobar, br. 18/644, str. 11.

86 Rešad Salihović, "Ubistvo hadži Zahida ef. Makića", *Preporod*, XXVIII/1998, br. 18/644, str. 11.

MANDŽIĆ, MEHMEDALIJA

Mehmedalija-ef. Mandžić, sin Medin, rođen je 9.5.1962. godine u Gladovićima kod Srebrenice.

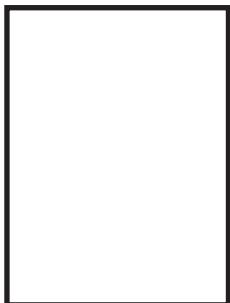
Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1982. godine.

Rješenjem Starještinstva IZ SR BiH, Hrvatske i Slovenije br. 777/84, od 15.3.1984. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Luka i Krušev Do, u Odboru Islamske zajednice Srebrenica. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 19.12.1983. godine. Rješenjem Starještinstva IZ SR BiH, Hrvatske i Slovenije 468/91, od 4.3.1991. godine, premješten je u džemat Vidikovac (Odbor Islamske zajednice Srebrenica). Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 8.12.1990. godine. Tokom okruženja Srebrenice od srpskih agresorskih snaga isticao se svojim organizacijskim sposobnostima i bio vrlo cijenjen od svojih kolega imama te džematlja. Pričao mi je rahmetli dr. Ibrahim Džananović da je on početkom aprila 1993. godine razgovarao s Mehmedalija-efendijom putem radioveze, te da mu je tada rekao: "Ovdje u Srebrenici ima nas 55 imama. Samo sam ja klanjao dženazu i u mezar spustio stotine šehida, a šta je s ostalima?" Nekoliko dana prije pada Srebrenice uspio se javiti Rijasetu Islamske zajednice i prenijeti zapanjujuće podatke o stradanju stanovništva. Tada je kazao da su imami prisebni i nastoje smirivati paniku kojom je zahvaćeno stanovništvo. Od 11.7.1995. godine o njegovoj se sudbini više ništa ne zna. Rijaset Islamske zajednice početkom 1996. godine tražio je službeno od Državne komisije za traženje nestalih osoba BiH provjeru imena imama nestalih tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu. U službenom odgovoru Komisije br. 06/5-178/96, od 9.5.1996. godine stoji:

"Ponovo smo izvršili provjeru u našoj evidenciji i ustanovili da ne posjedujemo bilo kakvu informaciju o sudbini 24 imama koji su se zatekli u Srebrenici u času četničke okupacije. No, znajući kakav je do sada bio odnos četnika prema zatočenim imamima držimo da je osnovana naša bojazan da je ove vjerske službenike, koji su posebno zaštićeni Ženevskom konvencijom, zadesila sudbina više desetina hiljada Bošnjaka-Muslimana što se vode kao nestale osobe. Niti jedan od imama iz Srebrenice nije registrovan od strane Međunarodnom Komitetu Crvenog Križa, a ni predstavnici agresora ne priznaju njihovo zatočenje."⁸⁷

⁸⁷ Dopis se čuva u arhivu Rijasetu Islamske zajednice u BiH pod djelovodnim brojem 2002/96, od 24.5.1996. U potpisu je Amor Mašović.

MEKANIĆ, JUNUZ

Junuz-ef. Mekanić, sin Mustafin i Šahin, rođen je 2.11.1947. godine u Bešićima kod Vlasenice.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1972. godine.

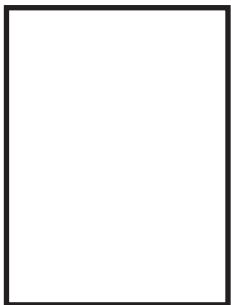
Stručni imamski ispit položio je 19.11.1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2462/73, od 24.7.1973. godine, postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Tarevo, u Odboru Islamske zajednice Kladanj. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.5.1973. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 168/75, od 31.1.1975. godine, premješten je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Pomol, u Odboru Islamske zajednice Vlasenica.⁸⁸

Nakon okupacije Vlasenice i vlaseničkog kraja od srpskog agresora uspio je prijeći na slobodno područje Srebrenice, gdje je ostao do pada ovog područja koje je bilo pod zaštitom Ujedinjenih nacija. Od 11.7.1995. godine gubi mu se svaki trag.

MEMIĆ, AHMED

Ahmed Memić, sin Suljin, rođen je 26.5.1975. godine u Novoj Kasabi kod Vlasenice.

U Gazi Husrev-begovu medresu upisao se 1990. godine. Kad je bio učenik 2. razreda Medrese, nastupila je agresija na Bosnu i Hercegovinu. On se zatekao na ramazanskoj praksi u Novoj Kasabi kod Vlasenice, gdje mu je otac bio imam i gdje mu je živjela porodica. Nakon okupacije područja Vlasenice od srpskog agresora on je sa svojom porodicom prešao na slobodno područje Srebrenice.

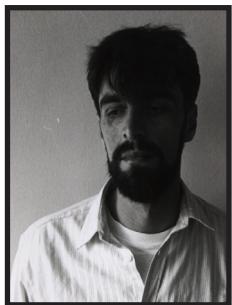
Nakon okupacije Srebrenice od srpskog agresora 11.7.1995. godine njemu se gubi svaki trag.

MEMIĆ, MUNIB

Munib-ef. Memić rođen je 10.3.1974. godine u Kamenici kod Zvornika. U Gazi Husrev-begovu medresu upisao se 1988. godine. Pohađao je četvrti razred Medrese kad je bio upućen na ramazansku praksu. Po izbjijanju agresije na R Bosnu i Hercegovinu Munib se kao dobrovoljac svrstava u redove njezinih branitelja. Bio je u borbenoj jedinici "Šejh Hasan Kaimija" kao borac i zamjenik njezinog emira Mehmed-efendije Hafizovića. Nakon što je Mehmed-ef. poginuo, Munib je postao emir ove proslavljene jedinice. Poginuo je u borbama protiv srpskog agresora na Velikoj Glavici kod Sapne 6.5.1995. godine. Mezar mu se nalazu u haremu "Kula" u Tuzli.

MEMIĆ, SAKIB

Sakib-ef. Memić, sin Ahmetov i Fatin, rođen je 24.3.1968. godine u Glodima kod Zvornika.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1987. godine.

Po završetku Medrese i odsluženja vojnog roka upisao se na Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Nakon ramazana 1992. godine, koji je proveo na terenu, onemogućeno mu je bilo da nastavi studije, pa se zapošljava kao imam, hatib i muallim u džematu Ravne – Donja Kamenica, u Odboru Islamske zajednice Zvornik.

Nakon okupacije njegovog džemata od srpskog agresora prešao je na slobodno područje Srebrenice.

Od 11.7.1995. godine, kad je srpski agresor okupirao Srebrenicu, Sakib-ef. je nestao. Vođen je među nestalima dok nisu pronađeni njegovi zemni ostaci u masovnoj grobnici u Glogovoju kod Bratunca.

Nakon identifikacije skeletnih ostataka i dženaze, sahranjen je u šehidsko mezarje u Potočarima među šehidima Srebrenice.

Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

MEMIĆ, SALKO

Salko-ef. Memić, sin Mehmedov, rođen je 14.5.1971. godine u Humcima kod Lopara.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1991. godine.

Rješenjem Mešihata Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 2209/91, od 14.11.1991. godine, postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Gornji Humci, u Odboru Islamske zajednice Brčko. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.10.1991. godine.

Rješenjem Rijasta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini br. 02-MO-1264/96, od 8.4.1996. godine, razriješen je dužnosti.⁸⁹

Salko-ef. je u pravnji konvoja koji je prevozio humanitarnu pomoć zarobljen od HVO-a u Busovači i sproveden u zatvor koji se nalazio u tamošnjoj vojnoj kasarni. To je bilo u jesen 1993. godine. Muftiluk tuzlanski 26.9.1994. godine poslao je dopis gospodinu Krešimiru Zubaku, predsjedniku Federacije BiH, tražeći od njega da se obavijesti o sudbini Salko-efendije i da posreduje u vezi s njegovim oslobođenjem iz zatočeništva.⁹⁰ Odgovora nije bilo. Nikada se nije saznalo za njegovu sudbinu.

⁸⁹ Dosje Salko-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

⁹⁰ Fotokopija dopisa nalazi se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MEMIĆ, SULJO

Suljo-ef. Memić, sin Sulejmanov, rođen je 15.3.1946. godine u Glodima kod Zvornika.

Gazi Husrev-begovu medresu završio je u Sarajevu, a Filozofski fakultet (Odsjek orijentalistike) u Prištini.

Rješenjem Starješinstva Islamske vjerske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 5541/68, od 18.12.1968. godine, postavljen je za imama pripravnika u džematu Đulići, u Odboru Islamske zajednice Zvornik. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.4.1968. godine.

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1144/86, od 16.4.1986. godine, premješten je iz Đulića u Novu Kasabu, u Odbor Islamske zajednice Vlasenica, gdje je ostao do izbijanja agresije na Bosnu i Hercegovinu.⁹¹

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, od 25.5.1990. godine, premješten je za imama u Vlasenicu, ali na tu dužnost nije stupio.

Nakon okupacije njegovog džemata od srpskog agresora on je s porodicom prešao u Srebrenicu. Nakon okupacije Srebrenice od srpskog agresora 11.7.1995. godine njemu se gubi trag, kao i njegovom sinu Ahmedu, učeniku Gazi Husrev-begove medrese.

91 Dosje Suljo-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MEŠIĆ, ALMIR

Almir-ef. Mešić, sin Jusufov i Alemin, rođen je 27.9.1969. godine u Grapskoj kod Doboja.

Upisao se u Gazi Gusrev-begovu medresu u Sarajevu i završio je 1988.

Radio je kao imam, hatib i muallim u Stanić-Rijeci kod Doboja.

15.4.1992. godine priključio se Teritorijalnoj odbrani BiH. Pripadao je hrabroj generaciji mladića boraca iz Grapske. Po izbijanju agresije na R Bosnu i Hercegovinu dobrovoljno je stao u redove njezinih branilaca. Svoje ratne dana provodio je na području odgovornosti OG-2 između Gradačca, Brčkog i Doboja. Učestvovao je i u oslobađanju svoga džemata Stanić-Rijeke, koji je srpski agresor bio zauzeo.⁹²

Kao borac 109. brdske brigade Armije RBiH poginuo je 27.9.1993. godine na Becnju u Lukavici Rijeci, na istočnom dobojskom ratištu, u borbama protiv srpskih agresorskih snaga.⁹³

Mezar mu se nalazi u Ahinbašićima, u džematu Klokotnica kod Doboja.

Iza njega je ostala supruga i malodobni sin.

⁹² Pismo Redžo-efendije Fehrića, Alimirovog badže, od 6.6.2005; pohranjeno je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

⁹³ Izvještaj glavnog dobojskog imama Edhem-ef. Čamđića od 15.7.1995. godine. Dokument se čuva u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MEZIT, SALEM

Salem-ef. Mezit, sin Mustafin i Fatimin, rođen je 16.11.1950. godine u Studenčici kod Konjica.

Svoju imamsku službu započeo je kod Prozora; na toj je dužnosti bio od 15.10.1970. do 20.7.1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2829/78, od 21.9.1978. godine, postavljen za drugog imama Karadžoz-begove džamije u Mostaru. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.7.1978. godine.⁹⁴

Zarobili su ga pripadnici Hrvatskog vijeća obrane, sproveli ga u koncentracioni logor, teško ga mučili i na kraju ga ubili 9.5.1993. godine. Njegovo šehidsko tijelo bacili su na mjesto gdje se odlaže otpad i smeće. Nakon što mu je tijelo pronađeno i identificirano, sahranjen je u mezaru na Balinovcu u Mostaru.⁹⁵ Iza njega je ostala supruga i troje malodobne djece.

⁹⁴ Dosje Salem-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

⁹⁵ Bajro Perva, "Ustaše ubile imama Salem ef. Mezita", *Preporod*, XXVI/1993, br. 17-18/552-553, str. 16.

MILANOVIĆ, ILIJAZ

Ilijaz-eft. Milanović, sin Avdin i Ajkin, rođen je 25.7.1952. godine u Boljkovcu kod Gornjeg Vakufa.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1974. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 471/76, od 13.2.1976. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Boljkovac, u Odboru Islamske zajednice Gornji Vakuf. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.4.1975. godine.⁹⁶

Od prvog dana agresije na R Bosnu i Hercegovinu stupio je dobrovoljno u redove Armije RBiH i kao borac aktivno učestvovao u odbrani svoga kraja i domovine. Iстicao se hrabrošću i bio primjer drugim borcima.

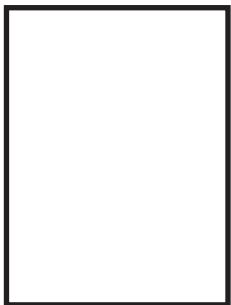
U jednoj akciji izvedenoj krajem jula 1993. godine, kad je na Brenovcu probijena linija iz pravca Prozora, kako bi se zaustavilo nadiranje snaga HVO-a prema Privoru, na mjestu Crni vrh iznad Gornjeg Vakufa, Ilijaz-eft. je s nekoliko svojih saboraca upao u zasjedu i poginuo.

Tada mu tijelo nije moglo biti izvučeno. Mjesec dana iza tog događaja, nakon razmjene poginulih i identifikacije, klanjana mu je dženaza u Gornjem Vakufu.

Mezar mu je u šehidskom mezarju Mahala u Gornjem Vakufu.

96 Dosje Ilijaz-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MUHIĆ, RAMO

Ramo-ef. Muhić, sin Jusin, rođen je 17.5.1928. godine u Radovčićima kod Srebrenice.

Položio je imamski ispit 23.2.1959. godine. Stručni imamski ispit položio je 13.10.1971. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice NR Bosne i Hercegovine br. 4857/62, od 24.11.1962. godine, postavljen je za imama u džematu Radovčići, Trubari, Katanići, Ivčići i Knezovi, u Odboru Islamske zajednice Srebrenica. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 12.1.1963. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1626/88, od 11.10.1988. godine, razriješen je dužnosti od 17.5.1988. godine radi odlaska u mirovinu.⁹⁷

Po izbijanju agresije na R Bosnu i Hercegovinu bio je u Srebrenici, dijeleći sudbinu sa svojim narodom.

Nakon okupacije Srebrenice od srpske agresorske vojske 11.7.1995. godine Ramo-efendiji se gubi svaki trag.

97 Dosje Ramo-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MUJIĆ, AZIZ

Aziz Mujić, sin Hasibov i Mejrin, rođen je 9.9.1940. godine u Luci kod Srebrenice.

Osnovnu školu završio je u Luci i Žepi, a potom se upisao u Gazi Gusrevbegovu medresu u Sarajevu. Nakon što je diplomirao u Medresi zapošljava se kao imam u Bratuncu, gdje je radio više od jedne godine. Dobar glas o njegovom radu vrlo se brzo proširio tamošnjim krajevima.

Željan znanja, odlazi na studije u Ljubljani, gdje upisuje Pravni fakultet, koji uspješno i u roku završava.

Nakon okončanja studija, vraća se u rodnu Srebrenicu, gdje obavlja više dužnosti: načelnika imovinsko-pravne službe u Općini, načelnika inspekcijske službe, sekretara Izvršnog odbora Općine i direktora preduzeća "Drina".

Tokom opsade Srebrenice od srpskoga agresora bio je vrlo aktivan i spreman na svaki zadatak koji se od njega tražio, uključujući i obavljanje imamskih i muallimskih dužnosti.

Nije se htio predati u ruke agresorskih vojnika, već je iz Srebrenice, nakon njezine okupacije, sa saborcima preko srpskih položaja krenuo na slobodna područja. Na tom je putu zarobljen i ubijen.

Njegovi zemni ostaci pronađeni su u masovnoj grobnici "Lazeta" na Grbavcima kod Zvornika. Registriran je na spisku kao 630. od ukupno 800 Bošnjaka pronađenih u toj grobnici. Dženaza mu je klanjana 11.7.2005. godine u Potočarima kod Srebrenice, a mezar mu se nalazi među srebreničkim šehidima u Potočarima.⁹⁸

MUJIĆ, HASIB

Hasib-ef. Mujić, sin Dervišov, rođen je 25.9.1959. god. u Slavkovićima kod Konjica.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1979. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 372/81, od 1.1.1981, postavljen je u džemat Tekijske džamije u Konjicu. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.12.1981. godine.⁹⁹

Potom je premješten na dužnost imama u džematu Đanići kod Konjica.

Kad je nastupila agresija na Bosnu i Hercegovinu, Hasib-ef. aktivno se uključio u odbranu svoje domovine. Zatekao se u Fojnici, gdje se kao borac svrstao u borbenu jedinicu. Slovio je kao čvrst i prekaljen borac. Takav je obišao mnoga ratišta u Bosni i Hercegovini. Kad bi kretao na svoj zadatak, govorio bi supruzi: "Uči da živiš sama! Brini se o djeci. Navikni ih da te slušaju..."¹⁰⁰

Poginuo je 26.7.1993. godine na Trošnjiku kod Fojnice u borbama protiv Hrvatskog vijeća obrane. Svoj život položio je u temelje odbrane svoje vjere, države i svoga naroda.

Mezar mu se nalazi na Šehitlucima u Fojnici, među mezarima njegovih saboraca – šehida.

Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

99 Dosje Hasib-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

100 B. Perva, "Uči da živiš sama", *Preporod*, XXV/1994, br. 8/567, str. 20.

MUJKANOVIĆ, MUSTAFA

Mustafa-ef. Mujkanović, sin Miralemov i Hatin, rođen je 5.1.1950. u Suhoj kod Bratunca.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1970. godine. Stručni imamski ispit položio je 19.3.1975. godine.

Rješenjem Starještinstva IZ SR BiH broj 2314/72, od 29.8.1972. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u Bratuncu. Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1338/76, od 20.4.1976. godine, postavljen je za vjerskoprosvjetnog referenta u Odboru Islamske zajednice Bratunac.¹⁰¹ Bio je i član Sabora Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine.

Od 9.5.1992. godine započelo je protjerivanje muslimana ovoga kraja. Za četiri dana napadnuta su sva muslimanska sela i naselja, mnogo je ljudi pobijeno ili je zarobljeno i zatvoreno u razne otvorene i zatvorene objekte, kao što su nogometni stadion, škole, podrumi i tvorničke hale. Jedan od objekata gdje su zatvarani muslimani bila je i Osnovna škola "Vuk Karadžić" u Bratuncu.¹⁰²

Refik Begić iz Bratunca o događajima koji su se odvijali tih dana u ovoj školi, gdje je i sam bio zatočen i mučen, kaže: "*Tu su se dešavale strašne stvari. Udarali su ljude, ranjavali, ubijali. Tu sam svojim očima video smrt i našeg glavnog imama Mustafe ef. Mujkanovića, koji je umro u velikim mukama. Tukli su ga debelim palijama, metalnim šipkama. Potom su mu stavili u usta pivsku flašu, s grlićem okrenutim unutra, a zatim su ga oborili i nogama udarali po dnu flaše, da bi je skroz ugurali u usta, nakon čega su ga izveli i ubili.*"¹⁰³

Ovo se događalo naocigled 1500 zatočenih bošnjačkih civila. Njegovo tijelo zločinci su sklonili na nepoznato mjesto.¹⁰⁴ Među razlozima što su ga zločinci zvjerski mučili bilo je i to što je ostao sa svojim narodom u Bratuncu. Kazali su mu, kako pričaju svjedoci: "Odža, tvoj ostanak do ovoga časa skupo ćeš platiti."¹⁰⁵ Iza Mustafa-efendije ostala je supruga s dvoje malodobne djece.

101 Dosje Mustafa-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

102 N(agorka) Idrizović, "Svjedočenje Ef. Omerdića: Zločin pred svjedocima", *Oslobodenje*, 26.5.1992.

103 S(alih) Smajlović, "Svojim očima sam video smrt imama Mustafe ef. Mujkanovića", *Preporod*, XXXIV/2003, br. 22/768, str. 18.; Muharem Omerdić, "Svirepo ubistvo imama Mujkanovića", *Preporod*, XXIII/1992, br. 10/521, str. 7.

104 Muharem Omerdić, "Svirepo ubistvo imama Mujkanovića", *Preporod*, XXIII/1992, br. 10/521, str. 7.

105 Husein Đogić, "Mustafa-ef. Mujkanović – bratunački imam", *Preporod*, XXIX/1999, br. 19/668.

MURATAGIĆ HAMED

Hamed Muratagić, sin Ramizov, rođen je 25.10.1969. godine.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je na ramazanskoj praksi na području Odbora Islamske zajednice Višegrad kao učenika trećeg razreda Gazi Husrev-begove medrese.

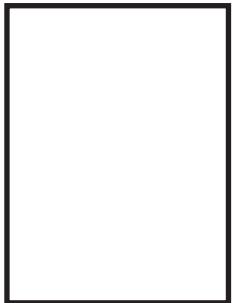
Nakon okupacije ovoga područja od zločinačke JNA i drugih srpskih agresorskih paravojnih jedinica Hamed se povukao prema Srebrenici, gdje je obavljaо imamsku dužnost tokom cijelog rata.

Okupacija Srebrenice 11.7.1995. zatekla ga je u ovom gradu, kad je pao u zarobljeništvo srpskog agresora, i od tada mu se izgubio trag.¹⁰⁶

Iza njega je ostala supruga i jedno dijete.

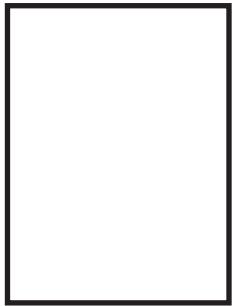
¹⁰⁶ Prema izvještaju Ureda muftije tuzlanskog, br. 331/96, od 8.7.1996. godine. Fotokopija se čuva u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

MURATOVIĆ, FAHRUDIN

Fahrudin Muratović rođen je 1972. godine u Bratuncu.
U Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu upisao se školske 1987/88. godine.
Agresija na R Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je na ramazanskoj praksi u njegovom rodnom kraju.
Zarobljen je i ubijen od srpske agresorske vojske.

MUSIĆ, NURUDIN

Nurudin Musić, sin Idrizov, rođen je 10.10.1978. godine u Vogošći kod Sarajeva.

Upisao se u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu školske 1989/90. godine.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je u trećem razredu Medrese.

Poginuo je od granate ispaljene sa srpskih položaja 20.7.1995. godine u Sarajevu.

MUSTAFIĆ, OSMAN

Osman-ef. Mustafić, sin Rasimov i Eminin, rođen je 15.09.1970. godine u Brigovima kod Bužima.

Upisao se u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1985., a završio je 1989. godine. Isticao se među učenicima u lijepom učenju Kur'ana. Učestvovao je na dva prestižna takmičenja učača Kur'ani kerima.

Zaposlio se kao imam u džematu Ade – Bosanska Otoka, u Odboru Islamske zajednice Bosanska Krupa. Nakon toga prelazi u džemat Trnova, u Odbor Islamske zajednice Velika Kladuša.

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je na dužnosti imama u Trnovi. Kad je Fikret Abdić osnovao svoju kvislinšku "državicu" na području Velike Kladuše, među zarobljenicima u koncentracionom logoru "Civilni zatvor" u Velikoj Kladuši bio je i Osman-ef. Mustafić, kao imam i predsjednik omladinskog saveza Velike Kladuše.

Tu je ostao 36 dana, nakon čega je razmijenjen. Isti dan nakon što je izišao na slobodu stupio je u redove Armije R BiH.

Kapetan Osman-ef. je, kao zamjenik komandira druge čete drugog bataljona 505. brigade 5. korpusa Armije RBiH, u jutarnjim satima, tokom borbene akcije protiv četnika i Abdićevih autonomaša na brdu Marina glava blizu Todorova kod Velike Kladuše, hrabro poginuo kao šehid. Bila je srijeda, 11.5.1994. godine. Noć uoči pogibije „vidio“ je svoj šehadet. Probudio se i rekao prijateljima: "Sutra sam šehid, ako Bog da!" S majkom se halalio, rekavši joj da više neće doći. To je učinio i s više svojih prijatelja.

Njegove posljednje riječi nakon ranjavanja bile su: "Poselamite mi moje kod kuće."¹⁰⁷ Nakon toga je digao ruke kao da uči dovu, a potom ih svezao kao na kijamu.

Na dženazi mu je bilo preko 2000 ljudi, od čega 80 imama. Mezar mu se nalazi u porodičnom haremu Mustafića na Brigovima kod Bužima.¹⁰⁸

Posthumno je, zbog istaknute hrabrosti, odlikovan najvišim vojnim odličjem "Zlatni ljiljan".¹⁰⁹

¹⁰⁷ Husein Grošić, "Rahmetli Osman ef. Mustafić", *Delil*, godišnjak, Odbor Islamske zajednice Bužim, 1994, str. 67-70.

¹⁰⁸ Kenan Kauković, "Šestgodišnjica smrti Osmana ef. Mustafića", *Preporod*, XXX/2000, br. 11/684, str. 2.

¹⁰⁹ "Znali su svoje obaveze", Šehidi u krilu Islamske zajednice, *Prva linija*, mart 1997, str. 47.

MUSTAFIĆ, SEAD

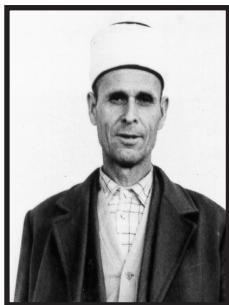
Sead Mustafić, sin Nurijin, rođen je 28.5.1973. godine u Sulicama kod Srebrenice.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1992. godine.

Tokom agresije na R Bosnu i Hercegovinu obavljao je dužnost imama na području Srebrenice.

Nakon pada ovoga područja u ruke srpskog agresora 11.7.1995. godine njemu se gubi trag.

MUŠINBEGOVIĆ, MUSTAFA

Mustafa-ef. Mušinbegović, sin Husin i Hasnin, rođen je 25.6.1917. godine u Hlapčevićima kod Visokog.

Imamski ispit položio je 28.8.1957. godine.

Ulema-medžlis Islamske zajednice Sarajevo svojim aktom br.1331/45, od 6.11.1945. godine, odborio je Mustafa-efendiji obavljanje imamske službe u Zimči kod Visokog. Na dužnost je stupio 6.11.1945. godine. U tom je džematu ostao do 15.5.1950. godine.

Rješenjem Starješinstva Islamske vjerske zajednice NR Bosne i Hercegovine br.1166/67, od 17.5.1967. godine, Mustafa-ef. postavljen je na dužnost u džematu koji obuhvata sela Maurovići, Lisovo, Sinančevići, Čakalovići i Hanovi, u Odboru Islamske zajednice Visoko. Na dužnost je stupio 17.5.1967. godine i u tom džematu ostao do 14.6.1973. godine.

Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br.1906/73, od 14.6.1973. godine, Mustafa-ef. premješten je u džemat Suhodol i Balihodžići, u Odbor Islamske zajednice Donji Vakuf. Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br.1314/75, od 30.5.1975. godine, Mustafa-ef. premješten je u džemat Gornja i Donja Zimča, u Odbor Islamske zajednice Visoko. Rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 284/82, od 3.2.1982. godine, Mustafa-ef. je penzionisan sa 31.12.1981.¹¹⁰

Njegov trud na polju mektepskog rada bio je ogroman. U svim džematima gdje je radio imao je pune džamije nekadašnjih svojih učenika.

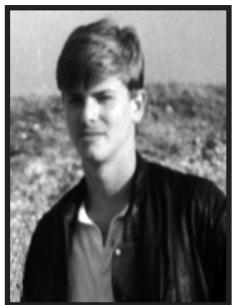
Imao je zavidan krug prijatelja, od najpoznatijih alima pa do onih koji su bili zaokupljeni svakodnevni životnim poslovima. Rahmetli Husein-ef. Đozo bio mu je kućni prijatelj. U razgovoru između njih dvojice samo dan prije svoje smrti Husein-efendija mu je, između ostalog, rekao, a on je to kasnije često priповijedao: "Mustafa-efendija! Pročitao sam mnogo knjiga, ali sam više naučio iz neposrednih razgovora s ljudima."¹¹¹

Mustafa-ef. Mušinbegović poginuo je od četničke granate ispaljene iz Čekrekčija kod Visokog u petak, 28.8.1992. godine, sat vremena prije akšamskog namaza. Božija je volja htjela da mu duša ode s ovoga svijeta u stanju u kojem je uzvišenom Allahu najdraža.

¹¹⁰ Dosje Mustafa-efendije nalazi se u arivu Rijaseta IZ-e u BiH.

¹¹¹ Po kazivanju njegovog sina Muhamed-efendije.

NOVALIĆ, MUHAMED

Muhamed-ef. Novalić, sin Mehmedov i Mulijin, rođen je 30.10.1969. godine u Han-Biloj kod Travnika.

Osnovnu školu pohađao je u Han-Biloj, a Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1987. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2066/87, od 1.3.1988. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Čakići, u Odboru Islamske zajednice Travnik. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.7.1987. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1103/89, od 8.8.1989. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džemat Trnopolje – Sivci, u Odboru Islamske zajednice Kozarac. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.7.1989. godine.

Rješenjem Mešihata Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 2225/90, od 21.1.1991. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džematu Divjak - Grbavica kod Viteza, u Odboru Islamske zajednice Travnik.¹¹²

Po izbijanju agresije na Bosnu i Hercegovinu Muhamed-ef. stupio je u redove Armije RBiH kao aktivni borac. Jedan je od osnivača borbene jedinice u Vitezu koja je branila nezaštićeno stanovništvo. Postao je njezin zapovjednik i emir. Imao je čin natkapetana. Sa svojom jedinicom obišao je mnoga ratišta. Vremenom je ova jedinica ušla u sastav Sedme muslimanske brigade.¹¹³ U teškim borbama protiv snaga srpskoga agresora poginuo je od snajperskog metka na koti "Višegrad" na području ilijsko-visočkog ratišta 28.12.1992. godine. Njegovo tijelo ostalo je u dubini okupiranog područja punih pet sedmica, nakon čega je razmijenjeno.

Mezar mu je u harem u džemata Han-Bila. Do njega je ukopan njegov brat Senad, koji je poginuo u borbama protiv HVO-a kod Viteza

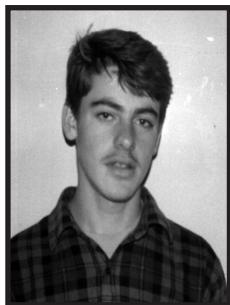
Muhamed-ef. Novalić potshumno je odlikovan najvišim vojnim priznanjem "Zlatnim ljiljanom".¹¹⁴

112 Dosje Muhamed-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

113 Mustafa Gafić, "Iz Medrese je otisao u borbu i – legendu", *Preporod*, 30/2000, br. 1-2/675-6, str. 21.

114 Na osnovu podataka iz pisma Mihnet-efendije Mehmedovića, glavnog imama u Vitezu, koje je pohranjeno u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

OMERBAŠIĆ, MEHMED

Mehmed Omerbašić, sin Salihov i Zinetin, rođen je 10.3.1975. godine u Miljanovcima kod Tešnja.

Upisao se u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1990. godine.

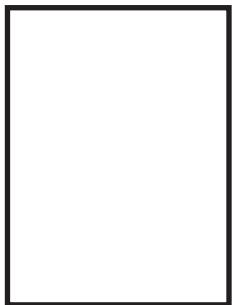
Kao učenik drugog razreda Medrese bio je na ramazanskoj praksi kad je nastupila agresija na Bosnu i Hercegovinu. Na samom početku agresije stupio je u redove branilaca svoje domovine.¹¹⁵

Poginuo je kao pripadnik 207. Pousorske ljute brigade Armije RBiH šehidskom smrću 1.7.1993. godine na Crnom vrhu kod Maglaja u borbama protiv agresorskih snaga.¹¹⁶

¹¹⁵ Rašid Omerbašić, "Sjećanje na Mehmeda Omerbašića – učenika Gazi Husrev-begove medrese i borca Armije R BiH", *Preporod*, XXX/2002, br. 1/722, str. 29.

¹¹⁶ Podaci od roditelja šehida Mehmeda. Pismo se čuva u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

OMERČEVIĆ, HAZIM

Hazim Omerčević, sin Feridov, rođen je 1971. godine u Gornjoj Koprivnoj kod Cazina.

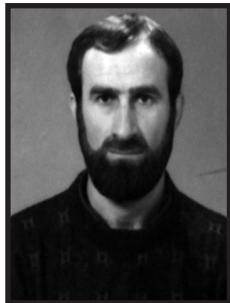
Završio je tri razreda Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu.

Godine 1992. bio je upućen na ramazansku praksu na područje Bosanske krajine. Početak agresije na R Bosnu i Hercegovinu zatekao ga je u džematu. Borba za domovinu bila mu je preča od nastavka školovanja. Do svoje pogibije bio je istaknut kao borac na svim ratištima na kojima se nalazio.

Poginuo je šehidskom smrću 1995. godine kao borac 510. oslobođilačke brigade 5. korpusa Armije RBiH u borbama protiv srpskog agresora.¹¹⁷

¹¹⁷Izvještaj Ureda muftije bihaćkog, akt br. 119/96, od 11.4.1996, pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

OMERSPAHIĆ, ŠEVAL

Ševal-ef. Omerspahić, sin Omerov i Fatimin, rođen je 22.3.1962. u Živaljima kod Kaknja.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1983. godine.

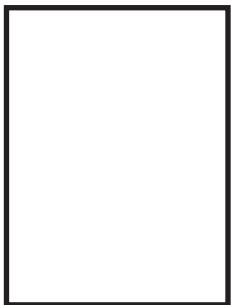
Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2472/83, od 12.10.1983. godine, postavljen je na dužnost imama, muallima i hatiba u džematu Naprelje, u Odboru Islamske zajednice Sanski Most. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.10.1983. godine.¹¹⁸ Radi daljeg školovanja otišao je na studij islamskih znanosti u Jordan, ali je nakon izbijanja agresije na R Bosnu i Hercegovinu umirio svoj status na fakultetu i vratio se u domovinu, stupivši u redove Armije RBiH.

Poginuo je šehidskom smrću na vozućkom ratištu kod Zavidovića u borbama protiv srpskoga agresora 24.4.1994. godine kao pripadnik 309. brigade Armije RBiH.

Iza njega je ostala supruga s troje malodobne djece.

118 Dosje Ševal-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

OSMANOVIĆ, IDRIZ

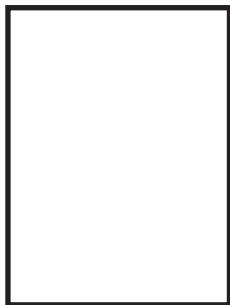

Idriz-ef. Osmanović, sin Alagin, rođen je 24.10.1927. godine.

Radio je kao imam u džematu Pusmulići kod Srebrenice.

Nakon okupacije Srebrenice od srpskog agresora 11.7.1995. godine Idriz-ef. ostao je u neprijateljskom okruženju, i od tada mu se gubi trag.

OSMANOVIĆ, ŠEMSO

Šemso-ef. Osmanović, sin Ibrahimov i Mejrin, rođen je 20.3.1929. godine u Pribidolu kod Srebrenice.

Položio je imamski ispit 21.2.1955. godine.

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim Odobrenjem br. 231/57, od 6.2.1957. godine, dao mu je saglasnost za obavljanje imamske službe u džematu Tokoljaci, na području Povjerenstva Islamske zajednice Srebrenica. Na dužnost je stupio 6.2.1957. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice NR Bosne i Hercegovine br. 4012/62, od 22.10.1962. godine, premješten je za imama u džemat Peć, na područje Povjerenstva Islamske zajednice Tuzla. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekli su mu od 22.10.1962. godine.

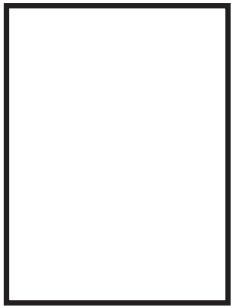
Rješenjem Starještinstva Islamske vjerske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 4565/64, od 20.11.1964. godine, premješten je za imama u džematu koji je obuhvatao sela: Dobrak, Pribidol, Žabokvica i Liješće, u Odboru Islamske zajednice Srebrenica. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekli su mu od 20.11.1964. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1058/91, od 20.5.1991. godine, razriješen je dužnosti sa 31.5.1991. godine zbog odlaska u penziju.¹¹⁹

Godine agresije na R Bosnu i Hercegovinu proveo je sa svojim narodom u Srebrenici. Nestao je nakon okupacije Srebrenice od strane srpskog agresora 11.7.1995. godine, i od tada se više ništa ne zna o njegovoj sudbini.

¹¹⁹ Dosje Šemse-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

OSMANOVIĆ, MEHMED

Mehmed-ef. Osmanović, sin Šemsin, rođen je 10.6.1929. godine. Radio je kao dugogodišnji imam u džematu Poznanovići kod Srebrenice. Nakon okupacije Srebrenice od srpskog agresora 11.7.1995. godine, Mehmed-ef. je ostao u neprijateljskom okruženju, i od tada mu se gubi trag. Iza njega je ostala supruga i četvero djece.

PAŠIĆ, MEHMED

Mehmed Pašić, sin Salihov i Mejrin, rođen je 13.11.1972. godine u Visokom.

Upisao se Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu školske 1990/91. godine. Kao učenik drugog razreda bio je upućen na ramazansku praksu na područje Livna. Agresija na BiH zatječe ga u džematu. Po završetku ramazana nije se mogao vratiti svojoj porodici, pa je otišao u Zagreb. U Zagrebu se sreo s ljudima koji su osnivali borbenu jedinici "Zmaj od Bosne". Mehmed im se priključuje kao dobrovoljac. Nakon obuke grupe boraca prešla je Savu i, uz velike rizike, stigla do Tešnja. To su većinom bili Tešnjaci. Mehmed se odmah uključio u već osnovanu izviđačko-diverzantsku jedinicu "OSE", smještenu na području džemata Mrkotić.

Mehmed je bio hrabar diverzant. Ujedno je u jedinici bio imam. Zvali su ga samo Hodža. Po imenu ga nisu ni znali. Posmrtno, njegov prijatelj M. Mahalbašić Nazor spjevao je dulju pjesmu, u kojoj se između ostalog kaže:

Osigura HODŽA Mrkoćane, / Sa minama od četničke strane.

Božiji ezan na rovu učio, / Izviđače kroz mine vodio.¹²⁰

Mehmedova porodica ništa nije čula za njega skoro šest mjeseci. Jednom se, iznenada, pojavio kući, a potom još jednom. Nije im pričao o sebi i svojim zadacima. Imao je nakanu da bude prekomandovan na visočko ratište. Na kraju je ipak od toga odustao. Želio je ostati do kraja sa svojim saborcima s kojima je bio od prvoga dana.

U toku jedne akcije miniranja terena na Kicelju iznad naselja Planje, na liniji prema Tesliću, izgubio je svoj mladi život. Aktivirala se mina, koju je on pokrio svojim tijelom da bi mu drugovi ostali živi. Kao šehid odazvao se Allahu, koji ga je odabrao za taj časni položaj. Bilo je to u petak, 27.11.1992. godine. Dva dana kasnije klanjana mu je dženaza ispred roditeljske kuće u Arnautovićima kod Visokog. Tabut mu je bio pokriven bijelom zastavom s ljiljanima na kojoj je Mehmed, kao darovit kaligraf, arapskim slovima ispisao: *Bismillahir-Rahmanir-Rahim i Muhammed Aljehisselam*. Zavještao je, ako pogine, da ga time pokriju.¹²¹

Mezar mu je u haremu u Arnautovićima kod Visokog.

120 M. Mahalbašić Nazor, "Mehmed Pašić", *Tešanske ratne novine*, Tešanj, 11.1.1993, str. 16.

121 Amra Bukurević, "Zemlja mezaristana i zgarišta, prkosa i dostojanstva", *Preporod*, XXV/1993, br. 1-2/536-537, str. 10.

PAŠIĆ, SINAN

Sinan-ef. Pašić, sin Dervin i Hasnijin, rođen je 20.4.1920. u Rakitnici kod Rogatice.

Položio je imamski ispit 8.9.1958. godine.

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim Odobrenjem br. 359/45, od 8.2.1945. godine, odborio mu je obavljanje dužnosti mujezina Topal Ejne Han džamije u Sarajevu.

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim Odobrenjem br. 415/52, od 8.2.1945. godine, odborio je Sinan-efendiji obavljanje dužnosti imama u džematu Rakitnica u vremenu od 3.3.1953. do 17.6.1955. godine.

Ulema-medžlis svojim Odobrenjem br. 1757/59, od 1.10.1959. godine, odborio je Sinan-efendiji obavljanje imamske dužnosti u džematu Novoseoci – Glasinac, u području nadležnosti Vakufskog povjerenstva Rogatica. Na dužnost je stupio 14.10.1959. i ostao na njoj do 12.12.1960. godine.

Starješinstvo Islamske vjerske zajednice NR Bosne i Hercegovine svojim Rješenjem br. 3703/69, od 12.12.1960. godine, Sinan-efendiju je premjestilo u džemat Rakitnica kod Rogatice. Na dužnost je stupio 6.2.1961. godine.

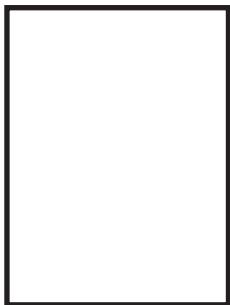
Starješinstvo Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine Rješenjem br. 2629/70, od 22.8.1970. godine, ovlastilo ga je da obavlja imamsku, hatipsku i muallimsku dužnost u džematu Novoseoci, u Odboru Islamske zajednice Sarajevo.¹²²

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu Sinana-ef. zatiće u Rakitnici kod Rogatice. Imao je već 72 godine. Tokom četničkoga napada na ovo selo 1.8.1992. godine žene, djeca i stariji su izbjegli u Kramer Selo, a mlađi su se borili. Među izbjeglima je bio i Sinan-ef. Sutradan su četnici napali i Kramer Selo i zarobili svo stanovništvo koje se tu zateklo. Isti dan su sve dotjerali do Stjenica, sela udaljeno dva kilometra. Tu su muškarce odvojili od žena i djece, povezali ih sa rukama na leđa. Morali su ležati potrbuške. Ženu i djecu su utjerali u zgradu osnovne škole. Tada su se vani čuli tupi udarci, jauci, a potom rafalna paljba. Navečer, kada su iz škole izvedene žene i djeca, hodali su po terenu veoma nakvašenom vodom što znači da su muškarce tu pobili i njihovu krv sapirali. Od tada se o pobijena 42 muslimana iz Rakitnice i Kramer Sela više ništa ne zna.¹²³

122 Dosje Sinan-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

123 Prema kazivanju Omer-ef. Kadrića, glavnog imama rogatičkog i Ramiza Pašića, sina Sinana-ef.

PEZIĆ, MESUD

Mesud-ef. Pezić, sin Ademov i Zlatijin, rođen je 14.11.1969. u mjestu Pezići – Gornja Rovna kod Busovače.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1988. godine.

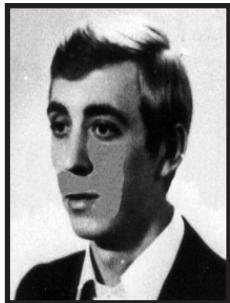
Rješenjem Mešihata Islamske Zajednice SR Bosne i Hercegovine broj 2225/90, od 26.12.1990. godine, postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Dub, u Odboru Islamske zajednice Travnik.¹²⁴

U želji da završi fakultet prekinuo je službovanje imama i upisao se na univerzitet Al-Azhar u Kairu. Nakon izbijanja agresije na R Bosnu i Hercegovinu Mesud-ef. je na fakultetu umirio svoj status studenta i vratio se u domovinu, gdje se kao borac odmah uključio u redove Armije RBiH.

Poginuo je u januaru 1993. godine u borbama protiv Hrvatskog vijeća obrane u području Gavrića kuća kod Busovače.

¹²⁴ Dosje Mesud-ef. pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

RAMIĆ, HASIB

Hasib-ef. Ramić, sin Sabitov i Hurijin, rođen je 29.6.1954. godine u Šeheru kod Kalesije.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1975. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 426/77, od 8.12.1977. godine, postavljen je na dužnost u džematu Kula-Grad, u Odboru Islamske zajednice Zvornik. Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1689/85, od 25.9.1985. godine, premješten je u džemat Semizovac, u Odbor Islamske zajednice Sarajevo.¹²⁵

Sve vrijeme agresije na R Bosnu i Hercegovinu ostao je u srpskom agresorskom okruženju sa svojim džematlijama. Kad mu je ponuđen izlazak iz Semizovca na slobodna područja, takvu je mogućnost odbio govoreći da će ostati sa svojim džematlijama: "Dok je i jednog Bošnjaka u Semizovcu, ja ću ostati s njim."

Jedno vrijeme je odvođen u koncentracione logore "Bunker" u Vogošći i "Planjinu kuću" u Semizovcu gdje je bio izložen strahovitoj torturi i poniženju. Rijaset Islamske zajednice na više adresa slao je svoje apele za spašavanje Hasib-efendije i njegove porodice i nastojao isposlovati njihovo oslobođanje.¹²⁶

Krajem maja 1993. godine, srpske agresorske snage počinile su neviđen i nezapamćen zločin ubivši Hasib-efendiju, njegovu suprugu Šefiku i njihovo četvero djece: Muhamedu, Ahmedu, Melihu i Aminu. Hasib-efendiju i njegovu suprugu krvnici su zaklali, nakon što su isto to pred njihovim očima učinili trome njihove starije djece a najmlađu Aminu, imala je tri mjeseca, četnici su zadavili.

Njihovi zemni ostaci pronađeni su na jednom mjestu (u obali) između Semizovca i Srednjeg. Dženaza im je klanjana u Semizovcu, a mezari im se nalaze kod džamije u tome mjestu.¹²⁷

125 Dosje Hasib-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

126 Fotokopije dopisa čuvaju se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Takoder: Izjava N.N., logorašice iz koncentracionog logora "Bunker" u Vogošći, Radio-Hayat, 20.11.1994, 11.59 sati.

127 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Hasib ef. Ramic", *Preporod*, 1.7.1997, br. 13/615, str. 27.

REDŽIĆ, RAMIZ

Ramiz-ef. Redžić, sin Ejubov i Fatimin, rođen je 18.2.1966. godine u Donjoj Kamenici kod Zvornika.

Osnovnu školu završio je u Kamenici, a Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1985. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1011/86, od 15.4.1986. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Međeđa, u Odboru Islamske zajednice Zvornik. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 1.1.1986. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 1751/88, od 27.10.1988. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Bukve, u Odboru Islamske zajednice Travnik.¹²⁸

Od prvog dana agresije na R Bosnu i Hercegovinu uključio se u odbranu domovine kao borac u redovima Sedme muslimanske brigade Armije RBiH. U toku izvršenja postavljenog zadatka, krenuvši iz Vareša, bio je teško ranjen u noge, te je pao u ruke agresorskih vojnika 20.10.1992. godine. Ostaci njegova tijela pronađeni su spaljeni.¹²⁹

Mezar mu je u haremu džemata Bukve.

Iza njega je ostala supruga s troje malodobne djece.

128 Dosje Ramiz-ef. pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

129 Navedeno prema pismu njegove supruge koje je pohranjeno u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

REKO, SALIH

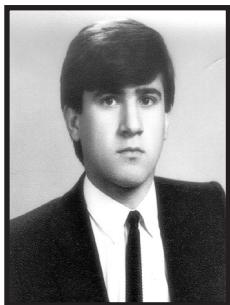

Salih-ef. Reko, sin Ahmedov, rođen je 1910. godine.

Cijeli svoj radni vijek radio je kao imam u Gudelju kod Foče, nakon čega je penzioniran.

Ubili su ga srpski agresorski vojnici u Gudelju nakon što su okupirali ovo selo 22.6.1992. godine. S njim je ubijeno još pet članova njegove uže porodice, koje su, potom, zločinci zapalili u njihovoј porodičnoј kući. To su: Kademlija, Salih-efendijina žena od 75 godina; njegova snaha Šuhreta od 51 godinu; njegova snaha (bratova žena) Zejnija od 75 godina; bratova snaha Dika od 35 godina; bratićeva žena Aziza od 45 godina; amidžić Ramo od 65 godina.

SEFEROVIĆ, EMIR

Emir-ef. Seferović, sin Begin i Fatin, rođen je 8.11.1963. godine u Čirkićima kod Sanskog Mosta.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1983. godine. Stručni imamski ispit položio je 18.2.1987. godine. Rješenjem Starještinstva IZ SR BiH, Hrvatske i Slovenije br. 1620/83, od 20.7.1983. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Trnovo, u Odboru IZ-e Sanski Most. Rješenjem Starještinstva IZ-e SR BiH, Hrvatske i Slovenije br. 467/84, od 8.3.1984, razriješen je dužnosti u džematu Trnovo radi odlaska na odsluženje vojnog roka. Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 523/85, od 5.3.1985. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Vrhopolje, u Odboru IZ-e Sanski Most.¹³⁰

Nakon što je nastupila agresija na R Bosnu i Hercegovinu, srpski agresor napao je Vrhopolje. Tu je zarobljen i Emir-ef. i mnogo njegovih džematlja. Odveden je i zatvoren u prostorije SUP-a u Sanskome Mostu, gdje je bio izložen svim vrstama fizičke i psihičke torture. Među onima koji su ga zarobili bio je i Neđo Šućur, agronom, i Gojko Šaula, sekretar OŠ u Tomini kod Sanskog Mosta. Njih dvojica bili su prvi njegovi mučitelji. Očevici tvrde da su ga tukli drvenom motkom po svim dijelovima tijela, tako da ga nije bilo moguće prepoznati.¹³¹ O njegovom mučenju i stradanju kroz koje je prošao svjedočio je Ilijas Sinanović, koji je, također, bio zatvoren. Čak su njegovi mučitelji i narod s ulice pozivali da tuku hodžu.

Nakon teškog mučenja ubijen je u ljeto 1992. godine, njegovo tijelo sklonjeno je u masovnu grobnicu u selu Trnovo, zajedno s tijelima nekoliko uglednih Sanjana. Nakon ekshumacije i identifikacije skeletnih ostataka utvrđeno je da mu je bila slomljena vilica i nekoliko rebara, te da je ubijen vatrenim oružjem iz neposredne blizine. Kao logoraš bio je zaveden od strane Međunarodnog crvenog križa. U džepu njegove odjeće pronađena je registarska kartica MCK-a. Dženaza mu je klanjana u maju 1998. godine u Sanskome Mostu, a ukopan je u harem u rodnim Čirkićima.¹³²

Iza njega je ostala supruga i dva malodobna sina.

130 Dosje Emir-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

131 Prema kazivanju rahmetli Muharem-ef. Botića, glavnog imama u Sanskom Mostu i njegovog sapatnika.

132 Ahmet Rahmanović, "Posljednji oproštaj sa Emirom-ef. Seferovićem", *Preporod*, XXVIII/ 1998, br. 14/640, str. 33.

SOFTIĆ, HAMID

Hamid-ef. Softić, sin Latifov i Safijin, rođen je 28.9.1958. godine u Brđanima kod Prijedora. U djetinjstvu je ostao bez oba roditelja.

Završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1979. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 4681/80, od 11.11.1980. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Gornji Jakupovići, u Odboru Islamske zajednice Kozarac. Rješenjem Starještinstva IZ SR BiH br. 1005/85, od 9.5.1985. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džemat Rijeka, u Odbor Islamske zajednice Mrkonjić-Grad. Rješenjem Starještinstva IZ-e SR BiH br. 1480/87, od 14.9.1987. godine, premješten je za imama, hatiba i muallima u džemat Hambarine, u Odboru Islamske zajednice Prijedor. Rješenjem Starještinstva IZ-e SR BiH br. 1361/88, od 21.7.1988. godine, premješten je na dužnost imama u džematu Kamičani, u Odboru IZ-e Kozarac. U ovom džematu zatječe ga agresija na Bosnu i Hercegovinu. Hamid-ef. ostaje među svojim džematlijama dijeleći zajedničku im sudbinu.¹³³ Kroz svoj imamski, hatipski i muallimski rad Hamid-ef. dokazao se kao uspješan organizator vjerskog života u džematu. Posebno je bio aktivan na oživljavanju mektepskog rada.¹³⁴

Nakon oružanog napada na njegov džemat od srpskih agresorskih snaga potpomognutih jedinicama zločinačke JNA, Hamid-ef. se s džematlijama i svojom porodicom povukao u šume planine Kozare, gdje je na mjestu Benkovac u maju 1992. godine zarobljen i odveden u zloglasni koncentracioni logor "Omarska". U tom je logoru, prema kazivanju preživjelih logoraša, svakodnevno vođen na ispitivanja na kojima je teško maltretiran i mučen, da bi na kraju 15.6.1992. godine bio ubijen.¹³⁵ Kroz sva iskušenja prolazio je uspravan, ponosan i nepokolebljiv. Taj njegov ponos i prkos posebno je smetao zločincima, njegovim krvnicima.¹³⁶

Nakon što su pronađeni i iz masovne grobnice izvađeni njegovi zemni ostaci, klanjana mu je dženaza i položene kosti ovog šehida i pravednika u mezar u Kamičanima.

Iza njega je ostala supruga, dvije malodobne kćerke i tek rođeni sin.

133 Dosje Hamid-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

134 Vidi službeni akt Medžlisa Islamske zajednice Prijedor br. 34/99, od 20.5. 1999.

135 Hamdija Nesimović, "Hamid ef. Softić", *Preporod*, XXXVI/2005, br. 8/802, str. 45.

136 Preživjeli svjedoci njegovog stradanja jesu: Emsud Softić, Hasib Muratčehajić i Sabit Muratčehajić.

SPAHIĆ, ALMASA

Almasa Spahić, kćerka Ismetova i Hasnijina, rođena je u Visokom 1971. godine. Otac joj hafiz Ismet-ef. Spahić, zamjenik reisul-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Završila je Gazi Husrev-begovu medresu 1990. godine, a potom se upisala na Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Pohađala je drugu godinu Fakulteta.¹³⁷ Bila je društvena, druželjubiva i draga osoba među studentima.

Jednog "mirnog" dana u opkoljenom Sarajevu, u nedjelju, 23.8.1992. godine, mučki ispaljena granata sa srpskih agresorskih položaja okolo grada pala je u "Velike Daire" na Baščaršiji i ubila Almasu, dvije njezine sestre: Melihu (r. 1961) i Mahiru (r. 1966), te Melihinu sedmogodišnju kćer Esmu i još četiri osobe.¹³⁸

Taj dan bila je žalost u cijelom Sarajevu. Dva i po mjeseca prije njezine pogibije Almasi je umrla majka Hasnija-hanuma.

Na dženazi svojim kćerima i unuci hafiz Ismet-ef. je rekao:

"Govorio si, hafize, ne žalimo krv za odbranu napadnute nam Domovine. Allah te stavio na iskušenje. El-hamdu lillah!"¹³⁹

Almasin mezar i mezari njezinih sestara i sestrične nalaze se u haremu Potok-džamije u Sarajevu.

137 Almasin spis u arhivu Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu.

138 Vlado Mrkić, "Greblje hafiza Spahića", *Oslobodenje*, 31.8.1992, str. 5.

139 B(ajro) Perva, "Mezari sestara Spahić", *Preporod*, 23/1992, br. 14-15/525-526, str. 10.

ŠEĆEROVIĆ, SINANUDDIN

Sinanuddin Šećerović, sin Vehbijin i Ramizin, rođen je 29.8.1975. godine u Kiseljaku.

Osnovnu školu završio je u Sarajevu, a potom se upisao u Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu školske 1990/91. godine.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla ga je kao učenika drugog razreda Medrese.

Bio je vrlo aktivan. Svaki dan učio je džuz Kur'ana u Gazi Husrev-begovoј džamiji u Sarajevu, spremao je hifz, davao pouku djeci u tri mekteba, bio član hora ilahija i kasida, trenirao borilačke vještine...

Tog sudbonosnog dana, 26.6.1993. godine, lijepa i mirna večer izmamila je mladost na mračne ulice. On je na ulazu svoje zgrade dijelio svježe ubrane ašlame svojim vršnjacima članovima hora ilahija i kasida. Na Bistrik u Sarajevu, gdje je živio, pala je među njih sedmero granata ispaljena sa srpskih položaja i sve ih pobila. To je bio jedan od najtužnijih ratnih dana u Sarajevu, kad je osmero nevine djece izgubilo život.¹⁴⁰

Sinanuddinov mezar nalazi se u haremu Bistričke džamije u Sarajevu.

140 Bajro Perva, "Posljednje ašlame Sinanuddina Šećerovića", *Preporod*, XXVI/1993, br. 15-16/550-551, str. 15.

ŠLJIVO, ISMET

Ismet-ef. Šljivo, sin Hamidov i Eminin, rođen je 27.11.1964. u Pšeniku kod Jajca.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1984. godine.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije broj 529/87, od 4.3.1987. godine, postavljen je za imama, hatiba i muallima u džematu Donja Papratnica, u Odboru Islamske zajednice Kakanj.

Rješenjem Starještva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije broj 22/90, od 3.1.1990. godine, Ismet-ef. premješten je za imama, hatiba i muallima u džematu Gorica, u Odboru Islamske zajednice Sarajevo.¹⁴¹

Istakao se kao urednik i voditelj radioemisije "Putevi islama". Također je bio vrlo aktivan u radu s omladinom.

Uz rad u džematu studirao je na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu.

Po izbijanju agresije na BiH uključio se u redove Armije RBiH, stavljajući se u odbranu opsjednutog Sarajeva. Za Ismet-efendiju njegovi su saborci rekli da je bio jedan od najhrabrijih boraca "Bosne 13A".¹⁴²

Poginuo je 13.6.1992. godine u borbama sa srpskim agresorskim snagama na Debelom brdu – Zlatištu iznad Sarajeva.

Mezar mu se nalazi u šehidskom mezarju Kovači u Sarajevu. Nakon njegove dženaze neki su rekli: "Prva ahmedija u ovom šehidskom haremu".¹⁴³

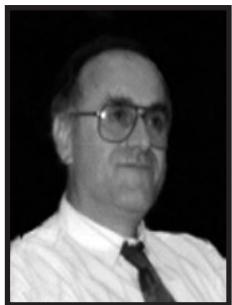
Iza njega je ostala supruga i dvoje malodobne djece.

141 Dosje Ismet-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

142 Nedžad Latić, "Ahmedija u zlatu ljiljana", *Preporod*, 23/1992, br. 11/522, str. 10.

143 Ismail Smajlović, "Ahmedije u aleji šehida – Ismet efendija Šljivo", *Preporod*, 1.7.1997, br. 13/615, str. 27 (petogodišnjica preseljenja na ahiret).

ŠUKRIĆ, NIJAZ

Mr. Nijaz Šukrić rođen je 15.5.1940. godine u mahali Donje Osoje u Travniku od oca Muhameda iz Prizrena i majke Sidike iz Trebinja.

Bio je četvрто od sedmero djece svojih roditelja. Godine 1941. njegovi roditelji s djecom odlaze u muhadžirluk u Prizren, da bi se 1946. godine vratili u BiH i trajno nastanili u Sarajevu.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1959. godine. Nakon toga upisao se na studij orijentalistike na Filološkom fakultetu u Beogradu. Diplomirao je akademske 1962/63. godine. Nedugo nakon toga otišao je na dvogodišnji studij arapskoga jezika u Bagdad. Godine 1965. vraća se u zemlju radi odsluženja vojnog roka, a potom ponovo, 1967, odlazi u Bagdad, gdje se upisuje na postdiplomski studij na Filozofskom fakultetu i prijavljuje magistarski rad pod naslovom: “*Širenje islama i nastanak islamskih institucija u BiH u XV i XVI vijeku*”, koji je održao 1972. godine.¹⁴⁴ Po povratku u Bosnu i Hercegovinu predavao je od 1972. godine u Gazi Husrev-begovoj medresi historiju islama i arapski jezik. Rješenjem Starještinstva IZ-e SR BiH br. 971/77, od 4.3.1977. godine, Nijaz-ef. Šukrić biva premješten u Gazi Husrev-begovu biblioteku na poslove naučnog saradnika i bibliotekara za referat nacionalne historije. Nakon osnivanja Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu 1980. bio je postavljen za predavača na predmetu “Povijest islamske kulture i civilizacije”.¹⁴⁵

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu mr. Šukrića zatekla je u Sarajevu. Njega i cijelu njegovu porodicu srpski su agresorski vojnici nakon okupacije Aerodromskog Naselja, gdje je Nijaz-ef. imao stan, zarobili i odveli u koncentracioni logor “Kula” kod Sarajeva.

Poginuo je 29.8.1992. godine u 52. godini života, zajedno sa svojim jedanaestogodišnjim sinom Muhamedom. Petero dragih ljudi, među kojima dvoje djece, poginuli su, a više njih teže je i lakše ranjeno, od iste granate koja je ispaljena sa srpskih agresorskih položaja iznad Sarajeva, a poslana je na zgradu Rijaseta Islamske zajednice.¹⁴⁶

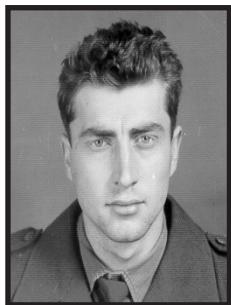
Mezar mu je u haremu “Vrbanjuša”, između džamije na Vrbanjuši i Hadži Sinanove tekije u Sarajevu.

¹⁴⁴ Mujesira Zimić, “U povodu tragične pogibije mr. Nijaza Šukrića”, *Zbornik radova*, Fakultet islamskih nauka, 1994, sv. 4, str. 139-144.

¹⁴⁵ Dosje Nijaz-efendije pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

¹⁴⁶ Ahmed Mehmedović, “Granatama na Reisu-l-ulemu”, *Preporod*, 23/1992, br. 14-15/525-526, str. 3. (U tekstu autor piše o pogibiji i dženazi Nijaza Šukrića.)

TERZIĆ, FIKRET

Fikret-ef. Terzić, sin Seadov i Refikin, rođen je 16.7.1966. godine u Ponirku kod Zenice.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 1989. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 521/90, od 30.5.1990. godine, postavljen je na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Krčevine, u Odboru Islamske zajednice Zavidovići.

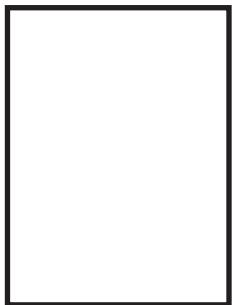
Rješenjem Rijaseta Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 02-MO-1202/96, od 1.4.1996, posmrtno je razriješen dužnosti u Krčevinama sa 14.5.1993. godine.¹⁴⁷

Od prvog dana agresije na R Bosnu i Hercegovinu Fikret-ef. uključio se u odbranu svoje domovine. Postao je pripadnik slavne Sedme muslimanske brigade i učestvovao u svim akcijama koje je izvodila ova jedinica. Položio je svoj plemeniti život kao šehid u borbama protiv Hrvatskog vijeća obrane kod Viteza 1993. godine.

Mezar mu se nalazi u njegovom rodnom mjestu.

147 Dosje Fikret-efendije nalazi se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

TURUDIĆ, SULEJMAN

Sulejman-ef. Turudić, sin Salihov i Zlatkin, rođen je 12.1.1920. godine u Divičanima kod Jajca.

Osnovnu školu završio je u svome rodnom mjestu, a medresu u Pojskama kod Zenice.

Počeo je raditi kao imam od 1.9. 1944. godine u Podlipcima kod Jajca. Svoju imamsku službu prekida 30.11.1946. godine, kad je pozvan na odsluženje vojnog roka. Po povratku iz vojske ponovo nastavlja svoj rad 1.12.1948. u džematu Većići kod Kotor-Varoša.

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim Odobrenjem br. 319/50, od 10.3.1950. godine, odobrio je Sulejman-efendiji da može vršiti imamsku službu u džematu Većići kod Kotor-Varoša.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice NR Bosne i Hercegovine br. 690/66 Sulejman-ef. postavljen je za vjerskoprosvjetnog referenta Odbora Islamske zajednice Kotor-Varoš.

Godine 1984. Starještinstvo Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije izdalo je svoju saglasnost Sulejman-efendiji za nastavak vršenja imamske, hatipske i muallimske službe u džematu Većići kod Kotor-Varoša.

Službenim aktom Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 1260/68, od 21.9.1968, Sulejman-ef. ocijenjen je odličnom ocjenom za svoj rad u džematu Većići.¹⁴⁸

Agresija na R Bosnu i Hercegovinu Sulejman-efendiju zatječe u Većićima. Iako su sva okolna sela bila okupirana, to se nije dogodilo s njegovim džematom. Dugo su odolijevali granatiranju i napadima žive sile srpskoga agresora. Kad više nije bilo izgleda za odbranu, vojno sposobni stanovnici krenuli su 1.11.1992. godine u proboj na pravcu Šiprage – Travnik. Među njima se nalazio i Sulejman-ef., iako je bio u poodmaklim godinama svoga života.¹⁴⁹ Zarobljen je sa 183 Bošnjaka prilikom ovog proboga kroz obruč srpskih četničkih snaga, i od tada im se svima gubi trag.¹⁵⁰

148 Dosje Sulejman-efendije Turudića pohranjen je u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

149 Prema izjavi njegove kćerke Nazife Lihović, supruge šehida imama Ahmed-efendije Lihovića. Izjava se čuva u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

150 Prema saznanjima banjalučkog muftije, Sulejman-ef. Turudić je ubijen. Vidi: Ibrahim Halilović, "Ubistvo hadži Zahida-ef. Makića (Bilješke iz dnevnika Banjalučkog muftije)", *Preporod*, XXVIII/1998, oktobar, br. 18/644, str. 11.

TUZLAK, ĆAMIL

Ćamil-ef. Tuzlak, sin Huseinov i Almasin, rođen je 10.10.1904. godine u Jeleču kod Foče.

Školovao se kao muhadžirsko dijete u Medresi u Travniku, gdje su mu roditelji od 1915. godine bili prognanici iz istočne Bosne.

Od 1920. godine obavljao je dužnost pomoćnog muallima u fočanskim selima.

Na dužnost imama i muallima u Jeleču postavljen je 1936. godine. Iz svog Jeleča izbivao je tokom Drugog svjetskog rata samo godinu dana.

Ulema-medžlis u Sarajevu svojim Odobrenjem br.1142/46, od 3.4.1946. godine, Ćamil-efendiji potvrđuje ranije postavljenje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Jeleč, u Vakufskom povjerenstvu Goražde.

Penzioniran je 1.8.1979. godine rješenjem Starješinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije br. 2523/79, od 22.6.1979. godine.¹⁵¹

Kada su 4.5.1992. godine srpske agresorske jedinice i domaći četnici iz fočanskoga kraja napali Jeleč, pljačkali su muslimanske kuće i potom ih palili. U prvom napadu dio stanovništva pobili su u samome selu, a dio zarobljavali i odvodili u koncentracione logore u Foči.

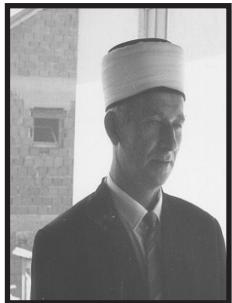
Ćamil-efendiju su četnici ubili pred njegovom kućom ispalivši u njega više mataka iz automatske puške. Njegovog sina Husniju zarobili su i odveli u nepoznatom pravcu, od kada mu se gubi svaki trag.

Noću su Ćamil-efendijino tijelo preživjele džematlike krišom sahranili na njima poznatome mjestu. Nakon uspostavljanja mira to je mjesto pronađeno; izvršena je ekshumacija i identifikacija. Po njegovoj ranjoj želji, ukopan je u harem džamije u Jeleču.

Iza njega je ostao sin i tri kćerke.

151 Dosje Ćamil-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

ZGRČO, NEDŽIB

Nedžib-ef. Zgrčo, sin Šemsin i Ismin, rođen je 25.2.1943. godine u Pepelarima kod Zenice.

Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završio je 16.9.1965. godine. Stručni imamski ispit položio je 10.11.1973. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajenice NR Bosne i Hercegovine br. 5411/65, od 17.2.1965. godine, postavljen je za imama u džematu Čobe, u Odboru Islamske zajednice Novi Šeher. Prava i dužnosti po ovom rješenju tekla su mu od 5.12.1965. godine.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajenice NR Bosne i Hercegovine br. 1387/66, od 14.4.1966. godine, premješten je na dužnost imama, hatiba i muallima u Ozimice, u Odbor Islamske zajednice Žepče.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajenice NR Bosne i Hercegovine, Sarajevo, br. 1619/65. od 15.05.1969. godine, premješten je za imama u džematu Gorica, Odbor Islamske zajednice Zenica.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajenice SR Bosne i Hercegovine br. 638/74, od 2.3.1974. godine, premješten je za imama u džematu Mračaj, u Odboru Islamske zajednice Zenica.

Rješenjem Starještinstva Islamske zajednice SR Bosne i Hercegovine br. 994/77, od 11.3.1977. godine, premješten je za imama u džematu Begov Han, u Odboru Islamske zajednice Žepče.¹⁵²

Zajedno s mnogim drugima Bošnjacima i njega su 24.6.1993. godine pripadnici Hrvatskog vijeća obrane zarobili i zatvorili u koncentracioni logor, nakon čega su mnoge pobili. Masovne grobnice pronađene su na više mjesta oko Žepča. Smatra se da je i Nedžib-ef. ubijen s grupom od 87 Bošnjaka i da su im tijela ukopana u masovnoj grobnici na mjestu Trzan. Žepački Hrvati koji znaju za njegovu sudbinu nikada nisu htjeli otkriti mjesto gdje je skriveno njegovo tijelo.¹⁵³

152 Dosje Nedžib-efendije čuva se u arhivu Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

153 E. Bešlić, "Otkriveni i ostaci hodže", *Oslobođenje*, 24.07.2003, str. 5.

ŠEHIDI – SVJEDOCI VJERE

Riječ *šehid* upotrebljava se u Kur’antu u više značenja. Temeljno je njezino značenje *šahid*, tj. svjedok.

Ti si nad svime svjedok! (El-Mâ’ida, 117)

U ovom časnom kur’anskom ajetu misli se na Uzvišenog Boga.

Međutim, ovdje je riječ o *šehidu* koji svojom krvlju i životom svjedoči najuzvišenije vrijednosti ovoga svijeta, zbog čega kod Allaha dobija najuzvišenije mjesto i najveće počasti.

Kroz historiju je bilo mnogo šehida koji su svoj život dali na putu Istine. Za njih se kaže:

“Šehidi na Allahovom putu, ubijeni – a dragi i mili, ubijeni – a plemeniti i čisti. Oni koji odlaze u borbu na Allahovom putu i oni koji se žrtvuju na putu Istine, oni obično imaju najplemenitije srce, najčistijeg su duha i imaju plemenitu dušu. Šehidi koji su dali svoje živote na Božjem putu – oni nisu mrtvi. Oni su živi. Za njih se ne može reći da su mrtvi, čak ni osjećanjem. Ni u pomisli nije dozvoljeno za njih upotrijebiti riječ ‘mrtvi’, pa ni u sebi, ni šapatom usana, niti izgovorom jezikom. Oni su živi. To nam Uzvišeni Bog potvrđuje.” (Sejjid Kutb, *U okrilju Kur’ana*, FIN, Sarajevo, 1996, II, 36)

To značenje, prema tumačima Kur’ana, dobiva se iz ajeta:

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnikâ, i pravednikâ, i šehidâ, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti! (En-Nisâ’, 69)

U Kur’antu se često govori o *šehidu* u spomenutom značenju a da se ta riječ ne upotrebljava:

A ako vi na Allahovom putu poginete ili umrete, oprost i milost Allahova zaista su bolji od onoga što oni gomilaju. (Alu ‘Imrân, 157)

Nikako ne smatrajte mrtvima one koji su na Allahovom putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga. (Alu ‘Imrân, 169)

...On neće poništiti djela onih koji na Allahovom putu poginu.

I On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati.

I u Džennet, o kome im je već vijesti kazao, On će ih uvesti. (Muhammed, 4-6)

U hadiskim djelima jasno se navodi i određuje da je onaj koji pogine u borbi *šehid*. Taj termin prihvaćen je i udomaćen u svim jezicima kojima govore muslimani. Isti je slučaj i u bosanskom jeziku. Tom nazivu jednostavno nema alternative.

I u fikhskim djelima operira se ovim terminom kad se govori o dženazi, opremanju i sahranjivanju piginulog borca na Božjem putu, te u raspravama o vrijednostima šehida.

U hadisima se spominje da je Muhammed, s.a., (*sallallâhu te’âla ‘alejhi ve sellem*) želio preseliti sa ovoga svijeta kao šehid, a to je isto priželjkivao Omer, r.a., (*radijellâhu te’âla ‘anhу*) te mnogi drugi Poslanikovi, s.a., drugovi. Poslanik, s.a., iskazao je to svoje opredjeljenje riječima:

“Tako mi Onoga u čijoj je ruci Muhammedov život, volio bih se boriti na Božjem putu i poginuti, a potom se ponovo boriti i poginuti, pa se opet boriti i poginuti.” (Buhâri, Muslim i Mâlik)

Ebu ‘Umejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a., rekao:

“Draže mi je poginuti na Allahovu putu nego živjeti u prijestolnici na mehkom šiltetu.” (Nesâ’î)

Mjesto ukopa šehidâ jeste *mešhed*, a u nas se kaže *šehitluk*. Za mjesto gdje je kabur samo jednog šehida naš narod jednostavno kaže *šehid* ili *šehit*, ili *kod šehida / šehita* i sl. U islamu ta mjesta nisu kultna, ali su izuzetno poznata, priznata i uvažena. Vjernici ih posjećuju i uče Fatihu, naprimjer šehidima Uhuda, među kojima je ukopan i hazreti Hamza, r.a. U Bosni i Hercegovini ima mnogo šehitluka, jer se ovdje borba trajno vodila i šehidska se krv neprekidno proljeva. To su časna mjesta, naša pouka, historija i emaneti. Neki su šehitluci veći, a neki manji. Negdje su izdvojeni, a negdje u istom harem s običnim merhumima. Tako je i po svijetu. U Indiji ima jedan šehitluk po imenu Šehid Kedž, gdje je ukopano preko 150.000 šehida.

Širom Bosne i Hercegovine najbolji sinovi i kćeri ove zemlje stali su na njezin branik i svojim životima suprotstavili se napadačima i neprijateljima. Iz njihove žrtve nicali su mezari kao šehidski emanet naraštajima potonjim. Šehitluci što su se proširili diljem Bosne, po selima i gradovima, opustošenim i porušenim, jamstvo su našoj budućnosti i svjedočanstvo o bosanskoj nesalomljivosti. Oni su korijenje iz kojeg raste još jači narod, vjera i država. Korijenje Bosne i Hercegovine zaljeveno je najplemenitijom krvlju koju imaju muslimani današnjice. Mladići koji se vraćaju svome ishodu na najuzvišeniji način putokaz su naraštajima koji stasaju. Mjesta njihovog gaziluka i šehitluka te njihova staništa – šehitluci rasuti su svuda po Bosni i Hercegovini. To su najsvetije stope zemlje bosanske. Ovo su najljepši i najpoštovaniji mezaristani na svijetu.

Iz okrutne bosanske zbilje namnožili su se šehidski mezari, pa su se raširili šehitluci i mešhedi, a nad njima skromni nišani mladosti koja je životom branila vjeru, rod, ponos i Bosnu. Oni su odabrali vječnost kao svoj krajnji cilj i za nju su založili ono najvrijednije što su imali svoj život.

Najveće blago koje zemlja bosanska baštini jesu borci na putu do šehadeta, jer oni, i kad poginu, nisu mrtvi – živi su!

Okupljanje snaga i oživljavanje sjećanja na šehide bosanske poticaj je za budnost živih. U tome je svjetlo budućnosti ove zemlje i našega naroda.

Šehitluci jesu i moraju ostati u središtu našega sjećanja, sjećanja svih Bošnjaka, a ne samo sjećanja šehidskih porodica. Doista, u ovoj se zemlji skoro izravnala crta života i smrti. Život se voli, ali ne previše, a smrt ne izaziva strah ako joj je smisao dostizanje šehidskog odličja. To nadahnuće nosilo je naše heroje na krilima vjere kroz žrtvu do pobjede. Tako je Bosna ostala u životu uprkos njezinim dušmanima.

Allahovi poslanici, s.a., imaju najviše počasti i odličja kod svoga Gospodara. Odmah uz njih jesu šehidi svjedoci vjere, koji su život svoj dali na Allahovu putu za vjeru, slobodu, čast, mir i pravdu.

U Kur'antu se navodi da su šehidi nakon žrtvovanja svoga života na Allahovu putu i dalje živi kod svoga Gospodara i da uživaju raznovrsne počasti i blagodati uzvišenog života, u blizini Stvoritelja, pod okriljem Njegovim u džennetima časnim.

Nipošto ne smatraj mrtvim one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati. (Alu 'Imrân, 169-170)

Radosni će biti zbog onoga što im je Allah darovao i što im je njihovu žrtvu vlastitog života zamijenio boljim. Da ih on prema onome što su radili nagradi i još im iz obilja Svoga da... (Fâtir, 30)

Prema šafijskoj pravnoj školi, šehidima se ne treba klanjati dženaza, jer su oni živi, a živima se dženaza ne klanja.

Po hanefijskom mezhebu dužnost je klanjati dženazu šehidima, jer su oni živi po mjerilima ahireta, a umrli u odnosu na mjerila ovoga svijeta.

Veselje šehida odnosi se na njihovo saznanje o saborcima koji će steći šehidsko odličje i doći za njima s bojnog poprišta, kao i zbog darova pripremljenih samo za šehide i Allahovog mira, u kome za njih nema straha niti žalosti.

Ashab Džabir, r.a., priča:

– Sreo me je Allahov Poslanik, s.a., i rekao mi:

“Džabire, šta ti je, zašto si potišten?”

– O Allahov Poslaniče, odgovorih mu, u Bici na Uhudu otac mi je postao šehid, a iza sebe je ostavio brojnu porodicu i dug.

“Ne čini tako” reče Poslanik, s.a. “budi radostan zbog onoga što je tvoga oca srelo kod Allaha Uzvišenog.”

– Upoznaj me s tim, Vjerovjesniče, rekoh.

“S kim god bude Allah razgovarao,” reče on, “to će biti iza zastora, a na Sudnjem će danu proživiti tvoga oca i s njime razgovarati neposredno, bez zastora.”

Poslanik, s.a., još dodade:

“Tada će mu Allah reći: ‘Moj robe, kaži svoju želju da ti udovoljim!’ Odgovor će biti: ‘Gospodaru, povrati me na dunjaluk, pa da ponovo dam život u ime Tebe.’ Uzvišeni će Gospodar tada reći: ‘Ja sam ranije odlučio da poslije smrti nema ponovnog povratka!’”

– Nakon ovog slučaja, veli Džabir, r.a., objavljeni su gornji ajeti (tj. Alu 'Imrân, 169-170). (Tirmizi)

Upitali su 'Abdullahha, r.a., o ovome ajetu, pa je on rekao:

“Mi smo pitali o njegovom značenju, pa smo obaviješteni (od Poslanika, s.a.) da se duše šehidske u jatima zelenih džennetskih ptica slobodno kreću po džennetskim prostranstvima kud god žele i skupljaju se oko kandilja obješenih ispod Arša, gdje će im se ukazati njihov Gospodar, neposredno, i reći im:

‘Želite li još nešto, da vam dam?’

– Gospodaru naš, sve imamo, po Džennetu hodimo kud god želimo! – odgovorit će šehidi.

Ponovo će im se On ukazati i upitati:

‘Želite li još nešto, da vam dam?’

Kad šehidi vide da im se nudi i više, reći će:

– Povrati nam duše u tijela naša, da se vratimo u zemaljski svijet da i drugi put poginemo na Tvome putu.”

U drugom predanju još se dodaje:

– I prenesi našem Vjerovjesniku selam i obavijesti ga da smo mi zadovoljni Allahom i On je nama zadovoljan. (Tirmizî)

Stanje života u zagrobnom svijetu nama je neshvatljivo, i njegovu tajnu ne možemo dokučiti. Ovo je pitanje vjerovanja našeg srca, jer nadmašuje mogućnosti čovjekova poimanja:

I ne reci za one koji su na Allahovom putu život dali: "Mrtvi su!" – Ne, oni su živi, ali vi ne znate! (El-Bekara, 154)

Ovaj ajet objavljen je kad je neko na Bedru rekao da je ubijen Temim ibn Hemam. (Ibn 'Abbâs)

Svojim osjetilima i nemoćnim razumom čovjek ne može dokučiti tajnu života šehida. To je uzvišena tajna, velika kao i njihova žrtva. Njihove duše imaju daleko veće počasti u zagrobnom životu od duša drugih vjernika i ostalih ljudi. Po svojoj pogibiji šehidi stječu spoznaju o onome što im se dogodilo i postaju sretni zbog onoga za što su se žrtvovali u ime visokih ciljeva i vječitih vrijednosti. Njihova želja za ponovnim povratkom na ovaj svijet jeste darovano znanje o vrijednostima šehadeta – svjedočenja vjere.

“Oni su, s formalne strane, ubijeni. Ubijeni, kako to primjećuju naše oči. Međutim, činjenicu smrti i činjenicu života ne procjenjuje kako valja ovaj vanjski površni pogled. Karakteristika života je: aktivnost, razvoj i širenje, a karakteristika smrti je negativnost, gašenje i prestanak. Aktivnost onih koji su ubijeni na Božjem putu javlja se u pobjedi Istine. Njihova aktivnost je djelotvorna. Ideja za koju su pali napaja se njihovom krvlju, proteže i djeluje na ostale koji dolaze iza njih. Njihovo davanje života na bojnom polju ima više dimenzija i proteže se kroz vrijeme. Oni su još uvijek aktivni kao šehidi. Oni su pogonska snaga i djelotvorni faktor u kvalifikaciji života i njegova usmjeravanja. Ovo je svojstvo pravog života.

Prema tome, oni su živi zbog ovakvog poimanja (njihova) života i smrti na ovom svijetu. Zatim, oni su živi i kod njihova Gospodara, ili zbog gornjeg poimanja ili poimanja čija je suština nama nepoznata. Mi ćemo se zadovoljiti samo onim o čemu nas je Allah u Kur'alu obavijestio: *Oni su živi, ali vi ne znate!* (El-Bekara, 154), jer bit ovoga života prelazi okvire ograničene ljudske spoznaje.” (Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, II, 36-37)

U islamskom vjerozakonu poimanje njihova života dolazi do izražaja u sljedećim praktičnim postupcima:

- Šehidi se ne kupaju (ne gasule) kao obični mrtvaci; kupanje je čišćenje mrtvog tijela, a šehidi su čisti jer su živi; posebno se ne sapire njihova krv, jer je to njihov ponos i ukras pred Allahom i muslimanima;

- Njihovi su ćefini njihova odijela, što nije slučaj kod ostalih umrlih muslimana; njihovi su ćefini njihove borbene uniforme i odijela u kojima su se borili protiv neprijatelja; oni su živi, zato se ostavljaju odijela na njihovim tijelima;

- Šehid u kući ponos je njegove porodice, zato u takvim porodicama nema žalosti kao u kućama gdje umiru obični smrtnici; njihova pogibija ne pada teško njihovim najbližima i prijateljima, jer muslimani na poseban način doživljavaju svetost njihove žrtve; oni vjeruju u njihov život, zato rastanak s njima doživljavaju ispunjeni ponosom i dostojanstvom, jer šehide prati čvrstina, a ne suze i plač.

Šehidi su počašćeni kod Allaha, nagrađeni najodabranijim nagradama i najvećim priznanjima. To je bjelodano u brojnim hadisima Muhammeda, s.a., u kojima se uzdižu šehidi i njihov šehadet.

Ashab Enes, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a., rekao:

“Nijedan čovjek koji umre i bude mu kod Allaha dobro neće zaželjeti ponovni povratak u zemaljski život, pa ni onda kad bi mu se poklonio cijeli dunjaluk i sve što je na njemu, izuzev šehida, koji će, kad vidi veličinu šehadeta, zaželjeti da ponovno bude proživljen pa da pogine i drugi put za iste ciljeve.” (Buhâri i Muslim)

U drugom hadisu, Vjerovjesnik, s.a., veli:

“Doći će jedan čovjek između džennetlja, pa će ga Allah upitati:

‘Sine Ademov, kakvo si mjesto našao?’

– Gospodaru, najbolje! – odgovorit će čovjek.

‘Zamoli i zaželi (još)!’ reći će Allah.

– Molim te, reći će čovjek, da me povratiš u zemaljski život, pa da poginem na Tvome putu, bilo to i deset puta.

– Ovo će šehid reći kad vidi veličinu šehadeta.” (Nesâ’î)

U islamu šehid ima svakovrsne odlike, što je znak priznanja za njegovu žrtvu vlastitog života na Allahovom putu.

Od Rašida ibn Sa'da, r.a., prenosi se predanje da je jedan ashab upitao Allahovog Poslanika, s.a.:

– Zar niko od vjernika neće biti sačuvan iskušenja u mezaru osim šehida?

“Dosta je šehidu iskušenja što je kušao oštricu sablje na svojoj glavi” – odgovori on. (Nesâ’î)

Ashab Ebu Hurejra, r.a., opet, među odlike koje pripadaju šehidu navodi i onu koja se ističe u Vjerovjesnikovu hadisu:

“Bol od smrtnog udarca šehid će osjetiti toliko koliko neko od vas osjeti bol uboda žalca (od insekta).” (Tirmizî, Nesâ’î i Dârimî)

U hadisu koji je zabilježio Ibn Mâdže Vjerovjesnik, s.a., veli:

“Pravo na zagovor (*şefâ'ah*) imat će tri skupine ljudi: vjerovjesnici, dosljedna ulema i šehidi.”

Ashab Ebu Derdâ', r.a., prenosi Vjerovjesnikov hadis:

“Šehid će se zauzimati za sedamdeset članova svoje porodice.” (Ebu Davûd i Tirmizî)

Vjerovjesnik je, s.a., rekao:

“Šehid kod Allaha ima šest posebnosti: praštaju mu se grijesi s prvom kapi njegove krvi koja padne na zemlju; vidjet će svoje mjesto u Džennetu; bit će pošteđen kaburskog iskušenja; bit će pošteđen strahota Sudnjeg dana; obući će vjerničku odjeću; oženit će se (džennetskim) hurijama i bit će zagovarač za sedamdeset osoba iz svog roda.” (Ibn Mâdže i Ahmed)

Ovo je jedna od naročitih odlika šehida.

Šehidima pripadaju najčasnija mjesta u Džennetu. U takvim uzvišenim ahiretskim staništima oni zaboravljaju na brige, iskušenja i usud koji su prije toga imali. Zahvaljujući tim saznanjima vjernici željni žrtve ustrajni su i hrabro podnose nevolje. Njihovi roditelji i najbliži strpljivi su na gubitku svojih sinova šehida imajući čvrsto uvjerenje u to da su oni na najuzvišenijim položajima u Džennetu i u neizmernoj milosti i počasti u Allaha Uzvišenog.

Od Harisine majke, kćeri Surrakove, r.a., prenosi se predanje u kojemu stoji da je ona otišla Vjerovjesniku, s.a., i upitala ga:

– Allahov Poslaniče, hoćeš li mi kazati nešto o Harisi? On je poginuo na Bedru, pogodila ga je strijela od nepoznatog strijelca; pa ako će u Džennet, da budem strpljiva, a ako je drugačije, da budem ustrajna u svojoj žalosti?

“Majko Harisina, tvoj je sin u Džennetu. Njemu je darovan uzvišeni Firdevs!” reče joj Vjerovjesnik. (Buhâri)

Enes, r.a., priča da je jedan čovjek pitao Allahovog Poslanika, s.a.:

– Allahov Poslaniče, šta misliš: ako bih se ja bacio na neznabošce i boreći se protiv njih poginuo, da li bih ušao u Džennet?

“Da” reče on.

– Taj je čovjek jurnuo na mušrike, borio se protiv njih i poginuo. (Hâkim)

Ashab Džabir, r.a., priča da je jedan čovjek upitao:

– Gdje ću ja biti, Allahov Poslaniče, ako poginem (na Allahovu putu)?

“U Džennetu” odgovori mu on.

– Čovjek ostavi hurme koje je imao u ruci i jurnu u okršaj dok nije poginuo. (Buhâri i Muslim)

Ashab Ebu Hurejra, r.a., prenosi hadis od Vjerovjesnika, s.a.:

“Pokazana su mi tri čovjeka koji će prvi ući u Džennet: šehid, čestit čovjek suzdržljiv od harama i pobožan rob koji savjetuje svoga gospodara.” (Tirmizî)

Abdullah ibn Mesud, r.a., u vjerodostojnom hadisu od Vjerovjesnika, s.a., prenosi:

“Naš Uzvišeni Gospodar divi se čovjeku koji ratuje na Njegovu putu. Kad mu drugovi pobjegnu, a on, znaјući šta mu je dužnost, nastavi borbu dok ne pogine, Uzvišeni Allah tad kaže Svojim melekima:

‘Gledajte Moga roba koji se vratio u borbu žudeći za Mojom nagradom, a strahujući od Moje kazne, dok ne bude ubijen.’ (Ebu Davud)

Od Berraa, r.a., prenosi se predanje u kojemu stoji da je jedan čovjek iz (ensarijskog plemena) Benu Nebita došao pred Vjerovjesnika, s.a., i izgovorio:

– Svjedočim da je samo Allah Bog i da si ti (Muhammed) Njegov rob i poslanik!

– Potom je otišao u borbu i boreći se poginuo.

O njegovom slučaju Poslanik je, s.a., kazao:

“Jednostavno djelo, a ogromna nagrada!”

Asim ibn Omer ibn Katada priča:

– Kad je došlo do susreta ljudi na Bedru, ‘Avf ibn Hars upita:

– Allahov Poslaniče, šta nasmije Gospodara kod Njegova roba?

“Kad vidi njegove ruke u borbi kako se bori bez oružja!” odgovori mu on.

– Čovjek sa sebe skide oklop i jurnu, golim rukama tukući neprijatelje dok nije poginuo, završi Asim. (Ibn Ishâk, *El-Magâzî*)

Prve generacije muslimana težile su postizanju šehidskih odličja, i to onih najviših, i ukoliko bi ih u jednoj borbi to mimošlo, bili su vrlo tužni i neraspoloženi.

Ebu Nadr kaže:

– Allahov Poslanik, s.a., prošao je pored šehida na Uhudu, pa je rekao:

“Za ove ja svjedočim!”

– Allahov Poslanič, reče Ebu Bekr, r.a., pa zar mi nismo njihova braća: primili smo islam kao što su ga i oni primili i borili smo se na Allahovu putu kao što su se i oni borili?!

“Jeste, ali ja ne znam šta čete vi poslije mene raditi.” (Mâlik)

U životopisu Halida ibn Velida, r.a., navodi se da je on učestvovao u svim bitkama koje su vodili muslimani protiv svojih neprijatelja. Dopadao je teških rana u najžešćim okršajima, jer mu je srce težilo za tim da postane šehid na bojnom polju. Međutim, to mu se nije ostvarilo. U svojoj smrtnoj bolesti tužan i zabrinut rekao je:

“Bio sam u blizu stotinu bitaka. Na mome tijelu nema pedlja na kome nije udarac sabljom, ubod kopljem ili strijelom, a, evo, umirem ležeći u postelji onako kako umire deva. Ne mogu da se zaklope moje uplašene oči.”

Njegovo oko koje nikada nije zatreptalo pred neprijateljem u času prirodne smrti strahovalo je. Šehidi tog straha nemaju. Ko misli da je od životne opasnosti pošteđen u svojoj kući, a da joj je više izložen na bojnom poprištu nema pravo, a dokaz je tome slučaj Halida ibn Velida, r.a. Iako je učestvovao u mnogim bitkama, smrt ga je stigla u postelji. Samo je Allah gospodar života i On jedini određuje kad će i kako će čovjek umrijeti. Oni koji umru kao šehidi postigli su više od svoga života. Oni su odabranici. Njihova hrabrost i žrtva imaju visoku cijenu kod Allaha Uzvišenog.

Stupanje u borbu čovjeka ne približava smrti. On joj je jednak blizu i jednak daleko od nje kao i u svojoj kući. Zaštita najtvrdim bedemom nije zapreka Allahovom određenju. Njegova volja vrši se uvijek i svugdje. Kad dođe Njegova odredba, nikakva snaga niti umijeće ne može je spriječiti. On je svemoćan.

Kur'anski ajeti jasno na ovo ukazuju:

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa makar bili i u visokim kulama. (En-Nisâ', 78)

Uzvišeni Allah osvrće se na riječi munafika i pobija ih:

– Da smo se za bilo šta pitali ne bismo ovdje izginuli. Reci: I da ste u kućama svojim bili, opet bi oni kojima je sudeno da poginu na mjesto pogibije svoje izišli... (Alu 'Imrân, 154)

Određeni čas ne dolazi ni prije ni poslije, već kad Allahova odluka dođe. Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe – ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati. (Junus, 49)

Uzvišeni je rekao:

Ako vi na Allahovu putu poginete ili umrete – oprost i milost Allahova zaista su bolji od onoga što oni gomilaju. Bilo da umrete ili poginete, sigurno čete se pred Allahom iskupiti. (Alu 'Imrân, 157-158)

Izlazak na bojno poprište u cilju zaštite vjere i domovine osigurava mir, slobodu i dostojanstvo života, za razliku od ostajanja u kući i ustezanja od suprotstavljanja neprijatelju, čime se omogućava razbuktavanje neprijateljstva, nasilja neprijatelja i ropstvo. Treći halifa Osman, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a., rekao:

“Čuvanje straže jednu noć u borbi na Allahovu putu bolje je od hiljadu noći koje se provode u klanjanju (nafile) i dana koji se (dobrovoljno) preposte.” (Taberânî, Hâkim i Bejhекî)

“Kome se noge zapraše na Allahovu putu – spasit će ga Allah kazne u Džehennemu.” (Buhâri, Tirmizî, Nesâ'i i Ahmed)

“Ko se bori za to da Allahova riječ bude najviša, taj se uistinu bori na Njegovu putu.” (Buhâri i Muslim)

“Ko sretne neprijatelja, pa se strpi dok ne bude ubijen ili nadвладан, neće biti izložen muci i iskušenju u svome mezaru.” (Taberâni i Hâkim)

Šehidima su oprošteni svi grijesi osim duga.

Od Abdullaха ibn ‘Amra prenosi se hadis od Vjerovjesnika, s.a.:

“Allah će oprostiti šehidu sve grijeha osim duga. Uistinu mi je (melek) Džibril ovako rekao.” (Muslim i Ahmed)

Ashab Katada, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a., jednom ustao i rekao da su džihad na Allahovu putu i vjerovanje u Uzvišenog Allaha najbolja djela, te je jedan čovjek upitao:

– Allahov Poslaniče, šta misliš: ako poginem na Allahovu putu, hoće li mi biti izbrisani grijesi?

“Hoće,” odgovorio mu je on, “ako pogineš na Allahovu putu boreći se ustrajno, nadajući se Njegovoј nagradi, jurišajući naprijed bez uzmicanja.”

Potom Vjerovjesnik, s.a., priupita:

“Kako ti ono reče?”

Čovjek ponovi svoje pitanje:

– Šta misliš: ako poginem na Allahovu putu, hoće li mi biti izbrisani grijesi?

“Hoće,” odgovori mu on, “ako se budeš ustrajno borio, na Njegovoј nagradu računao i jurišao na neprijatelja bez uzmicanja. Jedino ti se neće oprostiti dug. Ovako mi je Džibril kazao.” (Ahmed, Muslim, Nesâ’î i Tirmizî)

Ovim hadisima potvrđuje se da šehid svojih šehadetom stječe pravo na opći oprost, izuzimajući dug koji on ima prema ljudima, jer je to pravo onih koji su zakinuti, odnosno onih prema kojima su ostale neispunjene obaveze.

Neki učenjaci zastupaju stav da čovjek ne treba ići u džihad ako mu je borba *fardikifaje*, kolektivna obaveza, dok ne vrati dug ili dok mu onaj kome duguje to ne odobri. Ako mu je džihad *fardi-‘ajn*, pojedinačna obaveza, takvo odobrenje ne treba tražiti. Džihad je *fardi-‘ajn* ako neprijatelj ugrožava sigurnost države, a *fardikifaje* u onim slučajevima kad su ugroženi muslimani izvan njihove države. Važno je istaknuti da dug ne umanjuje vrijednost šehadeta, nego da šehid na Sudnji dan dolazi s obavezom duga, pa će morati dati zadovoljenje onome kome duguje ukoliko mu to taj ne oprosti.

Ovo veliko dobro dostići će i onaj ko se iskreno bude molio da pogine kao šehid, pa makar umro kod kuće.

Rekao je Allahov Poslanik, s.a.,:

“Ko bude iskreno tražio da bude šehid – njemu će Uzvišeni Allah dati to odličje, pa makar umro u svojoj postelji.” (Muslim)

Enes, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a., rekao da je Allah, dž. š., kazao:

“Mudžahid, borac na Mome putu, Meni daje život u zakup: ako mu uzmem dušu, dam mu u naslijede Džennet; a ako ga vratim živog, vratim ga s nagradom i pljenom.” (Tirmizî, Buhâri i Muslim)

Prenosi Nu’ajm, sin Ammarov, r.a., da je neki čovjek upitao Muhammeda, s.a.:

– Ko su najbolji šehidi?

“Oni koji se nađu u borbenim redovima i ne okreću svoja lica sve dok ne budu ubijeni; oni će biti u najljepšim džennetskim odajama. Allah će im se osmjejhivati, a kad se tvoj Gospodar nasmije robu na ovome svijetu, njemu nema polaganja računa” – odgovori on. (Ahmed i Ebu Ja'lâ)

Ebu Bekr ibn Ebu Musa Eš'ari, r.a., veli da je čuo svoga oca kad je pred okršaj s neprijateljem rekao:

– Allahov je Poslanik, s.a., rekao:

“Džennet je u hladu sablji.”

Nakon tih izgovorenih riječi jedan čovjek neugledne vanjštine ustao je i upitao:

– Ebu Musa, ti si doista čuo da je to Allahov Poslanik, s.a., rekao?

– Da! odgovorio je on.

– Istog trenutka taj se čovjek vratio svojim drugovima, uputio im selam, slomio korice sablje i bacio ih, a zatim krenuo ka neprijatelju udarajući ga dok nije poginuo. (Muslim i Tirmizî)

Berrâ', r.a., priča:

– Jedan čovjek sa željeznim šljemom na glavi došao Allahovom Poslaniku, s.a., i upitao ga:

– Allahov Poslaniče, hoću li se boriti pa tek onda primiti islam?

“Prvo primi islam, pa se onda bori!” odgovori mu Poslanik, s.a.

– Čovjek je primio islam, borio se i poginuo, pa je Poslanik rekao:

“Djelo mu maleno, a nagrada velika!” (Buhâri i Muslim)

Abdullah ibn Džafer, r.a., bilježi da je Poslanik, s.a., nakon šehidske pogibije Džafera ibn Ebu Taliba rekao:

“Čestitam ti, Abdullahu! Tvoj je otac s melekima na nebesima.” (Taberânî)

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a., rekao:

“Allah je zadovoljan dvojicom ljudi: jedan drugoga ubije, pa obojica uđu u Džennet. Prvi se borio na Allahovu putu pa poginuo kao šehid; zatim se Allah smiluje ubici, te on prijeđe na islam pa se bori na Allahovu putu te i on pogine kao šehid.” (Ibn 'Abdulberr)

Ibn Ebu 'Amire, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a., rekao:

“Draže mi je poginuti u borbi na Allahovu putu nego da mi pripadaju stanovnici svih sela, svih gradova i oni koji žive u pustinji.” (Nesâ'i)

Mugira ibn Šu'ba, r.a., kaže:

“Allahov Poslanik, s.a., prenio nam je poruku od našeg Gospodara da će onaj ko od nas pogine (na Allahovom putu) ući u Džennet, pa zato mi više volimo smrt nego što vi volite život.”

Ko su šehidi – oni koji su živi i nakon svoje pogibije? Na to nam daje odgovor veliki islamski učenjak Sejjid Kutb, također šehid:

“To su oni koji su ubijeni ... *na Allahovom putu* ..., ubijeni samo na Njegovom putu, bez ikakvog drugog cilja. Ubijeni samo na putu Istine koju je Allah dao, na putu programa koga je Allah postavio. To su oni koji su ubijeni na putu Vjere koju je Allah odabrao... Ubijeni samo na ovom putu, a ne na bilo kakvom drugom, niti pod bilo kojim geslom, niti označeni bilo kakvim drugim ciljem ili simbolom. Kod ovog pitanja Kur'an i Hadis su sasvim jasni tako da u duši čovjeka i njegovoj pomisli ostaje samo Allah.” (Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, II, 38)

Ebu Musa, r.a., prenosi:

– Neko je upitao Allahovog Poslanika, s.a.:

– Ko je na Allahovu putu: čovjek koji se bori hrabro, ili čovjek koji se bori s namjerom da ga drugi vide, ili čovjek koji se bori da se zaštiti?

Allahov Poslanik, s.a., odgovori:

“Onaj koji se bori da se Allahova riječ čuje, taj se bori na Allahovu putu.” (Buhâri, Muslim, Mâlik)

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je neko upitao:

– Allahov Poslaniče, taj i taj hoće da se bori na Allahovu putu, ali želi nagradu ovog svijeta.

“Taj neće imati nikakve nagrade!” odgovori mu Poslanik, s.a.

– Taj čovjek je ponovio to pitanje tri puta i na svaki novi upit Allahov je Poslanik, s.a., odgovorio:

“Taj neće imati nikakve nagrade!” (Ebu Davûd)

Takvi su pravi šehidi. Oni odlaze u borbu na Allahovu putu, u borbu da se bore samo radi Njega, radi vjere Allahove i puta Njegovog Poslanika, s.a. Prava pobjeda samo je na tom putu. Na njemu se stječe odličje šehida, onih koji i nakon pogibije žive.

Od Omara, r.a., prenosi se predanje da je Poslanik, s.a., rekao:

“Četiri su vrste šehida:

1. Vjernik s izvrsnim vjerovanjem koji je sreo neprijatelja i svjedočeći Uzvišenog Allaha borio se do pogibije; na tog će čovjeka na Sudnjem danu drugi ljudi gledati odozdo:

– Ovako! – podigao je glavu tako da mu je spala kapa (Prenosilac hadisa kaže: “Ne znam da li je spala kapa Omeru ili Poslaniku, s.a.”);

2. Vjernik s jakim vjerovanjem kome se pri sukobu s neprijateljem koža nakostriješi kao da je udaren trnovitom granom i koga na kraju pogodi zalutala strijela od nepoznatog strijelca i on od toga pogine; on je na drugom stupnju;

3. Čovjek vjernik koji ima i dobrih i loših djela: sukobi se s neprijateljem i svjedočeći Allaha pogine; on je (šehid) trećega stupnja;

4. Vjernik koji je mnogo griješio: sukobi se s neprijateljem i svjedočeći Allaha pogine; on je šehid četvrtoga stupnja”. (Tirmizî)

Allahov je Poslanik, s.a., o pogibiji pravih šehida rekao:

“Šehid ne osjeća bol od rane kao što vi ne osjećate ujed komarca.”

Ko izide iz svoje kuće s nijetom da se bori na Allahovu putu, pa ga smrt zadesi, imat će nagradu za to od Uzvišenog Allaha.

Uzvišeni je Allah rekao:

A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada je od Allaha njemu sigurna, a Allah mnogo prašta i milostiv je. (En-Nisâ’ 100)

A djela se vrednuju i nagrađuju prema nijetu.

Poslanik je, s.a., rekao:

“Ko izide iz svoje kuće radi borbe na Allahovu putu i padne sa svoje jahalice i umre kod Allaha će imati nagradu (borca), ili ako ga ujede zmija ili umre prirodnom smrću, imat će nagradu od Uzvišenog Allaha.” (Ahmed)

Allahov je Poslanik, s.a., za onoga ko umre na Allahovu putu stražareći na granici rekao da će imati nagradu za djela koja je radio prije, i zbog toga će biti opskrbljen i bit će pošteđen.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a., rekao:

“Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, niko neće biti ranjen na Božijem putu

– a Allah zna ko je ranjen na Njegovu putu – da neće doći na Sudnji dan a boja te rane

bit će kao boja krvи, a miris kao miris miska.” (Buhâri)

Mu‘az Ibn Džebel, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a., rekao:

“Ko iskreno traži od Allaha, dž.š., da bude šehid na Allahovu putu, a zatim umre ili bude ubijen, imat će nagradu šehida. Ko bude ranjen na Allahovu putu ili bude ozlijeden (ogreban), ta će rana na Sudnjem danu tako obilno kvariti kao onoga dana kad je bio ranjen; njezina će boja biti boje šafrana, a njezin miris mirisa miska. Ko na Allahovu putu umre od čira (ili otvorene rane), i taj će na sebi imati znake šehida.” (Ebu Davûd, Tirmizî i Nesâ’î)

Fudala ibn ‘Ubejdullah, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a., rekao:

“Sa smrću se završavaju djela svakog čovjeka osim borca na Allahovu putu, kome se umnožavaju djela do Sudnjega dana, i on biva pošteđen kaburskih iskušenja.” (Ebu Davûd, Tirmizî, Hâkim i Ibn Hibbân)

Vjerovjesnik, s.a., obavijestio nas je o tome da čovjek može biti šehid i izvan bojnog polja, i to u više slučajeva:

- ko umre od neizlječive i zarazne bolesti, npr. od kuge;
- ko umre od stomačnih bolesti;
- ko izgori u požaru, od groma ili se utopi;
- ko pogine pod ruševinama;
- ko umre od tuberkuloze;
- žena koja umre u toku porođaja;
- ko umre od bubrežne bolesti;
- ko umre u potrazi za naukom, na namazu, na hadžu, od gladi, od groma;
- ko pogine braneći principe i čast svoje vjere;
- ko pogine braneći svoju porodicu;
- ko pogine u samoodbrani itd.

Allahov Poslanik, s.a., rekao je da šehida ima pet vrsta:

- osoba koja umre od kuge,
- osoba koja umre od dizenterije,
- utopljenik,
- osoba koja umre pod ruševinama i
- osoba koja pogine na Allahovu putu. (Buhâri)

Poslanik, s.a., veli:

“Šehid je onaj ko pogine braneći svoju imovinu; šehid je onaj ko pogine braneći svoju porodicu; šehid je onaj ko pogine braneći svoju vjeru; šehid je onaj ko pogine braneći svoj život.” (Ebu Davûd)

Muharem Omerdić

SADRŽAJ

Uvodna riječ	5
Riječ izdavača	7
Uvod	9
Alekić, Hasan	13
Aljović, Amir	14
Atić, Hašim	15
Bajramović, Adem	16
Bajrić, Sakib	17
Balagić, Fikret	18
Baščelić, Osman	19
Bećirević, Mušan	20
Behar, Ale	21
Bešlija, Hasan	22
Čelebić, Abdulah	23
Ćeman, Rasim	24
Cvrčak, Ahmet	25
Delić, Mehmed	26
Dizdarević, Fikret	27
Dizdarević, Sulejman	28
Drkić, Omer	29
Dupovac, Hajrudin	30
Duraković, Amir	31
Džafica, Smail	32
Đozić, Teufik	33
Efendić, Redžo	34
Fejzić, Reif	35

